

EKSKLUZIVNO
**ŠTA EU ZNA
O VUČIĆU**

**KLASTER 3 I
KAPITULACIJA REŽIMA**

Piše Željko Pantelić

**100 NAJBOLJIH
ROMANA**

Kako su glasali Lana
Bastašić, Sara Arsenović,
Bevc, Stojiljković,
Rašeta, Predin,
Predrag J. Marković...

Nedelinik

16. JUL 2026.

350 DINARA

**KRAFTWERK
INTERVJU**
ANKE KONRAD,
ambasadorka
Nemačke

**PISAC
KOJI ŽIVI
NAŠ MRAK**

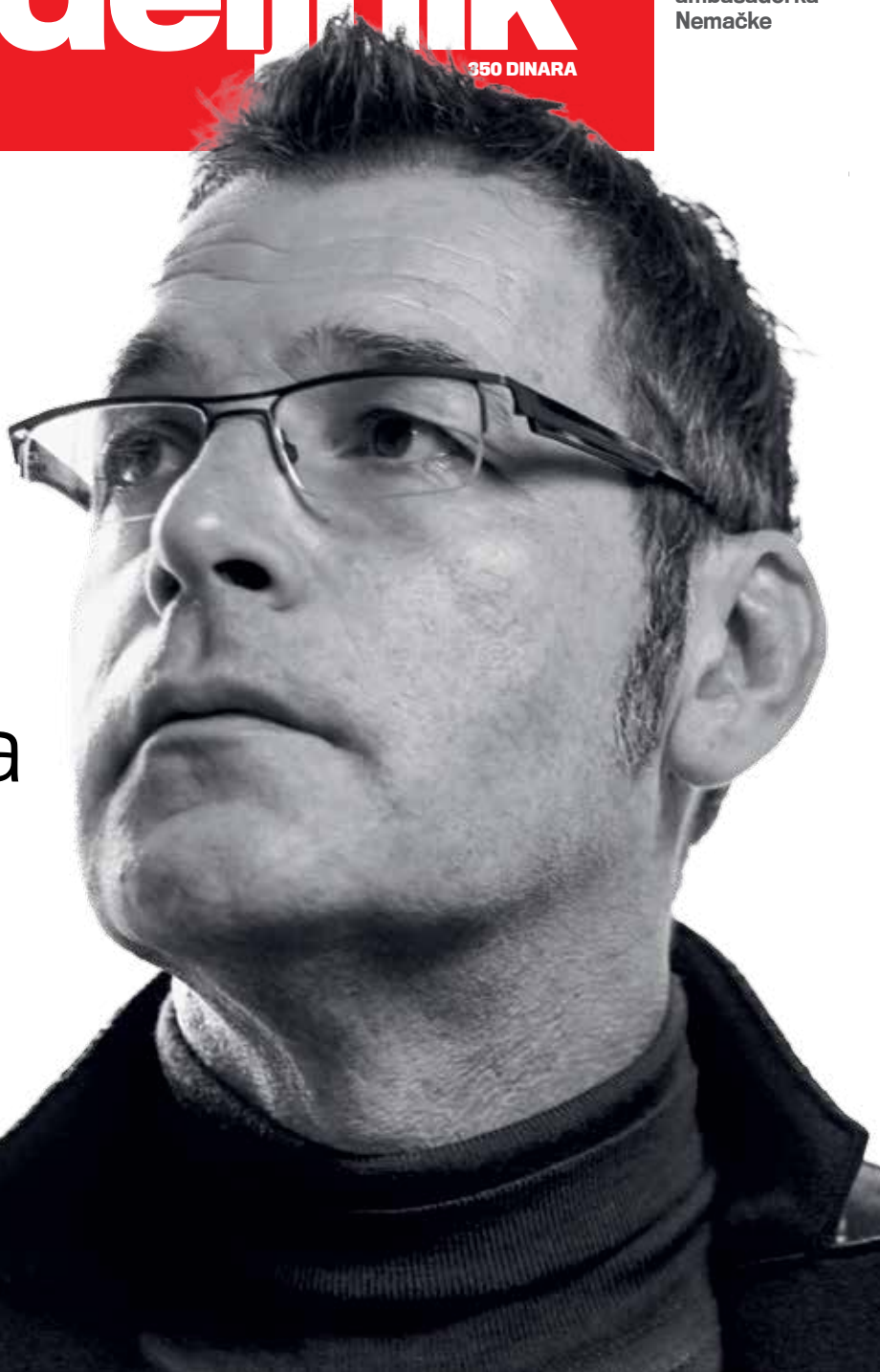
**URBANA
GERILA**
Vladimira
Arsenijevića

**Esej o prijateljstvu,
aktivizmu, književnosti,
generaciji, i batinama
koje smo zajedno dobili**

Piše Branko Rosić

BROJ 757 - CENA 350 DINARA
- CG 3,5 € - BIH 6,5 KM - HR 4,5 €
- SLO 4,5 € - MK 200 DEN

OVDE
SADA

PUTNO OSIGURANJE

20 GODINA NA PUTOVANJIMA,
SPREMNI NA SVE.

generali.rs

IMPRESUM

Izdavač: NIP Nedeljnik d.o.o.
Bulevar kralja Aleksandra 43
Beograd
Tel: +381/11/770-81-64
www.nedeljnik.rs

UREDNIŠTVO

Veljko Lalić
Direktor i glavni urednik
svih izdanja

Marko Prelević
Glavni i odgovorni urednik
magazina Nedeljnik

Veljko Miladinović
Izvršni urednik i direktor redakcije

Branko Rosić
Zamenik glavnog urednika

MENADŽMENT

Jelena Jevtić
Izvršna direktorka marketinga

Pavle Zlatić
Direktor digitalnih
operacija i razvoja

Jelena Šoškić
Finansijska direktorka

Andela Marić
Šef pretplate

Jelena Luković
Šef društvenih mreža

UREDNICI

Dušan Telesković
Glavni urednik sajta
i urednik unutrašnje

Željko Pantelić
Urednik geopolitike
i dopisnik iz Rima

Ana Mitić
Urednica zdravlja i psihologije

Milica Rilak
Urednica biznisa

NOVINARI

**Zorica Marković, Milana
Milošević, Luka Lukić**

STALNI SARADNICI

**Srdan Valjarević,
Dragoljub Draža Petrović i
Ante Tomić, Zoran Panović,
Aleksandar Radić, Miljenko
Jergović i Svetislav Basara,
Dejan Stojiljković,
Dejan Jović, Goran Vojnović,
Rumena Bužarovska,
Milan St. Protić, Duška
Jovanić, Hana Pišćević,
Miša Brkić, Petar Komnenić**

KREATIVA

Miloš Sindelić
Art-direktor

Nebojša Babić
Urednik fotografije

Sanja Savić
Lektura

KONTAKT

Redakcija
redakcija@nedeljnik.rs

Marketing
marketing@nedeljnik.rs

Pretplata
pretplata@nedeljnik.rs

Štampa Rotografika

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodne biblioteke Srbije, Beograd
ISSN 2217-8058
COBISS.SR-ID 188540428

© COPYRIGHT 2026 Nedeljnik
Sva prava zadržana. • All rights
reserved.

Zabranjeno preštampavanje i
korišćenje sadržaja bez pismenog
odobrenja izdavača

Politika

4 | Uvodnik
Veljka Lalića
Čep

5 | Lice nedelje
Milovan
Milivojević

6 | Ekskluzivno
Neće biti trećeg
entiteta u BiH

7 | Portal
Ko si bre ti, bre?

8 | Mini-intervju
Kokan Mladenović

16 | Ante Tomić
Domaćini
naših ljetovanja

ANALIZA ŽELJKA
PANTELIĆA

U Srbiji se u
opozicionim
krugovima
eventualno
otvaranje klastera
3 tumači kao
pomaganje
zvaničnom
Beogradu pred
izbore i poklon
Vučiću. Ali u
EU smatraju
da će vlasti u
Beogradu još više
zloupotrebiti
neotvaranje
klastera 3 u
kampanji
podilazeći
biračkom telu koje
je antievropski
i antizapadno
raspoloženo

Buđenje REM-a iz sna

Pitanje članova Saveta
Regulatornog tela za elektronske
medije nije puko kadrovsko
rešenje, već par ekselans
temeljna politička priča **18**
Piše Dušan Telesković

Patriote za sve pare

Sjedinjene Države su u Ankari
na samitu održanom 7. i 8. jula
pristale da pruže sve saveznicima
iz NATO-a i Ukrajini u zamenu
za – novac, puno novca **26**
Piše Aleksandar Radić

Šta nam znače autsajderi

Šta su nas Paragvaj i Zelenortska
Ostrva na ovom Svetskom
prvenstvu u fudbalu naučili
o sportu, životu i poštenju? **50**
Piše Mihajlo Ilić

Teško da bi iko mogao da Vladimira
Arsenijevića, najmlađeg dobitnika
NIN-ove nagrade i osnivača
možda i najboljeg, a svakako
najspektakularnijeg književnog
festivala, nazove autsajderom.
Ali, Arsenijevićeve vrednosti
čine ga čovekom koji je često na
meti nasilja i huligana. Nije bilo
ničeg logičnijeg nego da on bude
na naslovnoj strani novog broja
(fotografija Nebojše Babića,
naravno), kao ni da tekst o svom
drugaru Vlašji piše Branko Rosić.
Željko Pantelić donosi ekskluzivna
saznanja o putu Srbije (i ne
samo Srbije) u Evropsku uniju,
ili o onome što je od tog puta
ostalo; nastavljamo sa izborom
najboljeg romana, a po Rosinoj
ideji napravljen je i još jedan
ekskluzivni foto-sešn, ovog puta
sa ambasadorskom SR Nemačke.
U polufinalu Mundijala, inače, nije
bilo autsajdera. Nadamo se da
vam je to makar malo tužno...

**Među nama:
U novom broju Nedeljnika**

PRETPLATA
SRBIJA

12 MESECI	12.000
24 MESECA	19.999

Dostupno u digitalnom formatu
nedeljnik.rs ■ 12 meseci - 8.200

■ Tekući račun broj: 205-217464-21. Banka: Komercijalna banka AD Beograd ■ Potvrdu o uplati pošaljite na adresu:

Nedeljnik, Bulevar kralja Aleksandra 43, Beograd ili na mejl **pretplata@nedeljnik.rs** ■ Dodatne informacije na **011/770-81-64**

Čep

To što zabranjuju Gorana, biju Vlajsu, jeste terminalna faza, u kojoj ova zemlja može da krene na jednu ili drugu stranu

Za ovih 14 godina jedino usklađivanje sa EU koje smo imali jeste ovaj vezani čep, koji je kod nas najgori, zbog jogurta (sigurno znate o čemu vam govorim) koji u tom obliku gotovo jedini pijemo.

Sve ostalo je ozbiljan raskorak. I sa vremenom. I sa Evropom.

KAD JE TREBALO DA NAPRAVIMO MOST između istoka i zapada i postane-mo najrazvijenija zemlja Istočne Evrope, čak most ka velikom ruskom tržištu, koje je malo iskoristio Geneks, malo budući srpski tajkuni, mi smo se raspali. I to krvavo! Kao Arsenijevićovo lice! Kao „U potpalublju“, romanu jedne generacije, koji je nekoliko pisaca već stavilo na svoju listu najomiljenijih romana u anketi „100 najboljih romana na našem govornom području“.

Koliko znam, jedini pisac s ovih prostora kojeg je objavljivao Njujorker.

To nije mala stvar, već ona na koju se kasnije generacije pozivaju kao danas na Pupinovu zgradu na Kolumbiji, koja nije zgrada, ali jeste laboratorija na mestu sa više od 100 nobelovaca.

ALI ROSKE PIŠE O ARSENIJEVIĆU. PRIJATELJI su i kumovi mislim. Meni je šokantno kako to nije bila glavna tema u medijima, na Javnom servisu, jer zamilite dobitnika Bukerove nagrade (Arsenijević je najmlađi NIN-ove) koga usred Londona, usred dana, prebiju huligani. Pa... pričalo bi se o tome.

Policija bi obavestavala javnost o pote-ri. Na BBC-ju naravno. Političari bi bili zgroženi i govorili kako je London otvoren grad. Kod nas se pričalo o Srebrenici. Dakle, opravdavalno se nasilje.

DA ZAVRŠIM PRIČU O RASKORAKU S

vremenom, što je Panovićeve teza, pa ću da ga otprilike prepričam. Spas bi bio da je 1990. pobedio Koštunica, davio predsedništva ustavom i zakonima, pa posle došao Đinđić, za EU. I onda bi možda i došli neki radikali, kao današnji u Italiji, ili sutrašnji u Francuskoj.

Prvo moraš da rešiš strateške stvari.

Ove koje su Crnogorci rešili, kad su otišli od nas. Pre njih Makedonci.

Ili posebno ovi koji su odavno u EU.

I zato ja ne razumem šta je ovde politika, pošto su im puna usta politike.

Od onog zar nije logično da kupuješ jeftiniji ruski gas, što je i Orban govorio, koji je mogao jer je sve ostalo izvezio na skuplje i razvijenije EU tržište, odakle je dobijao i pomoć i grantove.

No, nema više ni tog jeftinijeg gasa.

POLITIKA TRAMPOVIH MAJICA LIČI NA NUĐENJE za dobrovoljce u napadu na Irak. Prizemljenja su dramatična.

A mi više i nemamo gde da se prize-mljimo, osim sami sa sobom, u tihom, neobjavljenom građanskom ratu.

Zabrana kretanja je kod Skupštine iako se ljudi koji protestuju, što je ustavna kategorija, nazivaju blokaderima.

Sad su krenula i slikanja ljudi u Beogradu na vodi? Šta je to, Zabranjeni grad? Zar se lojalisti ne voze Bulevarom? Toliko glupo, kao terazije na Terazijama.

NAJPORAZNIJE JE KAD GORAN MARKOVIĆ U osamdesetoj godini pomisli da je možda trebalo da ostane u Njujorku. Iako on kaže da nije. Ali onda ne bismo imali pet najvećih beogradskih filmova. Uglavnom ne čitam komentare, ali preletim ih. I jedan mi je posebno čudan. Neko ga je čak dobronamerno napisao. Na filmić o pote-ri za Evženijom on kaže kako Goran treba da snima, a ne da se bavi politikom.

Ajde?! Pa i ja to mislim. I za Gorana, i za Kusturicu, i za svakog ko nešto kreativno može da ostavi.

Svako može da napravi soliter.

Ovo ostaje...

Nego, kako da snima? Zašto ne snima? Da li ćemo zapamtiti sve te ljude koji su ga odbili na konkursima? Trebalo bi. A trebalo bi, još više, ljude koji su rušili te konkurse. Ili ljude koji su im branili da se pojave na RTS-u? Kad je Kusturica bio na RTS-u? A to sve njegovi...

Milošević to nije radio. Naprotiv.

NAS IMA JAKO MALO. ZA OZBILJNIJI posao, a ne kako ćemo da uredimo društvo.

I zato i to što zabranjuju Gorana, biju Vlajsu, jeste terminalna faza, u kojoj ova zemlja može da krene na jednu ili drugu stranu.

TO JE OMILJENA PUTINOVA PRIČA KOJU je naučio u Istočnoj Nemačkoj, kad dovedeš miša do zida, kao i ljude, moraš da im ostaviš izlaz. Putinofili bi ovde išli do kraja.

Boljševički, jakobinski...

Da se ponište sva prava osim njima.

JEDINI SPAS JESTE SLOBODA GOVORA.

Nas su devedesetih učili da je jedina stvar koja brani novinara – da sve objavi.

Ne možeš da budeš špijun kad objavljuješ stvari. Kao što sad nameštaju Radiću.

To je tajna stvar. Zavera.

ONO ČIME SE OVDE SVE VREME bave ljudi koji bi prosto da zatvore čep.

Ne ovaj usklađen sa EU, koji je grozan, ali može da se otvori i zatvori.

Kad kako i kome treba. **N**

LICE NEDELJE
NEBOJŠA BABIĆ

*„Sve čovek do čoveka,
sve ljudskost do
ljudskosti, sve karakter
do karaktera...!“*

**Milovan
Milivojević**

OTAC POGINULOG
RADNIKA MILOMIRA
MILIVOJEVIĆA IZ LUČANA

EKSKLUZIVNO NEDELJNIK OTKRIVA

Nema trećeg entiteta za Hrvate u BiH, dobili su Knin

Bivši Holbrukovi saradnici podsećaju Evropljane

Piše Željko Pantelić

”Hrvatima nije dat entitet u Bosni i Hercegovini tokom pregovora u Dejtonu jer im je prethodno dozvoljeno da povrate kontrolu nad Kninom i svim područjima pod kontrolom Srba i da ih proteraju i pored toga što su živeli nekoliko vekova na tim prostorima. To je bila cena koju je Zagreb prihvatio da bi se odrekao trećeg entiteta za Hrvate u BiH“, više-manje je sadržaj poruke koju su nekadašnje američke diplomate prenele evropskim kolegama u prethodnim nedeljama kako bi predupredile pokušaje da se otvori i formalno pitanje trećeg entiteta u Bosni i Hercegovini.

Prema rečima diplomatskog izvora Nedeljnika, veterani američke diplomatije, posebno oni koji su imali važnu ulogu u kreiranju preduslova za održavanje pregovora u Dejtonu i u pisanju Dejtonskog sporazuma, prilično su aktivni u poslednje vreme u objašnjavanju evropskim partnerima zašto ne bi trebalo dozvoliti da se zavrti ideja o kreiranju trećeg, hrvatskog, entiteta u BiH.

Osim akcenta da bi bilo potrebno raspakovati Dejtonski sporazum, a za to ne postoji ni minimum saglasnosti, ni u međunarodnoj zajednici ni u samoj BiH, insistira se na tome da bi sa davanjem trećeg entiteta Hrvatima bila poljuljana ravnoteža koja je

uspostavljena između Hrvata, Bošnjaka i Srba: svi su nešto dobili, svi su nešto izgubili. Hrvati su rešili pitanje Srba u Hrvatskoj, ali su morali da prihvate da Hrvati neće imati entitet u BiH, Bošnjaci su dobili Bosnu i Hercegovinu, ali su morali da se pomire sa postojanjem Republike Srpske, a Srbi su proterani iz Hrvatske, ali su dobili svoj entitet u BiH.

Povratak Donalda Trampa u Belu kuću je u potpunosti okrenuo naglavačke američku politiku na Zapadnom Balkanu. To se posebno odnosi na Bosnu i Hercegovinu budući da se vuku potezi i šalju poruke, u najmanju ruku, kontradiktorne. Na jednoj strani nekadašnjom centralnom jugoslovenskom republikom bave se samo činovnici i diplomate nižeg ranga u Stejt departmentu, što se najbolje vidi kroz rigidnost pozicije u izboru novog visokog predstavnika, ali i kroz imenovanje privremenog visokog predstavnika Luisa Kriškoka. Na drugoj, ljudi iz Trampovog bliskog okruženja sa velikim ekonomskim interesima u BiH usredsređeni su na ostvarivanje profita i očekuju od američke ambasade u Sarajevu da joj to bude prioritet.

U tom okviru su isplivali na površinu nekadašnji saradnici Ričarda Holbruka čiji je cilj da sačuvaju BiH, barem onakvu kakvu su je oni stvorili. U toku su velika preslagivanja na geopolitičkoj tabli i jedna od kolateralnih šteta mogla bi da bude BiH kroz davanje trećeg entiteta Hrvatima.

PODSEĆANJE NA RAZLOGE ZAŠTO HRVATI NISU dobili svoj entitet u BiH, kao i na činjenicu da je Zagreb debelo kompenzovan za to, ima za cilj da izbije adute iz ruku Hrvatske i predstavnika Hrvata u BiH. Istovremeno, izražena bojazan bivših američkih diplomata da bi samo otvaranje pitanja trećeg entiteta dovelo BiH na ivicu sukoba nailazi na odobravanje u delu članica EU. Šta više, smatra se da su, sve dok nije na stolu pitanje trećeg entiteta, mogući kompromisi, a da bi u suprotnom scenariju eskalacija sukoba bila gotovo neizbežna.

Zagovornici trećeg entiteta veruju da je moment više nego povoljan da realizuju svoj cilj, odnosno da u budućnosti neće biti povoljnije prilike od sadašnje. SAD po prvi put nakon Dejtonskog sporazuma ne igraju ulogu zaštitnika Bošnjaka u BiH i ne žele da učestvuju u izgradnji i jačanju institucija BiH, a Turska je u potpunosti zauzeta krizom u njenom okruženju, kako u istočnom Mediteranu tako i u Persijskom zalivu.

Turski predsednik Redžep Tajip Erdogan fokusiran je na Iran i na Izrael sa prioritetom da izbegne uvlačenje u regionalni rat koji ne bi samo doveo u pitanje planove Turske nego i ambiciju Erdogana da se još jednom kandiduje za predsednika Turske, najverovatnije tokom sledeće godine.

Zato Ankara ne želi da otvara pitanja na Zapadnom Balkanu, i optira za držanje statusa quo ili nemanjanje postojećih odnosa snaga. To se videlo i

**ZAGOVORNICI
TREĆEG ENTITETA
VERUJU DA JE
MOMENT VIŠE
NEGO POVOLJAN
DA REALIZUJU
SVOJ CILJ,
ODNOSNO DA
U BUDUĆNOSTI
NEĆE BITI
POVOLJNIJE
PRILIKE OD
SADAŠNJE**

tokom poslednjih rasprava u Veću za implementaciju mira gde je Turska bila apsolutno na liniji stavova članica EU i Kanade.

Evropska unija je u dobroj meri koncentrisana na Ukrajinu i na pretnju od ruske agresije na pribaltičke republike i u evropskim prestonicama preovladava stav da je u BiH važno da se ne puca. Velika Britanija menja premijere većom brzinom nego italijanska Prva republika ili francuska Četvrta republika i više nema uticaj koji je nekada imala.

IZBOR VISOKOG PREDSTAVNIKA ODLAŽE SE ZA DUBOKU JESEN?

ŠANSE DA SE POSTIGNE DOGOVOR OKO imena novog visokog predstavnika za BiH ove nedelje vrlo su male. Suprotstavljene strane su i dalje na svojim pozicijama i nema naznaka da bi moglo da dođe do kompromisa. Imenovanje američkog diplomate Luisa Krišoka za privremenog visokog predstavnika smirilo je Amerikance koji nisu toliko želeli da imenuju novog visokog predstavnika koliko da što pre pošalju kući Kristijana Šmita, ali i da postave čoveka od poverenja koji bi garantovao stabilnost u BiH.

Nije isključeno da Krišok ostane u kancelariji OHR-a do kraja ove godine. Američki blef da će napustiti Veće za implementaciju mira je uspeo, dobili su svog čoveka na čelu OHR-a i sada oni odlučuju – Krišok je zaposlen u Stejt departmentu – da li će se i koliko upotrebljavati tzv. Bonska ovlašćenja koja su bila jabuka razdora.

BUDUĆI DA SE AMERIKANCIMA VIŠE NE ŽURI, a da su u oktobru na programu izbori u Bosni i Hercegovini, logično je da se imenovanje novog visokog predstavnika odloži za duboku jesen ili zimu. Tačno je da OHR nije vezan za unutrašnju politiku u BiH, ali bi imenovanje novog u septembru neizbežno uticalo na izbornu kampanju i usmerilo bi je ka figuri novog visokog predstavnika, a to niko ne želi u Veću za implementaciju mira.

U međuvremenu, dogovor bivšeg predsednika Republike Srpske Milorada Dodika sa američkom administracijom izdržao je probu vremena i problematičnih odluka nekadašnjeg člana Predsedništva BiH. Sve što se događalo u prethodnih par meseci nije dovelo u pitanje dil dveju strana i to je još jedan pokazatelj koliko su se stvari promenile u Beloj kući i Stejt departmentu. Do pre dve godine Dodiku ne bi bilo dozvoljeno da učestvuje ni indirektno u političkom životu, Vašington bi bio taj koji bi insistirao na punoj implementaciji presude, a sada su upravo Amerikanci ti koji krče put SNSD-u ka pobeđi. Tako se Dodik našao u komotnijoj poziciji nego što je bio ranije: upravlja zemljom preko svojih avatara, a pri tom ne snosi nikakvu formalnu odgovornost. **N**

**STUDENTI U
BLOKADI SU
VEĆ U PETAK
POKUŠALI
DA PRIJAVE
PROJEKT
EXPO 2027 KAO
KORUPTIVAN, ALI
SU SAOPŠTILI
DA SU DOBILI
PORUKU DA JE
TAKVA PRIJAVA
„ZABRANJENA“**

PORTAL PRIVILEGIJE

Ko si bre ti (bre)?

Otvorena je platforma koja pomaže građanima da „prijave bahatost i sačuvaju javni interes“. Čemu to služi, a uz to i ne radi?

Piše Milica Rilak

PLATFORMA „KO SI BRE TI?“, uz poziv građanima da „prijave bahatost i sačuvaju javni interes“ proradila je u petak 10. jula posle brojnih najava predsednika Srbije Aleksandra Vučića da će to biti mesto gde će oni koji se suoče sa pitanjem „znaš li ti ko sam ja“ moći da se požale na privilegovane i nadmene pojedinke.

Nova platforma diči se i sloganom da je „siguran kanal za prijavu bahatosti javnih funkcionera, korupcije i zloupotreba“, a do ponedeljka uveče, prema Vučićevim rečima, stiglo je oko 3.000 prijava.

Šta, zapravo, znamo o platformi kojoj u donjem levom uglu piše „Republika Srbija – sva prava zadržana“ na mestu gde inače stoji naziv vlasnika sajta?

Za početak, u WHOIS bazi Fondacije „Registar nacionalnog internet domena Srbije“ (RNIDS), u kojoj možete proveriti da li je određeni domen registrovan i videti osnovne DNS i kontakt podatke vlasnika domena, može se videti da je *kosibreti.rs* registrovan 17. maja (u nedelju, kada je predsednik bio na Svetskom urbanom forumu u Bakuu).

ONO ŠTO SE NE MOŽE VIDETI je ko je registrovao taj domen, i ko je administrativni a ko tehnički kontakt – primera radi, za „državni“ domen gov.rs registrant i administrativni kontakt je RNIDS, dok je tehnički kontakt vladina Kancelarija za informacione tehnologije i elektronsku upravu. U slučaju *kosibreti* aktivirana je zaštita od objavljivanja podataka, što samo po sebi nije problem i jeste opcija dostupna vlasnicima i korisnicima domena, ali se postavlja pitanje – zašto je to podatak koji je prikriiven? Pogotovo ako na samom portalu stoji logo institucije Predsednik Srbije kao i natpis (ali ne i link) „Kabinet predsednika Republike Srbije“. Nije dostupan ni podatak da li je domen hostovan u Srbiji, pošto ovaj sajt koristi Cloudflare servis, koji deluje kao posrednik (proxy) i sakriva pravu IP adresu servera i lokaciju hostinga. Hosting je inače mesto gde se sajt fizički nalazi (poput placa ili stana), dok je domen – u ovom slučaju *kosibreti.rs* – nešto kao kućna adresa, prosto bi se očekivalo da se nalazi u Srbiji.

Dalje, sam portal obećava sigurnu i anonimnu

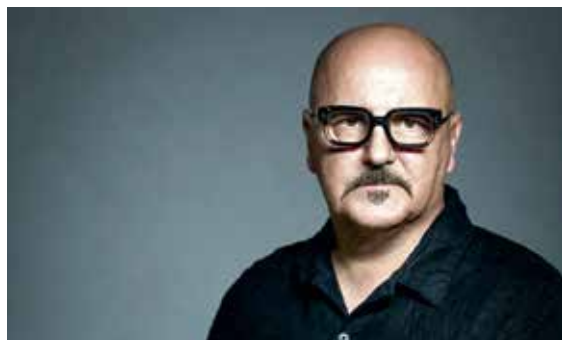
prijavu, ali i daje niz saveta kako da se zaštitite pre nego što podnesete prijavu, pa kaže – ako želite da ostanete anonimni, nemojte unositi lične podatke u opis prijave, ne šaljite prijavu sa službenog računara ili telefona ako postoji rizik da je vaš pristup nadziran, pripremite dokaze unapred i sačuvajte pristupni kod koji ćete dobiti nakon slanja prijave, ako želite da pratite status prijave.

KO NAM GARANTUJE SIGURNU PRIJAVU? I to je priča za sebe. „Ko si bre ti“ koristi platformu organizacije GlobaLeaks, što se vidi kada se ode na opciju „Podnesi sigurnu prijavu“. Ko su bre oni? Whistleblowing Solutions Impresa Sociale S.r.l. (WBS), kažu na svom zvaničnom portalu, inovativno je socijalno preduzeće registrovano u Italiji, koje sprovodi istraživanje i razvoj radi pružanja podrške uzbunjivačima i borbi protiv korupcije. Navode i da su osnovani 2016. godine „kako bi se osigurala ekonomska održivost projekta GlobaLeaks, kroz upravljanje sve većim brojem zahteva za pomoć, održavanje i prilagođenu implementaciju (deployment). WBS je nosilac razvojnih aktivnosti i koordiniše napore zajednice“, stoji u njihovoj „biografiji“.

Dalje, na njihovom sajtu stoji da je „razvoj GlobaLeaks-a u održiv proizvod omogućen zahvaljujući grantovima (bespovratnim sredstvima) brojnih programa i institucija“. Njihova „istorija“ počinje 2011. godine, šta mislite gde? „Razvoj prvog prototipa GlobaLeaks-a 0.1 finansiran je od strane USAID-a Srbija“, navedeno je na njihovom portalu, da bi kasnije dobili podršku Open Technology Funda, nevladine organizacije sa sedištem u Vašingtonu, a među onima koji su podržali programe GlobaLeaks su i nemačka organizacija za međunarodnu saradnju GIZ kao i Evropska komisija.

DANAS SE, KAKO STOJI NA ZVANIČNOM sajtu, platforma GlobaLeaks najviše koristi u Italiji gde njene mogućnosti koriste Nacionalna agencija za borbu protiv korupcije, Agencija „Digitalna Italija“ kao i Nacionalna agencija za sajber-bezbednost, a koriste je i institucije u Španiji, Nemačkoj, Grčkoj i Danskoj.

Eto, sada kada smo se malo bolje upoznali, da podsetimo i da je u nedelju 12. jula Nedeljnik primetio da je sajt *kosibreti.rs* bio nedostupan na sat vremena, a onima koji su pokušavali da pristupe ispisivao je poruke „Resource Limit Is Reached“ a potom i „Invalid SSL Certificate“. U bazi RNIDS u utorak, kada je ovaj tekst otišao u štampu, stoji da je poslednja izmena na portalu napravljena u noći 11. jula. Studenti u blokadi su već u petak pokušali da prijave projekat EXPO 2027 kao koruptivan, ali su saopštili da su dobili poruku da je takva prijava „zabranjena“. **N**

MINI-INTERVJU KOKAN MLADENOVIĆ

Na repertoaru je autocenzura

Proslavljeni reditelj o teatru, platama, vođama i institucijama

REDITELJ KOKAN MLADENOVIĆ GOSTOVAO JE U NOVOJ epizodi podkasta Faktor 50+, autorke Marine Fratucan, na YouTube kanalu Velikih priča.

Kako je moguće da danas u beogradskim pozorištima imamo jedva jednu ili dve premijere po teatru za celu sezonu, a da uopšte nema pobune među glumcima i umetnicima?

Nema pobune jer oni računaju sa našom malograđanskom udobnošću, a nisu im dirali plate. To je očigledno famozna reč koja zaustavlja sve. Mnogim našim kolegama to predstavlja svetonazor: „Ja se bavim pozorištem jer primam platu.“ I pošto im nisu dirali plate, tu nema pobune. Nezavisna scena je uništena, mladi ljudi nemaju gde da rade. Mi iz bivše klase imamo nediplomirane a talentovane ljude koji prosto nemaju gde da dobiju priliku jer novih produkcija nema. Ali pošto to ne dotiče ove etablirane pozorišne ljude i ne dira im u plate, onda je nekako normalno da se ne bunimo što ne radimo ništa. Čak nam to i odgovara. Snimamo serije, radimo svoje privatne projekte, a pozorište stoji. Nije sve samo do vlasti, mnogo je i do naše sopstvene udobnosti i malograđanštine koja nas kompromituje pred nama samima.

Da li si ti ipak malo prestrog prema ljudima u ansamblima koji prosto moraju da žive od te plate?

Sva pozorišta u Srbiji kad se skupe su manji problem od jedne fabrike ili nekog kapitalnog državnog promašaja. Ima tu i sjajnih kolega, hrabrih postupaka i odličnih premijera. Ali generalno, mi smo potonuli u umetničku malograđanštinu. Ta magla je

toliko uzela maha da su oni istinski kvaliteti i prave lučonoše našeg pozorišnog života postali jedva vidljivi.

Za vreme Miloševića su se predstave zabranjivale, a danas se čini da je najveći problem zapravo ravnodušnost vlasti prema kulturi?

Problem za njih nisu same predstave, problem je što ih prave slobodni ljudi koji hoće nešto da nam kažu. Zato se vlast osigurala od te slobodne reči tako što nam daje toliko mizerno novca da novih produkcija i nema, dok o repertoaru vlada teška autocenzura. Ja i dalje mislim da je najprogresivnija javna reč kazana sa scene. Pozorište je najubojitija umetnost, jedina umetnost polisa i javne reči. Ona ima ogromnu moć kroz istoriju. Dve i po hiljade godina, sve do Gutenberga, teatar je bio jedini mas-medij. Ko god je hteo nešto da kaže svetu, govorio je kroz pozorište. Zato oni danas biraju ove sramotne ljude i ratne zločince za upravničke pozorišta i predsednike upravnih odbora – da bi tu javnu reč držali pod višestrukom kontrolom.

Negde si izjavio da ovaj narod traži vođu. Sa druge strane, ovi mladi ljudi se danas bore upravo za institucije. Misliš li da će ta njihova borba moći da nadvlada naš tradicionalni mentalitet?

Ja stvarno mislim da mi čitavu našu novu istoriju od Karađorđa naovamo ništa drugo ne radimo nego proizvodimo sebi vođe kojima slepo verujemo i kojima dajemo apsolutnu i nekontrolisanu vlast da rade sa našim životima šta god hoće. To s jedne strane pokazuje podanički mentalitet, a s druge našu lenjost, neobaveštenost i nemanje želje da se bavimo sopstvenim životima. Demokracija je naporna i ozbiljna stvar. Ona traži da građanin svakog dana nešto gleda, prati, reaguje, koriguje i ima aktivan stav prema svom životu. Ne može da se posmatra iz publike. Mi jednom u četiri godine zaokružimo neko ime koje nas najmanje kompromituje ili nam se najmanje gadi i aboliramo sebe za bilo kakve odluke u naredne četiri godine. Ovi mladi ljudi danas insistiraju na tome da se formira prava demokratija, a to su institucije koje će biti važnije od pojedinaca.

Često se čuje ono: „Ma daj, davno je bilo, ostavi prošlost sa strane, ne moramo stalno o tome.“

Dokle možemo tako da guramo stvari pod tepih?

Onog trenutka kad je Milošević stavljen u Hag, mi smo zauvek prestali da želimo da znamo za sve one otkrivene grobnice i hladnjače. Ko je naredio, ko je ubio te ljude, ko ih je mrtve transportovao? Ko se poigravao leševima kao igračkama, ko ih je spaljivao u visokim pećima i uzidavao u mostove? Dok to ne odgovorimo, mi nikad nećemo biti normalna zemlja. To je nešto što opterećuje savest nacije, a

nacija sa nemirnom savešću teško može ići dalje. Mi stalno guramo te krhotine pod tepih i znamo tačno gde smo ih gurnuli. Jednog dana će se na te krhotine iseći naša deca, i to tako da će možda iskrvariti nasmrt.

Može li se uopšte iz ovog začaranog kruga izaći nekim mirnim, evolutivnim putem, kroz institucije i izbore?

Kralj Lir ima onaj sjajan stih: „Neka se sve promeni il' neka nestane sve“. Mislim da je Srbija u tom stadijumu da našoj državi treba totalni reset. To nije ono „popravićemo nešto“. Ne, mislim da treba bukvalno deinstalirati i onda reinstalirati državu po nekim novim pravilima, jer naš hardver državni jednostavno ne podržava softver normalnog života. Iako sam pobornik mirnih i građanskih rešenja, ne mislim da je ovo moguće rešiti evolutivnim putem. Ovo je prevelik zaostatak za civilizacijom i normalnim svetom. Revolucije su tu da bi ubrzale istoriju. Postoji trenutak kad realna politička situacija dođe u ogroman nesklad sa realnim potrebama društva, i onda nastaje revolucija koja služi da dovede u sklad novu realnost sa starim oblikom vladavine. Nama treba revolucija, plišana, nadam se. **N**

FILM IN MEMORIAM

Dorđe Kadijević (1933–2026)

REDITELJ, SCENARISTA, ISTORIČAR UMETNOSTI I LIKOVNI KRIČAR Dorđe Kadijević preminuo je 10. jula u Beogradu u 94. godini. Vest o smrti objavila je Jugoslovenska kinoteka, najavivši retrospektivu njegovih filmova za septembar, u znak sećanja na jednog od najznačajnijih autora domaće kinematografije.

Rođen 6. januara 1933. u Šibeniku, Kadijević je diplomirao istoriju umetnosti na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Profesionalni put započeo je kao likovni kritičar i publicista, da bi se krajem šezdesetih godina u potpunosti posvetio filmu i televiziji. Svojim specifičnim pristupom i tematskim rasponom – od ratnih drama i istorijskih priča do fantastike i horora – ostavio je dubok trag u jugoslovenskoj i srpskoj kinematografiji.

Najširoj publici ostao je poznat po kultnoj „Leptirici“ (1973), rađenoj prema pripovesti Milovana Glišića „Posle devedeset godina“, ostvarenju koje se smatra prvim srpskim horor filmom. Među njegovim ključnim delima izdvajaju se i filmovi „Sveto mesto“, „Praznik“, „Čudo“, „Darovi moje rođake Marije“ i „Čovek koji je pojeo vuka“.

Izuzetan doprinos dao je i televizijskom stvarala-

Brifing

štvu. Serija „Vuk Karadžić“ (1987–1988) smatra se jednim od najznačajnijih istorijskih projekata u Srbiji.

Uz intenzivan autorski rad, ostao je aktivan kao istoričar umetnosti, esejista i likovni kritičar. Za svoj doprinos kulturi dobio je brojna priznanja, među kojima su Vukova nagrada, Sretenjski orden Republike Srbije, „Zlatni pečat“ Jugoslovenske kinoteke, nagrada „Bela Lugoši“ za doprinos horor umetnosti, kao i više nagrada za životno delo.

Odlazak ovog velikana neodvojiv je od njegove teške porodične sudbine. Preminuo je na dan komemoracije svom sinu Aleksandru Kadijeviću, istoričaru umetnosti, vodećem stručnjaku za istoriju arhitekture i redovnom profesoru Filozofskog fakulteta u Beogradu.

„Sećanja na Đorđa Kadijevića biće, nažalost, neodvojiva od njegove porodične tragedije: izgubio je ćerku u njenim mladim godinama, a umro na dan komemoracije sinu, profesoru Aleksandru Kadijeviću, izvanrednom tumaču savremene arhitekture i voljenom profesoru Filozofskog fakulteta u Beogradu. Takvu tešku, potresnu sudbinu nijedan roditelj nije zaslužio“, istakla je za Danas istoričarka umetnosti i profesorka emerita Irina Subotić. **N**

BIOSKOP LETNJI BLOKBASTER

„Odiseja“, film koji će nas opet posvađati

Nolanovo čitanje Homerovog epa izaziva kontroverze i pre premijere. Šta o tome misli režiser?

DUGO IŠČEKIVANI FILM KRISTOFERA NOLANA „ODISEJA“, širom sveta, pa i kod nas, i na platno donosi Homerov herojski ep, književno delo koje se smatra temeljnim tekstom zapadne kulture.

Nolan trinaestim filmom ispunjava dugogodišnji san da snimi ceo film koristeći IMAX filmske kamere i to predstavlja njegovo najimpresivnije i najopsežnije filmsko iskustvo do sada.

Kontroverze koje je film izazvao i pre nego što je ugledao svetlost dana, pokazale su koliko je Homerov ep važan publici, ali i koliko je um Kristofera Nolana drugačiji od ostalih reditelja. Međutim, on sam kaže da se trudio da na neki način bude veran originalu, s kojim se upoznao još u školi i za koji je sazreo baš sada, posle 18 Oskara iz 49 nominacija, i globalne zarade od šest milijardi na svetskim blagajnama.

„Vaše iskustvo kao filmskog stvaraoca utiče na izbore koje donosite na više različitih načina, uključujući ono za šta se osećate spremnim, za šta smatrate da imate veštine i šta će vam pružiti novi iza-

zov, ali nadovezuje se na ono što ste ranije uradili“, kaže Kristofer Nolan. „Odiseja je neverovatno delo koje je izuzetno važno za istoriju sveta i razvoj kulture, ali nikada nije adaptirano kao moderni blok-baster. Bio sam ispunjen izazovom stvaranja mit-skog sveta antičke Grčke i uzbuđen što ću ispričati njegovu priču, sa svim njegovim bogatim temama, na način koji nikada ranije nisam video.“

Ovo je prvi dugometražni film ikada u potpunosti snimljen IMAX® filmskim kamerama. U „Odiseji“ glume Met Dejmon kao Odisej, kralj Itake; Tom Holand kao Odisejev sin Telemah; En Hatavej kao Penelopa, kraljica Itake i Odisejeva supruga; Robert Patinson kao Antinoj, Penelopin udvarač sa Itake; Lupita Njongo u dvostrukoj ulozi kao Jelena Trojan-ska, kraljica Sparte, i kao Helenina sestra bliznakinja Klitemnestra, kraljica Mikene...

Ep od 12.109 stihova koji se pripisuje Homeru, čije samo postojanje dovode u pitanje savremeni naučnici, verovatno napisan u 8. veku pre nove ere, jedinstvena je saga o Odiseju sa Itake, kamenitog grčkog ostrva, koji Agamemnonu donosi pobedu zahvaljujući Trojanskom konju; i o Telemahu, njegovom mladom sinu, koji je bio beba kada je njegov otac otišao u Troju.

Dok Odisej kreće na presudnu etapu svog povratka kući – putovanja ometanog bogovima i čudovištima, olujama i tragedijama – Telemah traga za nadom da mu je davno izgubljeni otac i dalje živ. Za to vreme, na Itaci raste kriza koja pretili njemu i njegovoj majci Penelopi: čopor vučjih prinčeva i plemića zaposeo je porodičnu palatu, vršeći pritisak na kraljicu da digne ruke od Odiseja, uda se ponovo i jednog od njih proglasi za kralja.

Nolan se seća kako je gledao decu u starijim razredima kako izvode pozorišnu adaptaciju Odiseje; posebno ga je očarala priča o Trojanskom konju, Kiklop, te nimfe koje teraju mornare da se nasuču tako što ih očaravaju pesmom. „Za mnoge od nas, to je uvek tu, u pozadini uma“, kaže Nolan. „I veoma je prisutno kada naidete na elemente koji su reinterpretirani za moderne priče.“

On dodaje da je bilo nekih neverovatnih, inovativnih radova u ranijim erama Holivuda u oblasti grčke mitologije, posebno navodeći svoje divljenje prema filmovima „Jason i Argonauti“ (1963) i „Sukob titana“ (1984), u kojima je učestvovao pionir specijalnih efekata Rej Harihauzen.

„Ono što sam radio u svojim filmovima tokom

**NOLAN KAŽE
DA JE ŽELEO DA
NAPRAVI FILM
SA PRAVIM
SETOVIMA,
LOKACIJAMA
I MNOŠTVOM
STATISTA
JER SE SA
TEHNOLOGIJOM
VIZUELNIH
EFEKATA MNOGO
TOGA IZGUBILO**

godina, jeste da uzimam fantastične ideje i utemeljujem ih u stvarnosti“, kaže Nolan.

Istovremeno, Nolan je želeo da njegova verzija Odiseje, priče smeštene pre skoro 3.000 godina, bude pristupačna savremenim gledaocima.

Kaže da je želeo da napravi film sa pravim setovima, lokacijama i mnoštvom statista jer se sa tehnologijom vizuelnih efekata mnogo toga izgubilo. „Ono što me je dugo zanimalo jeste mogućnost kombinovanja te dve stvari kako bi se stvorilo najimpresivnije i najmoćnije moguće iskustvo. Trudimo se da sve to uradimo. Što deluje potpuno prikladno za ono što Odiseja jeste i treba da bude na ekranu.“ **N**

FUDBAL I LINGVISTIKA NORVEŠKA

Haland, Holand ili Holan, uzmite kako vam drago

Profesorka Filološkog fakulteta razrešila dilemu oko prezimena čuvenog fudbalera

Piše Milana Milošević

NORVEŽANI SU SE ČASNO OPROSTILI OD Svetskog prvenstva u fudbalu, što znači da će, makar nakratko, utihnuti rasprave u vezi sa tim da li se prezime najboljeg norveškog fudbalera izgovara Haland, Holand ili Holan (Haaland).

U većini medija ovog norveškog fudbalera komentatori i novinari oslovljavali su sa „Haland“. Sa druge strane, na Radio-televiziji Srbije (RTS) komentatori popularnog Norvežanina nazivaju Holand.

Budući da su ljubitelji sporta ostali zbunjeni oko izgovora prezimena, pitali smo jednu od najvećih stručnjakinja za skandinavске jezike – profesorku Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu Sofiju Bilandžiju – šta je ispravno?

„Najispravnija transkripcija na srpski, a ujedno vrlo bliska izgovoru, jeste Holan. Naime, aa je stari način pisanja grafeme å, čiji je jedini izgovor 'o'. Ovakvo pisanje se zadržalo u imenima geografskih pojmova i u prezimenima“, razjasnila je prof. dr Sofija Bilandžija.

Uz to, ona je dodala da se „na kraju reči, a posebno u spejevima – nd i – ld, ovo 'd' ne izgovara, potpuno je nemo“.

„Našim predlogom za novi pravopis smo eksplicitno predvideli da se d u ovakvim spejevima izostavlja“, ukazala je profesorka za Nedeljnik.

Na osnovu profesorkine ocene možemo da zaključimo da je jedini ispravan način da se ovaj norveški fudbaler oslovljava sa Erling Holan.

Holan je na Svetskom prvenstvu u Severnoj Americi do sada dao sedam golova, od kojih je dva postigao u pobedi nad Brazilom.

To ga uz Lionela Mesiju i Kilijana Mbapea postavlja na vrh liste strelaca ovog takmičenja.

Norveška je poražena u četvrtfinalu od Engleske nakon produžetaka. Više od stotinu hiljada ljudi dočekalo ih je u Oslu kao heroje. **N**

AVION NESREĆA

„Ako ginemo, ginemo zajedno“

Drama bračnog para iz Srbije u avionu Rajanera

ŽENA KOJA JE SPASLA SVOG SUPRUGA da ne bude potpuno usisan iz aviona kompanije Rajaner (Ryanair) usred leta, izjavila je da je, dok ga je držala za noge, pomislila: „Ako ginemo, ginemo zajedno.“

Ljubiša Karović je u petak usisan kroz prozor glavom napred, nakon što su delovi motora, usled kvara, probili staklo.

„Pola tela mu je virilo iz aviona“, rekla je njegova supruga Svetlana Grković za Novu. „Odmah sam reagovala i uhvatila ga za noge. Telo mu je do grudi bilo napolju čitava dva minuta.“

Grkovića je navela da je uz pomoć dvoje putnika uspešla da uvuče nazad u kabinu supruga, koji je tokom drame tri puta gubio svest.

Bračni par se nalazio na letu kompanije Malta Er (Malta Air) – ćerke-firme Rajanera – na liniji od Soluna do Memingena. Leteli su tek oko 10 minuta kada se avion, prema podacima sa radara za praćenje letova, naglo spustio za 2.700 metara (9.000 stopa).

Šezdesetjednogodišnjak se i dalje nalazi u bolnici u Grčkoj, teško povređen i u šoku.

„Najvažnije mi je da je živ“, kazala je njegova supruga. „Ruka mu je posebno teško povređena, a ima i opekotine. Nije u stanju da komunicira i ne seća se celog događaja.“

„Neki ljudi su mi pritekli u pomoć, sećam se jednog muškarca i jedne žene“, dodala je. „Taj čovek je mnogo pomogao i meni i Ljubiši. Mislim da je Albanac, hvala mu do neba. Nisam mu zapamtila ime, niti znam da li mi ga je uopšte rekao. Volela bih da ga ponovo sretnem i da mu lično zahvalim.“

Fotografije i video-snimci pokazuju da su usled razbijenog prozora i dekompresije u kabini pale maske za kiseonik sa plafona. **N**

Shaping Futures: Revija frizura kao kruna programa

Mladi iz Škole za negu lepote, u okviru programa Shaping Futures, predstavili su novostečene veštine pred svojim najbližima i predstavnicima vodećih frizerskih salona, a nakon završetka programa uz diplome, profesionalne početne pakete dobijaju i priliku za zaposlenje

Završnom revijom frizura 20 odabranih učenika „Škole za negu lepote“ obeležen je kraj ciklusa međunarodnog, edukativnog programa Shaping Futures, koji mladima iz socijalno ranjivih sredina pruža besplatnu dodatnu obuku za frizerski poziv, praktično znanje i konkretnu priliku da započnu samostalan profesionalni život.

Revija predstavlja krunu edukacije, ali i trenutak koji za učesnike programa ima poseban emotivni značaj. Mladi su kao modele doveli i uredili svoje prijatelje, članove porodice, staratelje i druge osobe koje su im bile oslonac tokom odrastanja i školovanja. Na ovaj način, oni nisu predstavili samo frizerske tehnike koje su savladali, već su kroz svoj rad zahvalili ljudima koji su ih podržavali i verovali u njih. Njihovi najbliži bili su i deo publike, zajedno sa predstavnicima najboljih frizerskih salona u Srbiji.

„Završna revija predstavlja i prvi profesionalni susret polaznika sa potencijalnim poslodavcima, koji su imali priliku da neposredno vide njihov rad, da ih upoznaju i ponude im zaposlenje odmah nakon završetka programa, što i jeste suština inicijative Shaping Futures. Posebno smo ponosni, jer koliko realizujemo ovu inicijativu u Srbiji, sva deca su nam zaposlena zastalno. Učinak nam je bio 100%, što je jedan

od glavnih razloga da jedino nama u svetu poverenje za realizaciju Schwarzkopf Professional inicijative bude ukazano tri godine zaredom“, rekla je Nela Adžemović, vođa tima edukatora – volontera.

Po završetku revije, učesnicima su uručene diplome i osnovni profesionalni paketi za mlade frizere. Zahvaljujući njima, polaznici već narednog dana mogu da naprave prve samostalne profesionalne korake – da pružaju usluge u svom domu, urede radni prostor i započnu zajednički posao sa prijateljima iz razreda. „Upravo je mogućnost osamostaljivanja jedan od najvažnijih segmenata programa Shaping Futures. Cilj edukacije nije samo da mladima prenese znanje, već da im omogući da od tog znanja žive, steknu finansijsku nezavisnost i samostalno oblikuju svoj život. Diploma potvrđuje ono što su mladi naučili, ali profesionalni paket koji dobijaju daje im mogućnost da stečeno znanje odmah počnu da primenjuju. Želimo da iz programa izađu ne samo kao obučeni mladi frizeri, već kao ljudi koji imaju samopouzdanje, alat i realnu priliku da rade, zarađuju i postanu samostalni“, izjavila je Ana Pajović, vođa programa u Srbiji. Program je do sada u Srbiji osposobio i pomogao zapošljavanje 60 mladih iz socijalno ranjivih sredina. Time njegov uticaj nije ograničen samo na učesnike edukacije, već moguć-

nost zaposlenja i stabilnijih prihoda menja svakodnevicu njihovih porodica i stvara dugoročnu osnovu za sigurniji život. „Shaping Futures je izuzetno predan i posvećen projekt koji menja budućnost mladih ljudi širom sveta. Inspirativno je videti koliko strasti, emocija i ličnog truda ulaže ceo tim iz Srbije u njegov uspeh, iz godine u godinu. Održivi rezultati i pozitivan uticaj na živote učesnika jasno pokazuju razliku koju takva posvećenost može da napravi. Svi smo veoma ponosni na ova dostignuća. Ovakva, važna socijalna inicijativa na najbolji način pokazuje pravu svrhu i vrednost programa – stvaranje mogućnosti, izgradnju samopouzdanja i podršku mladima da veruju u svoju budućnost“, izjavio je Gerald Anthofer, Head Distributor Markets Unit EMEA & Global Head Indola.

Za mnoge polaznike završna revija je prvi trenutak u kome su svoj rad predstavili stručnoj javnosti. Istovremeno, ona je potvrda da podrška, kvalitetna edukacija i pružena prilika mogu da pokrenu promene koje daleko prevazilaze učenje jednog zanata. Shaping Futures nije samo edukativni program poput ostalih sa kojima smo se upoznali. Ovo je jedini program kod nas koji mladim, kvalitetnim i vrednim ljudima daje znanje u ruke, otvara vrata prvog zaposlenja i pruža im mogućnost da svoju budućnost oblikuju samostalno.

NEWPORT

80+ STANUJA SAJEX

FAZA 2 U PRODAJI
FAZA 1 USELJIVO ODMAH

**VAŠ OSMEH JE OVOG LETA
NA NOVOJ ADRESI**

www.newport.rs

Od investitora:

Ekskluzivni zastupnik prodaje:

011 42 40 222
063 40 80 50

INTERVJU ĐORĐE HADŽI-KOŠTIĆ, HR MENADŽER, MOL SERBIA

Kako MOL razvija ljude koji stvaraju rešenja

Čini se da nije bilo tri slova koja su češće bila u medijima u proteklih pola godine od MOL. Ali, kompanija koja već dugo uspešno posluje u Srbiji – kao i na brojnim drugim tržištima u okruženju – mnogo je više od dnevnih vesti. Priča o MOL-u zapravo je lekcija o tome kako se jedna kompanija menja, i to ne samo zbog svojih korisnika, već i zbog ljudi koji u njoj rade.

O novim liderima, o korporativnim vrednostima, o "pomirenju" lokalnog i internacionalnog, o tome kako se gradi karijera u jednom ovakvom sistemu, za Nedeljnik je govorio Đorđe Hadži-Kostić.

Strategija MOL 2030+ podrazumeva transformaciju iz tradicionalnog naftnog giganta u pružaoca modernih energetske i digitalnih usluga. Kakav profil lidera je potreban da bi izneo ovakvu promenu i kako MOL prepoznaje i neguje takve lidere unutar svog sistema?

Energetska industrija prolazi kroz jednu od najvećih transformacija u svojoj istoriji i jasno je da klasični modeli upravljanja više nisu dovoljni. Danas su nam potrebni lideri koji umeju da vode kroz promene, razumeju kompleksnost tržišta i istovremeno imaju razvijene poslovne, interpersonalne i digitalne kompetencije. U MOL-u posebno vrednujemo agilnost, otvorenost za inovacije, sposobnost donošenja odluka u neizvesnim okolnostima i fokus na ljude. Verujemo da lider budućnosti nije samo ekspert u svojoj oblasti, već osoba koja zna da razvija timove, podstiče saradnju i gradi poverenje.

Upravo iz tog razloga u MOL-u često ističemo da „Naši ljudi stvaraju rešenja“ nije samo slogan, već način razmišljanja i rada. To znači da se lideri ne posmatraju kao jedini nosioci odluka, već kao oni koji stvaraju okruženje u kojem ljudi mogu da dođu do rešenja, da ih testiraju i unapređuju u praksi. Najbolji primer za to jeste ceo tim

logistike u MOL Serbia koji je tokom prethodnih godinu i po dana uspeo da pruži snažan doprinos stabilnosti snabdevanja srpskog energetskeg tržišta, isključivo zahvaljujući inovativnosti i fleksibilnosti kolega kada je reč o novim i alternativnim izvorima i pravcima snabdevanja, kao i modifikaciji procesa rada tako da se uspešno odgovori na izazove koje je krizna situacija donela. Dakle, rešenja nastaju u timovima, kroz razmenu znanja, iskustva i različitih perspektiva, a uloga lidera je da taj proces osnaži, usmeri i preuzme odgovornost za implementaciju. Upravo iz ovih razloga ulažemo u razvoj internih talenata. Kroz programe poput LEAD-a sistemski prepoznavamo zaposlene sa izraženim liderskim potencijalom i pružamo im priliku da rade sa međunarodnim mentorima, poslovnim školama i višim menadžmentom MOL-a. Na taj način gradimo lidere koji mogu da odgovore na izazove energetske tranzicije i regionalnog poslovanja.

Ono što MOL dodatno razlikuje jeste činjenica da razvoj zaposlenih nije izdvojena HR aktivnost, već deo poslovne strategije kompanije. Poslednjih godina kompanija kontinuirano raste, razvija nove poslovne modele i paralelno ulaže u organizacionu kulturu, benefite i razvoj zaposlenih, jer verujemo da bez jakih ljudi nema ni održivog poslovnog razvoja. A bez ljudi koji imaju prostor da razmišljaju, predlažu i sprovedu rešenja – nema ni inovacije.

MOL posluje na više tržišta Centralne i Istočne Evrope i raste kako organski, tako i kroz širenje poslovanja na nova tržišta. Kako obezbeđujete da se korporativne vrednosti uspešno prenesu na različite timove, a da se pritom ne izgubi lokalna ekspertiza?

Svaka uspešna internacionalna organizacija mora da pronađe balans između zajedničke korporativne kulture i poštovanja lokalnog znanja i iskustva. U MOL-u ne verujemo u model „kopiranja“ jednog sistema na sva tržišta, već u povezivanje najboljih regionalnih praksi sa lokalnom ekspertizom.

Naše korporativne vrednosti: integritet, fokus na kupca, razvoj zaposlenih i saradnja – predstavljaju osnovu poslovanja u svim zemljama u kojima poslujemo. Istovremeno, veoma nam je važno da zadržimo ljude koji dobro poznaju lokalno tržište, kupce i poslovno okruženje, jer najbolja rešenja ne dolaze iz centralizovanih modela, već iz timova koji su najbliži tržištu i koji svakodnevno razumeju realne potrebe kupaca. Na taj način globalni okvir i lokalna ekspertiza zajedno stvaraju najefikasnija rešenja.

Uloga HR-a je da povezuje te dve dimenzije, da omogućiti razmenu znanja, ali i da očuva autentičnost svakog tržišta. Ljudi mnogo lakše prihvataju promene kada osećaju da se njihovo iskustvo poštuje i da imaju priliku da aktivno učestvuju u kreiranju budućeg sistema.

Kako u praksi izgleda dugoročno ulaganje u ljude u MOL-u i kako balansirate između potrebe za zadržavanjem iskusnih stručnjaka i privlačenjem novih talenata?

Energetska tranzicija ne znači zamenu jedne generacije zaposlenih drugom, već povezivanje iskustva i novih znanja. Iskusi stručnjaci iz tradicionalne energetike imaju ogromno operativno i strateško znanje koje je i dalje neophodno, dok nove

generacije donose drugačije poglede, digitalne kompetencije i otvorenost ka novim tehnologijama. Mi stvaramo okruženje u kojem te dve perspektive rade zajedno, jer najbolja rešenja nastaju kada se iskustvo i inovativnost ne posmatraju kao suprotnosti, već kao komplementarne snage. Zato ulažemo u razvoj zaposlenih kroz različite programe, mentorstva, međunarodne projekte i interne akademije.

Programi poput Growww-a omogućavaju mladim ljudima da započnu karijeru u stabilnom regionalnom sistemu i veoma brzo steknu praktično iskustvo, dok LEAD program razvija buduće lidere unutar organizacije. Dodatno, zaposlenima su na raspolaganju zanimljivi i inovativni sadržaji MOL Academy programa koji pokrivaju širok dijapazon uključujući specifične teme vezane za energetski sektor. Ono što je posebno važno jeste da MOL zaposlenima nudi dugoročnu perspektivu razvoja, a ne samo pojedinačnu poziciju. Našu posvećenost ovoj temi najbolje pokazuje podatak da je prosečan broj sati treninga po zaposlenom za 2025. i 2026. godinu iznosio 25, a kada tome dodamo planirane, ali još uvek nezakazane treninge do kraja godine, taj prosek će biti oko 30 sati.

Pored razvoja karijere, mnogo ulažemo i u kvalitet radnog okruženja i paket benefita. Danas kandidati očekuju više od same sigurnosti posla, žele fleksibilnost, podršku za razvoj, balans privatnog i poslovnog života i kompaniju čije vrednosti mogu da dele.

Regionalna prisutnost MOL-a omogućava veliku razmenu znanja među zemljama. Koliko je za zaposlene važna međunarodna komponenta i mogućnost razvoja karijere unutar Grupe?

To je jedna od najvećih prednosti rada u regionalnom sistemu kao što je MOL. Zaposleni imaju priliku ne samo da sarađuju sa kolegama iz različitih zemalja, već i da grade međunarodnu karijeru unutar same kompanije. Kroz programe poput IMM-a zaposleni dobijaju priliku da rade na regionalnim projektima, razvijaju liderske kompetencije i veoma često nastavljaju karijeru na pozicijama u okviru Grupe. Imamo više primera kolega iz Srbije koji su nakon razvoja kroz regionalne programe prešli na pozicije u okviru MOL sistema, što zaposlenima dodatno pokazuje da je internacionalni razvoj karijere u MOL-u veoma

blizu i realno dostupan.

Ovakvo okruženje dodatno jača i princip „Naši ljudi stvaraju rešenja“, jer se rešenja ne razvijaju samo unutar jedne zemlje, već kroz razmenu iskustava, praksi i perspektiva koje dolaze iz različitih tržišta. Upravo ta raznolikost često dovodi do najkvalitetnijih i najinovativnijih rešenja.

Takvo okruženje značajno ubrzava profesionalni razvoj. Ljudi ne uče samo kroz formalne treninge, već kroz svakodnevnu saradnju sa kolegama iz različitih poslovnih sredina i drugačijih kultura. Dodatno, u okviru naše maloprodajne organizacije redefinisane su određene pozicije kako bi bile više usklađene sa sistemima u drugim zemljama, što zaposlenima dodatno olakšava mobilnost i razvoj regionalnih karijera. Za mnoge zaposlene upravo je međunarodna komponenta jedan od ključnih razloga zbog kojih ostaju u MOL-u duži niz godina. Ona donosi širu perspektivu, mogućnost razvoja i osećaj da ste deo sistema koji ima značajan uticaj na energetske budućnost regiona.

Koji su vaši ključni ciljevi u HR sektoru za naredni period i od kojih faktora zavisi da li će ti ciljevi biti ispunjeni?

Naš prioritet ostaje razvoj organizacije koja može istovremeno da bude stabilna, agilna i atraktivna za nove generacije talenata. Poslovni ciljevi naše kompanije su ambiciozni, a za njihovu realizaciju motivisani ljudi fokusirani na postizanje izvanrednih rezultata. To podrazumeva kontinuirano ulaganje u razvoj zaposlenih, jačanje liderskih kompetencija i dalje unapređivanje organizacione kulture. Posebno nam je važno da zadržimo kvalitetne ljude i istovremeno privučemo nove profile stručnjaka koji će doprineti energetskej tranziciji i digitalizaciji poslovanja.

Kandidati danas ne traže samo sigurnost, već i mogućnost razvoja, rad koji ima svrhu i okruženje u kojem mogu dugoročno da napreduju. Zato će jedan od važnih fokusa u narednom periodu biti dodatno jačanje paketa benefita i vrednosne ponude poslodavca (EVP), od razvoja fleksibilnih benefita i wellbeing programa, do stvaranja još boljeg iskustva zaposlenih tokom cele karijere u MOL-u. Realizacija tih planova zavisi od više faktora: tržišta rada, brzine promena u industriji, ali i naše sposobnosti da ostanemo organizacija koja neguje poverenje, saradnju i razvoj ljudi i koja prepoznaje i prati puls tržišta.

JESI LI VIDEO OVO?

Domaćini naših ljetovanja

Možda sam trebao barba Marija zamoliti da me uputi pravim smjerom, da mi pomogne da postanem pravi muškarac, tradicionalna dalmatinska danguba kojoj žena sve radi

Piše Ante Tomić

Petroviću, Petroviću, Tvoje pismo o ljetovanjima na Lopudu, u apartmanu „Kod Tereze“, vratilo me u uspomeni na ljude kod kojih smo mi davnih godina provodili godišnje odmore. Koncem devedesetih, početkom dvijehiljaditih, sin nam je bio mali dječak, a kći se još nije rodila, odlazili smo u Puntinak, široku uvalu ispod Selaca na Braču, u veliku kuću tete Meri i barba Marija. Njih su dvoje već bili stariji, u sedamdesetima, ali još su vodili apartmanski biznis. Nisu ga prepuštali sinovima i snahama.

Premda su snahe izražavale snažnu šefovsku ambiciju i glad za njemačkim markama, teta Meri je sve držala u svojim čvrstim rukama. Vazdan je dočekivala i ispraćala goste, prala i prostirala posteljinu, ribala zahodske školjke i pločice, a usput i kuhala sataraše, pekla ribu na gradelama, zalijevala vrtove, okopavala vinograde i maslinike. Od ranog jutra do kasne večeri jednu jedinu sekundu se ona nije zaustavljala.

Barba Mario, s druge strane, nije radio ništa. Bio je na svoju ruku, šutljiv i težak, namćorast. Da ti predstavim kakav je to tip bio, dosta je da ti kažem kako se kao petnaestogodišnjak zbog nečega posvađao s ocem, pa iz inata, samo da njemu napakosti, otišao u partizane.

Dok je njegova žena radila, barba Mario je besposleno šetao po okolici. Kad bi se umorio od šetnje, prosto bi legao na tlo i usnuo. Gdje god bi se zatekao. Ako bi došao kući pokriven suhim smeđim

iglicama, znali smo da je spavao negdje pod borovima. Ako bi čitav bio u bijeloj prašini kao kakav mlinar, nagađali smo da je počivao nedaleko od kamenoloma.

Kada bi barba Mario došao kući, obično je gundao teti Meri da je nešto krivo napravila. Nju bi to užasno pogodilo, katkad bi i zaplakala, a mi smo je tješili da on nije ozbiljno mislio. Kao što i nije, muškarac je samo bio mrzovoljan poslije popodnevnog sna. No, jedno je jutro između njih baš bilo napeto. Čitav je Puntinak odjekivao od njihove svađe.

On je na koncu gnjevno zalupio vrata i otišao, a ona je uskoro izašla u dvorište s kuhinjskom krpom zavezanom oko glave. To je bio jasan znak da je drama na vrhuncu. Kuhinjska krpa namočena u domaću kvasinu bila je njezin lijek protiv teških oblika glavobolje.

„Di je barba Mario jutros?“, upitao sam je ne podižući pogled s laptopa, kao ovlašno i usput, glumeći kako nemam pojma da se nešto neobično događa.

„U guzici“, odbrusila je teta Meri uvrijeđeno. „Naljutija se na me jer nisan imala vrimenta da ga obrijem.“

Kakav je on bio car, i kakvi su inače, veličanstveni i superiorni bili muškarci njegovog vremena, kad bi lijeno podizali noge iz maštala s toplom vodom da ih žene obrišu ručnikom, škaricama im pažljivo obrežu nokte i turpijom ostružu mrtvu kožu s tabana

„Ne razumijem“, začudio sam se, „zar se on sam ne brije?“

„Nikad se on sam ne brije“, odgovorila je žena jednostavno i krenula nabrajati, kao da je to nešto potpuno prirodno i svakodnevno: „Ja ga brijem, šišam, perem mu kosu šamponom, rižen nokte, čistim uši...“

„Pa, dobro, majku mu“, prekinuo sam je iznervirano, „valjda barba Mario može sam očistiti uši?!“

„A ne more“, objasnila mi je teta Meri razumno. „On ima debele prste.“

Bilo je to davno, ali meni je i sad bolno kad se sjetim toga razgovora. Priznat ću ti, Dražo, svih ovih godina u grudima mi leži zavist prema barba Mariju i njegovim debelim prstima. Kakav je on bio car, i kakvi su inače, veličanstveni i superiorni bili muškarci njegovog vremena, kad bi lijeno podizali noge iz maštala s toplom vodom da ih žene obrišu ručnikom, škaricama im pažljivo obrežu nokte i turpijom ostružu mrtvu kožu s tabana. Nas dvojica feminističkih ništarija i slabića od naših goropadnica nikad nećemo doživjeti takvo tiho, odano i krotko djelo čiste ljubavi.

Čudno je, ako bolje pogledaš, u novinama smo mi tvrdi, nemilosrdni, prkosno ustajemo protiv političkih diktatura, odlučno se borimo za ljudska prava, zaštitu manjina i slobodu štampe, ali samo dok nas žene ne nazovu da im iz dućana donesemo nešto što su one zaboravile kupiti. Iz herojskih uloga u sekundi se pretvaramo u papučare.

Pišeš mi kako tvoja žena traži da joj

doneseš zemlju za povrtnjak, pa čak i stajsko gnojivo iz zavičaja. Slično je i kod mene, jedino što moja uzgaja cvijeće i uvijek nekakvu hortenziju mora presaditi u veću posudu. Onda u subotu popodne pođemo u Bauhaus, gdje bijela gospodarica bez riječi pokazuje prstom teške keramičke pitare, a ja, Kunta Kinte, poslušno ih podižem i pažljivo smještam u kolica za kupovinu.

Možda sam trebao barba Marija zamoliti da me uputi pravim smjerom, da mi pomogne da postanem pravi muškarac, tradicionalna dalmatinska danguba kojoj žena sve radi. Međutim, nije bilo vremena. Barba Mario i teta Meri na koncu su ipak ustuknuli pred mlađima. Abdicirali kao knez Pavle. Snaha je preuzela posao i cijelu kuću, sve apartmane, na cijelo ljeto iznajmila nekakvoj nizo-zemskoj agenciji, a mi smo morali tražiti novo mjesto za godišnji.

Usljedilo je nekoliko ljeta lutanja. Dva smo bili kod prijatelja u Tučepima kod Makarske, pa dva u Komiži na Visu, ali ni jedno ni drugo nije nam bilo po čeu. Tražili smo mirnije, tiše mjesto, bez pretrpanih plaža sa sandolinama, pedalinama i paraglajderima koje vuku brzi gliseri, bez štandova s gumenim šlapama i diskoteke iz koje iza ponoći cijelim mjestom grme pjesme Sergeja Četkovića.

Skrasili smo se napokon 2009. u Pasaduru na Lastovu, po prilici tri kilometra zapadno od trajektnog pristaništa u Ublima. U davna doba Miljenko Smoje je ovdje dolazio u ribolov. U „Dnevniku jednog penzionera“ na jednom je mje-

Pasadur - nigdje nema takvog prozirnog mora s jatima riba u dubini, takvih gustih crnogoričnih šuma sa sjenovitim, tihim stazama, takvih slatkih smokava, takve mirisne kadulje, metvice, koromača i smilja, takvih živčanih cvrčaka u beskrajnim vrelim ljetnim popodnevim

stu napisao da je Pasadur „najlipši dil zemaljske balote“, a ja ću ti to radosno potvrditi. Nigdje nema takvog prozirnog mora s jatima riba u dubini, takvih gustih crnogoričnih šuma sa sjenovitim, tihim stazama, takvih slatkih smokava, takve mirisne kadulje, metvice, koromača i smilja, takvih živčanih cvrčaka u beskrajnim vrelim ljetnim popodnevim.

Nevolja je jedino ako imaš djecu tinejdžerske dobi. Nijedan trinaestogodišnjak ili četrnaestogodišnjak, čak ni ako je kreten pao razred, nije zaslužio takav pakao, da provede tri tjedna s roditeljima na jednom mjestu gdje su svi dani jednaki.

U Pasaduru su nam domaćini Luka Džanko i njegova supruga Venka. Luka je umirovljeni general Hrvatske vojske, a na Lastovo je došao još osamdesetih godina, kao komandant otočne kasarne JNA. Venka je medicinska sestra iz Strumice. Pamtiš kao i ja, Dražo, u ono doba svi su oficiri JNA bili oženjeni nekim lijepim tamnookim Makedonkama.

S Lukom i Venkom u sve ove godine postali smo kao obitelj. Ujutro kad se

uputimo na plažu, oni nas na trijemu zaustave da marendamo s njima, a navečer kad se vraćamo s kupanja, nastojimo pogoditi trenutak kad njihov sin Goran baš skida ribu s gradela. Ljubičasti se mrak hvata po vrhovima brda, dok mi ljepljivim prstima trijebimo drače arbuna i kantara, dodajemo preko stola zdjele salate od paradajza i luka i pljeskamo komarce po nogama.

Kod Luke i Venke svi su dobrodošli. Kome god sam ih preporučio, svi su se u njih zaljubili i dogodine ponovno došli, i naši prijatelji Boris Dežulović i Zoran Predin, a Srđan Dragojević čak je glavnog junaka romana „Crveni“, kojeg je dijelom napisao na ovom mjestu, čitao si ga možda, izlazio je u nastavcima na Velikim pričama, nazvao Jugoslav Džanko.

Ljetne mi se obaveze bliže kraju. Nakon filmskog festivala na Lopudu, prošlog sam tjedna odradio književne susrete u Herceg Novom i Baru, a idućeg sam na Slovu Gorčina u Stocu. Napokon, krajem mjeseca žena i ja se ukrcavamo na trajekt. Pet sati plovidbe do Lastova. Moglo bi i brže da pođemo katamaranom, ali nama se ne žuri. Na tri tjedna spustit ćemo naše živote u prvu brzinu. Ali, naravno, kompjuter je sa mnom jer ja neki kurac uvijek moram pisati.

Opazio si vjerojatno, Basara i Jergović uzeli su pauzu do septembra. Nagomilalo im se, kažu, obaveza pa se, jadni, ne stignu dopisivati. Daj, molim te, ako vidiš Veljka, upitaj ga je li to rezervirano samo za naše književne klasike, ili i mi, novinarska boranija, imamo pravo na godišnji. **N**

PA I TO JE NEŠTO

Regulatorno telo za elektronske medije prošle nedelje je probuđeno iz sna. Ali ne zahvaljujući „dobroj volji“ Vučićeve vlasti, već pre svega kao odgovor na zahtev iz Brisela koji je tražio konačno konstituisanje Saveta tog tela da bi u takozvanom „Superutorku“ otvorio i klaster 3 za našu zemlju. Odjednom se požurilo, doneto je autentično mišljenje koje je omogućilo da četvoro ranije izabranih članova povuku ostavke i da se krene u kakav-takav pokušaj unormaljivanja srpske medijske scene. Kome to sve smeta?

Istraživao Luka Lukić, piše Dušan Telesković

leviziji prikazuju snimci praćenja političkih neistomišljenika koje su napravile tajne službe, i to u emisiji koja se predstavlja kao „zabavni karakter“.

Ili da se govori da je Kosovo trebalo etnički očistiti 1998. godine, kao što je uradila jedna ministarka ove nedelje...

I takvih primera ima koliko hoćete. Jednu poveću šumu bilo bi potrebno poseći da bi se napravio papir na kojem bi se zapisala sva nepočinstva srpskih televizija u informativnom i „zabavnom“ programu.

I odgovor na pitanje zašto to mogu da rade je jednostavan – zato što mogu. Ne postoji nikakva kontrola koja bi im rekla da dobar deo njihovog programa nije poželjan, pa ni dozvoljen. Ni po zakonu, ni po novinarskim kodeksima, a ponajmanje po moralnim normama.

Da je drugačije, ne bi predsednik bio zastupljen punih 67 sati, i to većinski pozitivno, na televizijama od početka godine, prema analizi koju je nedavno sproveo Biro za društvena istraživa-

na, da ne kažemo na prvu loptu u REM fazi, i to pre svega zbog svog sastava u kojem su većinu činili kadrovi bliski vladajućoj stranci, dok su pojedini članice i članovi uglavnom ostajali u manjini u pokušajima da normalizuju makar deo televizijske ponude građanima Srbije.

I iz te REM faze, prošle nedelje je probuđen. Ali ne zahvaljujući „dobroj volji“ Vučićeve vlasti, već pre svega kao odgovor na zahtev iz Brisela koji je tražio konačno konstituisanje Saveta tog tela da bi u takozvanom „Superutorku“ otvorio i klaster 3 za našu zemlju. Odjednom se požurilo, doneto je autentično mišljenje koje je omogućilo da četvoro ranije izabranih članova povuku ostavke i da se krene u kakav-takav pokušaj unormljiavanja srpske medijske scene.

Njih četvoro su, u zajedničkom pismu, ocenili da za problem nepostojanja Saveta REM-a, samim tim i nefunkcionisanja tog tela, isključivu odgovornost snosi vlast.

Pozdravili su, kako su naveli, „odustajanje od upornog, nezakonitog, pa i kri-

Pitanje članova Saveta Regulatornog tela za elektronske medije (REM) nije puko administrativno kadrovsko rešenje, već par ekselans temeljna politička priča koja bi mogla da poboljša informisanje građana Srbije, ako već ne može da u potpunosti radi svoj posao i obezbedi medijski pluralizam

Veći deo medijske scene u Srbiji, posebno televizije sa nacionalnom frekvencijom, funkcioniše po veoma jednostavnom principu: samo treba hvaliti predsednika, pričati kako je on najbolji i najveći državnik, šahista u međunarodnim odnosima, stručnjak za ekonomiju, sport i taktiku, a diskvalifikovati i negativno predstaviti sve koji misle drugačije.

U takvoj medijskoj situaciji, moguće je da se klasična predizborna kampanja sprovodi i pre nego što su izbori raspisani, kao što je bio slučaj proteklog vikenda kad je „nadležna institucija“ obilazila Jadersku Lešnicu, a to uživo prenosilo nekoliko televizija.

Moguće je da se svake sedmice na te-

nja (BIRODI). Ne bi bilo moguće ni da se opozicija prikazuje isključivo negativno, a da studenti kao politička organizacija praktično i ne postoje „jer nisu u parlamentu“ i da se predstavljaju, bez mogućnosti da iskažu svoj stav ili predstave plan i program, kao „blokaderi“, „ustase“, „strani plaćenici“...

Dakle, iz toga je jasno da pitanje članova Saveta Regulatornog tela za elektronske medije (REM) nije puko administrativno kadrovsko rešenje, već par ekselans temeljna politička priča koja bi mogla da poboljša informisanje građana Srbije, ako već ne može da u potpunosti radi svoj posao i obezbedi medijski pluralizam.

REM je već godinama u fazi dubokog

minalnog favorizovanja jednog kandidata koje je bilo neposredan povod za njihove ostavke“.

Za povlačenje svojih ostavki, naveli su da, bez obzira na različita mišljenja o njegovoj sadržini, autentično tumačenje Skupštine ima zakonsku snagu, obavezuje sve, ima povratno dejstvo i njime je stvorena nova pravna situacija.

„Ako u takvoj situaciji ne prihvatimo da preuzmemo funkciju u Savetu REM, vlast bi dobila priliku da naše postupanje predstavlja kao suprotno zakonu, a da sopstvenu odgovornost za višegodišnje nefunkcionisanje REM-a, nastavak institucionalne blokade i posledice koje takva blokada ima po vladavinu prava i evropski put Srbije prebaci na nas i na organizacije i građane koji su se borili

za zakonit REM“, zaključuje se u pismu koje su potpisali Dubravka Valić Nedeljković, Ira Prodanov Krajišnik, Mileva Malešić i Rodoljub Šabić.

Javnost je i dalje podeljena oko ovog pitanja. Opozicione političke partije, sa izuzetkom Zeleno-levog fronta (ZLF), napale su članove Saveta REM-a zbog ove odluke.

Demokratska stranka (DS) otišla je najdalje i saopštila da „formiranje takvog REM-a predstavlja izdaju borbe građana i studenata“.

Stranka Srbija centar (SRCE) ocenila je da su novi članovi Saveta pogrešili što su odlučili da preuzmu funkcije „pošto je krnji REM dobar samo za predsednika Srbije Aleksandra Vučića“.

Sa druge strane, u zajedničkoj izjavi za Betu, kopredsednici Zeleno-levog fronta (ZLF) Biljana Đorđević i Radomir Lazović poručili su da će četvoro članova Saveta REM-a imati njihovu punu podršku u radu.

„Možete se ne slagati sa ovom odlukom, možete je kritikovati, ali napadati posebno Šabića koji je svojim besprekornim javnim delovanjem godinama zadužio naše društvo, apsolutno je neprihvatljivo i degutantno“, poručili su kopredsednici ZLF-a.

Vladajuće stranke se zasada nisu oglašile što neki tumače kao da kod njih postoji nada da će ostati na snazi sadašnji status quo koji im omogućava ovakvu situaciju makar do izbora.

Jer sadašnja situacija govori da postoje četiri nezavisna i četiri „zavisna“ i provladina člana Saveta, što onemogućava donošenje mnogih odluka. Međutim, sada je pitanje da li je bolje imati četvoro nezavisnih profesionalaca koji će pokušati da promene nešto iznutra ili makar da javno obelodane sve propuste i kršenja standarda koja se trenutno dešavaju u TV izveštavanjima.

A to bismo mogli da znamo veoma brzo.

Novi član Saveta REM-a Rodoljub Šabić najavio je za Nedeljnik da će prvo zasedanje Saveta biti konstitutivna sednica na kojoj treba da budu izabrani predsednik i zamenik predsednika Saveta.

„Konstitutivna sednica biće održana početkom sledeće sedmice“, rekao je on.

On je dodao da će njegove prve pote-

Glavni problem je stanje na doslovno zatrovanoj medijskoj sceni na kojoj neki elektronski mediji bukvalno divljaju i gaze kršeći i najminimalnije novinarske standarde i ljudska prava a bez ikakve reakcije regulatora na to

Rodoljub Šabić

ze diktirati ogromni zaostaci u radu nastali usled dugog nepostojanja Saveta ali i pre toga.

„Ima ih mnogo. Izdvojiću žalosnu situaciju u koju je doveden Javni servis. RTS je, moglo bi se reći, sa normativnog aspekta posmatrano, u raspadanju. Mandat šest od devet članova Upravnog odbora je istekao i odbor ne može da funkcioniše, RTS zapravo nema organ upravljanja. Još pre je istekao i mandat Programskog saveta, a njega bi trebalo da izabere sada nepostojeći Upravni odbor. Zato bi jedan od prioriteta moralo biti pokretanje postupka za izbor članova Upravnog odbora Javnog servisa“, rekao je Šabić za Nedeljnik.

On je dodao da je tu i ogroman broj „stotine različitih zahteva medija za izdavanje ili produženje dozvola ili rešavanje drugih statusnih pitanja koja na rešavanje čekaju više meseci, neki čak i godinama“.

„Svakako zaslužuju status prioriteta“,

rekao je on.

Šabić, inače advokat i nekadašnji Poverenik za informacije od javnog značaja, kaže da je glavni problem – „stanje na doslovno zatrovanoj medijskoj sceni na kojoj neki elektronski mediji bukvalno divljaju i gaze kršeći i najminimalnije novinarske standarde i ljudska prava a bez ikakve reakcije regulatora na to“.

„Pri postojećem odnosu u sastavu saveta, 4 : 4, to deluje kao nerešiv problem utoliko pre što je za najoštrije sankcije potrebna dvotrećinska većina, dakle šest glasova“, rekao je on.

Pitanje odnosa snaga nije nevažno uopšte. Oko toga se najviše lome koplja, ali kao i za svaku situaciju – nije sve crno i belo.

Novinarka Višnja Arandelović, nekadašnja članica Saveta REM-a, kaže za Nedeljnik da to telo sa osam članova može da obavlja sve poslove iz svoje nadležnosti – da donosi podzakonske akte, izdaje i oduzima dozvole, izriče

mere emiterima, bira članove upravnih odbora javnih servisa...

„Danas je sva pažnja usmerena na odnos snaga u Savetu i na to ko će imati većinu, uz pretpostavku da su četiri člana bliža vlasti, a četiri opoziciji ili, kako se predstavljaju, kao nezavisni. Znam iz ličnog iskustva da svako može da glasa i ovako i onako, i da svaki član Saveta u zakonu ima uporište da glasa po svojoj savesti, ali očekujem nastavak pat-pozicije i da će se ova dva bloka ponašati kao SSSR i Amerika u Hladnom ratu“, rekla je Višnja Arandelović.

Maja Stojanović, iz Građanskih inicijativa, izjavila je da će „svaka odluka koja bude doneta u Savetu morati da bude podržana ili nepodržana od četiri nezavisna člana, a bilo kakva blokirana odluka koja nije legalna biće veliki uspeh“.

Ona je dodala da će od nezavisnih članova Saveta REM-a zavisiti da li će mediji koji ne poštuju svoje elaborate i zakon dobiti dozvolu za rad u sledećem koraku.

„Govorimo o potpunoj mogućnosti da se utiče na to ko dobija i ko gubi dozvole... Novi članovi upravnih odbora RTS-a i RTV-a neće moći da se izaberu a da to ne aminuju ova četiri člana. Znači, velika mogućnost donošenja odluka je tu, nije samo da je neko tu i da gleda šta se dešava iznutra, što je isto veoma važna stvar, ali je samo dodatna mogućnost donošenja odluka i uticaja na odluke u samom REM-u“, rekla je Maja Stojanović za N1.

Šabić za Nedeljnik kaže da će novi članovi Saveta „u svakom slučaju insistirati na tome da svi moraju delovati po zakonu“.

„To znači da nisu dužni da poštuju bilo čije instrukcije u vezi sa svojim radom, svi, i ‘vladini’ i nezavisni, ne smeju da zastupaju stavove ili interese čak ni organizacija koje su ih predložile, već svoju dužnost obavljaju samostalno, po sopstvenom znanju i savesti, u opštem interesu i u skladu sa ovim zakonom“, rekao je Šabić za Nedeljnik.

On smatra da „ako se svi ili bar šest od osam bude ponašalo tako, kako zakon nalaže, postoji šansa da bi se mogli složiti da je za uvođenje nekakvog bar minimalnog reda na našoj zatrovanoj medijskoj sceni neophodno da na neke neprihvatljive stvari reagujemo na odgovarajući način“.

Ne možemo imati iluziju da će se nešto strašno promeniti, ali po mom mišljenju strašno važno je imati stručne, odgovorne, kompetentne ljude koji će znati šta se unutra dešava i koji će moći da obaveštavaju javnost, i koji će moći da utiru put da se jednoga dana ipak stvari promene

Rade Veljanovski, profesor FPN u penziji

Profesor Fakulteta političkih nauka u penziji Rade Veljanovski kaže za Nedeljnik da javnost treba da bude svesna da se u Srbiji ništa neće promeniti u jednom trenutku sa jednim switch dugmetom. Da sve odjednom postane dobro i drugačije, nego se mora ići „korak po korak“.

„Znači, ne možemo imati iluziju da će se nešto strašno promeniti, ali po mom mišljenju strašno važno je imati stručne, odgovorne, kompetentne ljude koji će znati šta se unutra dešava i koji će moći da obaveštavaju javnost, i koji će moći da utiru put da se jednoga dana ipak stvari promene“, rekao je Veljanovski.

Opozicione političke partije, sa izuzetkom Zeleno-levog fronta (ZLF), napale su članove Saveta REM-a zbog odluke da povuku ostavke

On je dodao da stvari mogu da promene tako što će argumentovano pokretati inicijative.

„Šabić je pravnik, a i ovi ostali nisu pravnici ali imaju veliko iskustvo u medijima, tačno mogu da navedu šta je koji medij pružalac medijskih usluga u odnosu na zakon pogrešio, gde on krši i zakonska i etička pravila“, ukazao je Veljanovski.

Čak i ako ne budu imali većinu da se takva sankcija izglasa, da mediji ne dobiju sankciju zbog kršenja propisa, Veljanovski dodaje, onda bi makar javnost imala evidenciju toga i znala bi da postoji argumentovana, kompetentna reakcija na nepoštovanje zakona.

„Pa i to je nešto“, rekao je on.

REM je inače osnovan da bi, između ostalog, doprinosio očuvanju, zaštiti i razvoju slobode mišljenja i izražavanja.

Njegov zadatak je da „delotvorno sprovodi utvrđene politike u oblasti pružanja

medijskih usluga u Srbiji, da unapredi kvalitet i raznovrsnost usluga elektronskih medija, kao i da štiti interes javnosti u oblasti elektronskih medija i korisnike usluga elektronskih medija, na način primeren demokratskom društvu“.

Ipak, pitanje je koliko uspevaju u sprovođenju ovih principa, iako se oni sami često žale da su im „ruke vezane“ zbog postojećih zakonskih propisa.

Otkako je osnovano ovo telo, prvo kao Republička radiodifuzna agencija (RRA), govorilo se o političkom uticaju na donošenje njihovih odluka. Politički uticaj na ovo telo video se odmah 2006. godine kada je televiziji BK u toku noći i uz asistenciju policije, RRA ugasio signal. Tadašnji čelnici RRA su odluku opravdali višenedeljnom blokadom računala BK TV i nečim što danas deluje kao naučna fantastika – favorizovanjem Bologljuba Karića i njegovog Pokreta „Snaga Srbije“ u programu.

Ono što je zanimljivo jeste da je REM optuživan za mešanje u izbornu kampanju kad je današnji predsednik Vučić bio opozicija.

Pred izbore 2012, posle kojih su naprednjaci i došli na vlast, Vučić se žalio na uslove predizborne kampanje rekavši da je „režim naložio RRA da donese pravila koja ne postoje nigde, i to je napravljeno protiv SNS-a“.

I bivša vlast, baš kao i sadašnja, tvrdila je isto što i ova sada, da nema ništa sa tim, već da je takav zakon.

Vučić je tada tvrdio da je RRA zabranila spotove naprednjaka, a da su televizije govorile da je to učinila RRA.

„O onome što rade kroz druge svoje medije na način koji nije primeren ni Hitlerovom periodu svaka im čast“, rekao je tada Vučić.

Kad je došao na vlast, nije se uopšte potrudio da ojača nezavisnost ove institucije da bi ispravio makar ono što mu je smetalo kada je bio opozicija. Naprotiv. **N**

POVERLJIVO IZ BRISELA

EVROPSKA UNIJA ŽELI DA POMOGNE SRBIJI A NE VUČIĆU

Zašto bi otvaranje klastera 3 zapravo bila kapitulacija režima?

U Briselu, kao i u najvažnijim prestonicama EU, odavno su prozreli igru vlasti u Beogradu, ali pokušavaju da izvuku maksimum iz date situacije, da zadrže Srbiju koliko-toliko na evropskom koloseku. U Srbiji se u opozicionim krugovima eventualno otvaranje klastera 3 tumači kao pomaganje zvaničnom Beogradu pred izbore i poklon Vučiću. Ali u EU smatraju da će vlasti u Beogradu još više zloupotребiti neotvaranje klastera 3 u kampanji podilazeći biračkom telu koje je antievropski i antizapadno raspoloženo

Piše Željko Pantelić, dopisnik Nedeljnika iz Rima

U EU imamo članice koje su načelno uvek blagonaklone prema Srbiji, nevezano za karakter vlasti u Beogradu, pre svih Italija, Grčka, Španija, Kipar, Slovačka. Slede države koje iz pragmatičnih razloga – ali ne i uvek – gledaju na Beograd sa razumevanjem i, u ovom slučaju, bez obzira na to ko je na vlasti, u tu grupu zemalja ulaze Nemačka, Francuska, Austrija, Rumunija, Mađarska, Češka i Slovenija.

U zavisnosti od ličnih odnosa, te relacije mogu da budu izuzetno bliske, kao što je bio slučaj sa Angelom Merkel i Viktorom Orbanom, ili kao što je sada sa Emanuelom Makronom i Janezom Janšom.

Članice EU koje od režimskih propagandnih glasila često bivaju predstavljene kao neprijatelji Srbije u velikoj meri to nisu, odnosno imaju definisane motive koji su, po pravilu, povezani sa politikom i potezima vlasti u Beogradu.

Motivi zbog kojih pribaltičke republike, Estonija, Letonija i Litvanija, imaju rezerve prema Srbiji isključivo su vezani za njenu politiku prema Rusiji. I pozicija Poljske je u dobroj meri uslovljena odnosom Srbije sa Rusijom, ali budući da je reč o velikoj zemlji koja želi da igra ozbiljnu ulogu u evropskoj politici, Varšava zna da bude i fleksibilna kad je to svrsishodno.

Nordijske zemlje – Finska, Švedska i Danska – svoje stavove prema Srbiji ne formulišu samo kroz njenu politiku prema Rusiji, kao pribaltičke republike, već tome često dodaju vladavinu prava i slobodu medija. Holandija i Belgija su frekventni kočničari Srbije jer su načelno skeptične prema proširenju i svaka zemlja koja im servira argumentaciju sa Zapadnog Balkana da je blokiraju ili uspire, one je iskoriste.

Komšijske države Hrvatska i Bugarska nisu uvek imale negativan stav prema Srbiji, naprotiv, bilo je perioda kada su bile prilično konstruktivne. Do progresivnog pogoršanja je došlo u poslednjih nekoliko godina kako sa Zagrebom tako i sa Sofijom, s tom razlikom što Hrvatska ima seriju bilateralnih nerasčiješenih računa sa Srbijom, a Bugarska je napravila zaokret u svojoj politici prema proširenju generalno jer ne želi da njena blokada Severne Makedonije izgleda kao neprincipijelna pozicija.

Pored svih pomenutih država imamo i seriju zemalja koje su neutralne ili, bolje rečeno, nezainteresovane, osim kada se nalaze na čelu EU tokom predsedavanja. Reč je o Irskoj, Portugaliji, Malti i donekle Luksemburgu koji, kada Holandani ili Belgijanci potegnu pitanje vladavine prava, imaju tendenciju da stanu uz njih.

Valja napomenuti i da Nemačka i Francuska, kao dva najjača akcionara u EU i neka vrsta lokomotive Unije, pored evropske dimenzije imaju i partikularne interese šireg geopolitičkog opsega. Njihove politike se ne limitiraju na kratak rok zbog čega mogu da budu prividno kontradiktorne, pogotovo kada su u pitanju, uslovno rečeno, problematični režimi. Generalno, problem je što su Berlin i Pariz i dalje stubovi EU, ali su izgubili snagu da vode Uniju kao što je to bio slučaj od tandema Kol-Miteran pa sve do para Merkel-Makron.

Na primedbe da vlast u Beogradu fingira želju da ispuní uslove iz non-pejpera iz 2024. godine, a da joj je cilj da iskoristi otvaranje klastera 3 u predizborne svrhe, Nemci odgovaraju partnerima da treba biti mudar, pragmatičan i iskoristiti svaku priliku da se poboljšaju medijske slobode, ojača vladavina prava i podigne stepen demokratije u Srbiji

To se videlo i na primeru Srbije. I pored toga što su Francuska i Nemačka bile na istoj strani, za otvaranje klastera 3 sa Srbijom, taj predlog nije prošao zbog protivljenja sedam-osam država. U nekim drugim vremenima takve situacije su bile više jedinstvene nego retke.

Pomenuta „geografija“ statusa koji uživa Srbija u zemljama članicama EU često se reflektuje tokom rasprava u Evropskom savetu, ali i tokom glasanja. Između Evropske komisije (EK) i Evropskog parlamenta postoji suštinska razlika koja je u velikoj meri posledica različitih uloga i sastava dveju institucija.

U procesu proširenja EU, EK je po pravilu najnaklonjenija državi kandidatu i nastupa, slikovito rečeno, kao njen advokat pred Evropskim savetom. Ovde treba dodati i prirodnu želju komesara i ljudi koji rade u komesarijatu da vide rezultate svog rada, odnosno da kandidatkinja za članstvo u EU napreduje na svom putu. To objašnjava i zašto su ponekad funkcioneri EK, za nečiji ukus, preblagi ili sa previše razumevanja prema vlastima u Beogradu, ali i zašto su frustrirani kada i pored njihovih napora nema rezultata.

Evropski parlament u procesu proširenja nema značaj ni uticaj na njega. Rezolucije koje usvaja EP imaju težinu koliko i lanjski sneg, tim pre što u toj instituciji sede parlamentarci koji u svojim zemljama, uz retke izuzetke, predstavljaju drugi ili čak treći ešalon političara. Od velikog proširenja EU 2004. godine, u klupama EP sedelo je nekoliko hiljada parlamentaraca, a tek par desetina imalo je specifičnu težinu u zemljama provenijencije.

Ako bismo sveli uticaj na politiku proširenja EU, za taj broj bili bi dovoljni prsti jedne ruke. Jedini momenat kada EP postaje važan za proces proširenja jeste izglasavanje saglasnosti za potpisani Pristupni sporazum. EP ne može da menja Pristupni sporazum, već samo da ga ili uskrati saglasnost.

EU ŽELI DA POMOGNE SRBIJI, A NE VUČIĆEVOM REŽIMU

Evropska komisija i većina država članica EU žele da pomognu Srbiji i njenim građanima, a ne režimu Aleksandra Vučića. U Briselu, kao i u najvažnijim prestonicama EU, odavno su prozreli igru vlasti u Beogradu, ali pokušavaju da izvuku maksimum iz date situacije, da zadrže Srbiju koliko-toliko na evropskom koloseku, odnosno da spreče da Beograd završi na istom koloseku kao Ankara kada su u pitanju evropske integracije.

U Srbiji se u opozicionim krugovima eventualno otvaranje klastera 3 tumači kao pomaganje zvaničnom Beogradu pred izbore, poklon EU za širenje Vučićeve propagande i podrivanje opozicije. U Evropskoj komisiji, ali i u Berlinu, Parizu i Rimu, smatraju da će vlasti u Beogradu još više zloupotребiti neotvaranje klastera 3 u izbornoj kampanji podilazeći većinskom biračkom telu koje je anti-evropski i antizapadno raspoloženo, što su pokazale i poslednje ankete.

U samoj EU preovladava pragmatičan stav da ne treba otkaćiti Srbiju jer je alternativa kompletiranje njene transformacije u instrument Kine, Rusije, ali i država iz Persijskog zaliva za ostvarivanje interesa koji, eufemistički rečeno, ne idu ruku pod ruku sa evropskim.

Proces evropskih integracija je jedina poluga koju EU ima u sprovođenju tzv. meke moći prema Srbiji i instrument da poboljša vladavinu prava, slobodu medija, fer izborni proces. Vučićev režim je zdušno radio na obaranju podrške članstvu Srbije u EU, širenju antievropskog i antizapadnog raspoloženja upravo da bi oslabio tu vrstu pritiska na njegov režim. Pretiti Vučićevom režimu da nikada neće ući u EU je kao kada biste vegetarijancu rekli da nikada neće moći da jede meso, pogotovo u zemlji gde gotovo duplo više ljudi ima pozitivnije mišljenje o Kini i Rusiji nego o EU.

Zahvaljujući mlakoj i slaboj podršci evropskim integracijama u Srbiji, Vučićev režim ima ogroman manevarski prostor, a EU mnogo manju „meku moć“ nego u drugim državama kandidatima. Gorka istina je da Vučić neće izgubiti izbore zato što je njegova politika blokirala put Srbije u EU 2022. godine.

Na drugoj strani, primer Edija Rame i Albanije više je nego indikativan. Albanski premijer zbog ogromne podrške ulasku u EU – gotovo 90 odsto Albanaca je za članstvo u EU – nema drugi izbor nego da ispunjava uslove i da se približava EU, u suprotnom bi izgubio vlast.

Međutim, Rama zazire od završne faze jer će uložiti za zatvaranje poglavlja u pregovorima sa EU biti mnogo veći nego što je prost opstanak njegovog režima i zadržavanje vlasti. Zato se on grčevito bori za varijantu, uslovno rečeno, krnjeg članstva u EU i samim tim manje stroge uslove i mogućnost da izbegne obračun sa svojim protivnicima, poseb-

no kriminalnim miljeom, što je neizbežno za punopravno članstvo.

To objašnjava zašto se Rama zalagao za Open Balkan, zašto je pisao otvoreno pismo sa Vučićem objavljeno u *Frankfurter allgemeine Zeitung* u kojem su tražili ulazak u Šengen i Jedinstveno tržište i zašto je izjavio da su „Bog, seks i EU jedine tri nepredvidive stvari“.

POMOZI SEBI PA ĆE TI I EU POMOĆI

Evropska komisija, uz podršku Berlina, Pariza i Rima, želela je – istini za volju i dalje želi – da uvrsti Srbiju u velike pakete pozitivnih i ohrabrujućih odluka u politici proširenja. Crna Gora je na putu da zatvori sva poglavlja do kraja ove godine ili početkom sledeće, Albanija je počela da zatvara poglavlja ove nedelje, Ukrajina i Moldavija bi trebalo da otvore sve klastera do kraja ove godine.

Plus, u oktobru je na programu velika rasprava o politici proširenja. Naravno, glavni argument će biti Ukrajina zbog njenog specifičnog položaja, ali kancelar Merc, pokretač te rasprave, želi da pripremi teren za što sveobuhvatnije rešenje u kojem bi važan deo pazla trebalo da bude i Srbija. Međutim, da parafraziramo narodnu izreku: pomozi sebi, pa će ti i Bog, u ovom slučaju EU, pomoći. Problem je što vlast u Srbiji ne želi sebi da pomogne u procesu evropskih integracija.

Pitanje Regulatornog tela za elektronske medije (REM), preporuke ODIHR-a i sređivanje biračkog spiska, uslovi su za otvaranje 3. klastera već nekoliko godina. U decembru 2024. godine završili su crno na belo u tzv. non-pejperu, koji su EK i vlasti u Srbiji usaglasili.

U međuvremenu, Srbija ne samo da nije ispunila tražene uslove, nego je proizvela nove probleme sa usvajanjem tzv. Mrđićevih zakona. Sa protokolom vremena pomenuta pitanja, koja su na početku bila tehnička, postala su politička. Budući da su na stolu već dve

Holandija i Belgija su frekventni kočničari Srbije jer su načelno skeptične prema proširenju i svaka zemlja koja im servira argumentaciju sa Zapadnog Balkana da je blokiraju ili uspore, one je iskoriste

godine, ambasadori država članica koji sede u Komitetu stalnih predstavnika (Koreper) postali su gotovo eksperti za REM i vrlo dobro su informisani, a to nije dobra vest za vlasti u Beogradu.

Nastup belgijskog ambasadora na poslednjem Koreperu bio je više nego upečatljiv. On je podsetio da je pitanje nezavisnosti REM-a još važnije jer je u poslednjem izveštaju EK registrovano nazadovanje Srbije u oblasti slobode medija i slobode govora. Posledično, da bi Belgijanci dali zeleno svetlo, to pitanje mora da bude rešeno poštujući evropske standarde jer je to uslov da se poprave medijske slobode i generalno stanje u medijima.

„Da je u pitanju klaster u kome nema poglavlja koje se tiče direktno medija, možda bismo i mogli da damo zeleno svetlo, ali ovako ne, barem dok ne bude rešeno adekvatno pitanje REM-a“, rekao je belgijski predstavnik.

Čelnici i funkcioneri EK upozoravali su zvanični Beograd da će odugovlačenje rešavanja pitanja REM-a negativno uticati na hod Srbije, ali režim u Beogradu nije hteo da ih čuje jer je imao druge prioritete i nije ga interesovala nova dinamika u procesu proširenja.

Iza Belgije su stali Holandija i Luksemburg stavljajući zamerke na kompletno nazadovanje Srbije u oblasti vladavine prava i podsećajući na neispunjene uslove iz non-pejpera iz decembra 2024.

Pribaltičke republike su bile protiv otvaranja klastera zbog sve očiglednije prokineske politike Beograda – to je posebno problematično za Litvaniju – i odbijanja Srbije da se uskladi sa politikom EU prema Rusiji. Ipak, ovde treba naglasiti da pribaltičke republike najverovatnije ne bi blokirale Srbiju da su bile izolovane u protivljenju otvaranju klastera sa Srbijom.

BUGARSKA I HRVATSKA IGRA

Bugarska u poslednje vreme, a naročito od dolaska na vlast Rumena Radeva, ima generalno veoma tvrd i negativan stav prema procesu proširenja. U gotovo svim pitanjima koja se tiču proširenja EU Sofija drži rezerve do kraja i poslednja daje zeleno svetlo, i to kada ostane sama. Bugarska je poslednja dala odobrenje za otvaranje klastera 6 sa Ukraji-

nom i Moldavijom u julu, takođe je bila poslednja kod odobrenja za zatvaranje poglavlja Crne Gore i Albanije, a bila je među zemljama koje su se protivile otvaranju klastera sa Srbijom.

Dakle, ne radi se o politici Bugarske koja je uperena protiv Srbije, već je Beograd samo kolateralna šteta novog pristupa Sofije prema politici proširenja. Iza bugarskog novog pristupa krije se namera da relativizuje njihovo blokiranje Severne Makedonije, odnosno da prikaže njihov stav prema proširenju kao koherentan sa nepopustljivom pozicijom prema Skoplju.

Mnogo više od pozicije Bugarske, Srbiju bi trebalo da brine zaoštavanje stava Hrvatske, naravno samo u slučaju da u Beogradu odluče da ubrzaju proces evropskih integracija. Zagreb „bilduje“ svoje pozicije u rešavanju bilateralnih problema sa Crnom Gorom i pravi seriju analogija koje će koristiti prema Srbiji: od razgraničenja do spornih pitanja iz ratova za jugoslovensko nasleđe tokom devedesetih godina koje u Hrvatskoj tretiraju kao „domovinski rat“.

Pozicije Zagreba će biti sve rigidnije kako se budemo približavali izborima u Hrvatskoj 2028. godine, tim pre što je došlo do značajnog skretanja udesno na hrvatskoj političkoj sceni i po tom parametru se značajno približila Srbiji. Problem je što ni promena vlasti u Zagrebu ni u Beogradu ne bi donela značajniju

Nemcima je kristalno jasno šta je namera režima u Beogradu, ali za razliku od zemalja Beneluksa oni u tome vide priliku da poprave stvari, a ne da ih pogoršaju nastavljajući s blokadom evropskih integracija

relaksaciju odnosa, pošto bi nacional-šovinističke snage, na obe strane, optuživale vladajuće strukture za izdaju.

NEMAČKA KOREKCIJA

Novina u poslednjih nekoliko meseci u odnosima Srbije i EU jeste promena stava Nemačke. Berlin i dalje traži od Beograda da procesuirao odgovorne za slučaj Banjska, ali ne uslovljava time deblokadu procesa evropskih integracija Srbije.

Zaokret Berlina se vidi i u vokabularu nemačkih predstavnika u EU. Na primedbu da vlast u Beogradu fingira želju da ispunji uslove iz non-pejpera iz 2024. godine, a da joj je cilj da iskoristi otvaranje klastera 3 u predizborne svrhe, Nemci odgovaraju partnerima da treba biti mudar, pragmatičan i iskoristiti svaku priliku da se poboljšaju medijske slobode, ojača vladavina prava i podigne stepen demokratije u Srbiji.

„Hajde da izvršimo pozitivan pritisak na Srbiju i iskoristimo približavanje iz-

bora da navedemo vlasti u Beogradu da naprave seriju poteza od kojih će imati koristi građani Srbije i društvo u celini“, stav je nemačkih diplomata.

Nemcima je, dakle, kristalno jasno šta je namera režima u Beogradu, ali za razliku od zemalja Beneluksa oni u tome vide priliku da poprave stvari, a ne da ih pogoršaju nastavljajući s blokadom evropskih integracija.

Ima nekoliko škola mišljenja zašto je zvanični Berlin korigovao svoju poziciju. Prva kaže da kancelar Merc priprema teren za Ukrajinu i da je zbog kompleksnosti tog pitanja potrebno kreirati odgovarajuću atmosferu u politici proširenja i u tom kontekstu je potrebno i da Srbija bude u vozu.

Druga teorija navodi ulogu predsednika Francuske Makrona koji je izvršio uticaj na svog kolegu u Berlinu, a treća ističe ulogu diplomatske ofanzive Beograda koja je urodila plodom u Berlinu, odnosno da su uspeali da ih uvere da će održati ovog puta obećanja koja su već davali nekoliko puta.

SRBIJA ĆE IMATI JOŠ JEDNU ILI DVE ŠANSE

Irsko predsedništvo EU, nakon neuspelog pokušaja kreiranja konsenzusa za otvaranje klastera 3 prošle nedelje, ohrabrilu je zvanični Beograd da će do kraja jula ponovo staviti Srbiju na agendu pod uslovom da u međuvremenu budu ispunjeni traženi uslovi, pre svih oni vezani za REM.

Ako Srbija propusti i tu priliku, nova će se ukazati u septembru i oktobru budući da će početkom jeseni biti održan samit EU posvećen proširenju EU, a takođe se planira otvaranje novih klastera sa Ukrajinom i Moldavijom, zatvaranje poglavlja sa Crnom Gorom i eventualno Albanijom, i u Evropskoj komisiji i ključnim članicama EU postoji i dalje želja da se Srbija pokrene i pokuša da se zakači za voz evropskih integracija.

Ipak, u Briselu nisu sigurni da će Beograd biti zainteresovan za otvaranje klastera sledeće jeseni ako budu raspisani izbori. Srbija bi morala da usvoji zakone i implementirane odluke iz evropske agende koje bi birači vladajućeg režima mogli da interpretiraju kao poraz ili popuštanje Vučića i zbog toga je malo verovatno da će biti pomaka kada počne i formalno izborna kampanja sa poznatim datumom izbora. **N**

PATRIOTE ZA SVE PARE

Sjedinjene Države su u Ankari na samitu održanom 7. i 8. jula pristale da pruže sve saveznicima iz NATO-a i Ukrajini u zamenu za – novac, puno novca. Kome zatreba sistem „patriot“, ko želi sredstva velikog dometa zemlja–zemlja ATACMS, sve može i pride i licenca, pa neka sami prave. Svi će nešto dobiti i novac će se kretati kroz licence. Amerika će ostati arsenal demokratije, ali mora da se plati sve što se naruči

Piše Aleksandar Radić

Rakete svih klasa troše se u ratu na istoku u količini koja je nesrazmerno veća od nove proizvodnje. Zalihe su tanke posebno kritičnih sredstava kao što su rakete za sistem PVO „patriot“ jednako potrebne ukrajinskoj PVO i za odbranu američkih baza na Bliskom istoku i saveznika u Zali-vu. Jedan od izlaza iz krize je diversifikacija proizvodnje odnosno prenos licence na one koji žele da pribave stotine takvih raketa. Zato su mesecima u tišini vođeni pregovori o tome kako da se u ukrajinskoj industriji pokrene montaža „patriota“.

Amerikanci su pristali u Ankari na samitu održanom 7. i 8. jula da pruže sve saveznicima iz NATO-a i Ukrajini u zamenu za – novac, puno novca. Kome zatreba pomenuti „patriot“, ko želi sredstva veli-

lako ima puno kritičkih procena koje cene da „patriot“ nije postigao veće rezultate, u ukrajinskoj PVO traže još i još raketa. Ne može se zaustaviti svaka raketa koju Rusi lansiraju, ali u celini efekti su solidni i oborene su neke od raketa vazduh–zemlja „kindžal“, neki „iskanderi“ i sasvim verovatno deo raketa je potrošen za lov na dronove koji su nesrazmerno jeftiniji od presretačkog projektila

kog dometa zemlja–zemlja ATACMS, sve može i pride i licenca, pa neka sami prave. Svi će nešto dobiti i novac će se kretati kroz licence. Američke firme zaradiće

novac i za prenos tehnološke dokumentacije i stručnu podršku i prodaju elemenata koje nosioci proizvodnje neće moći sami savladati u skorije vreme. Saveznici će preskočiti tehnološki jaz i neće trošiti vreme na razvoj novih sredstava koji je i riskantan i preskup i dug proces.

Na talasu američkog osvajanja tržišta sredstava ratne tehnike u politički kontroverznim odnosima i Turskoj su odškrinuta vrata (ili možda širom otvorena, ali nije javno rečeno) da preuzmu višenamenske borbene avione F-35A koji su ranije izrađeni, ali ostali su u SAD. Amerikanci su se ljutili što Turska ima ruski sistem PVO S-400, a želi F-35A. Ne može se dobiti i jare i pare, shvatili su Turci pre sedam godina, ali prilike su se promenile i ako se reše S-400 dobiće šta žele.

Saveznicima iz NATO-a obećani su od SAD još neki strateški važni sistemi, i re-

cimo Nemci posle pregovora koji su išli gore pa dole konačno su dobili „zeleno svetlo“ za krstareće rakete „tomahavk“. Berlin želi neko sredstvo velikog dometa, moći i preciznosti, i izbor su rakete dometa 1.700 km. Prvobitno računali su na to da će Amerikanci razmestiti „tomahavke“ na nemačkom tlu, ali oni su odustali i Bundesver će imati svoj dalekometni raketni adut. Time će poručiti Moskvi da NATO na istoku ima sredstvo za uzvratni udar (sa konvencionalnim glavama naravno). Nekada davno, 1980-ih godina, „tomahavci“ su bili razmešteni u američkim bazama u Nemačkoj (onoj staroj NATOVSKOJ SRN), ali povučeni su jer su se dve najveće sile 1987. godine odrekle sredstava dometa od 500 do 5.500 km.

Amerikanci i Rusi su odbacili primenu tih starih dokumenata koji su postavljali

li granice dometa i izbora sredstava. Prilike su prevazišle pravila i ruska raketna artiljerija ima nadomak NATO-a u Kalinjingradskoj posebnoj oblasti i Belorusiji borbene mašine sistema zemlja-zemlja „iskander“. Osnovna kvazibalistička raketa 9M723 koja se rutinski lansira na ukrajinske gradove leti preko 400 km. Problem su krstareće 9M729 koje su u ratu korišćene za gađanja na udaljenostima od preko 1.200 km i pogađale su cilj. Razne glasine kažu da je maksimalni domet dvostruko veći i da su Poljska i Nemačka potpuno izložene „iskanderu“.

Zato Nemci žele „tomahavke“. Na listu hitnih potreba stavili su i rakete zemlja-zemlja ATACMS (domet 500 km) za lansirna oruđa HIMARS (na točkovima) i M270 (guseničar). Sve je to tehnika koja se dokazala u realnom ratu, i Nemci idu na provereno sredstvo i Rajnmetal je na fonu samita u Ankari potpisao posao sa američkim Lokid Martinom za prenos licence. Brzo će se pripremiti osvajanje i možda će već pre završetka 2027. godine iz hala izaći prvi primerici ATACMS „Made in EU“.

Rakete su potrebne i Poljskoj i Ukrajini koliko god da se izradi. Zato licenca za Nemce predstavlja novi vid pomoći SAD za jačanje ukrajinske armije. Kada su Rusi krenuli, Amerikanci su dali i HIMARS i razne modele raketa uključujući ATACMS, ali iz Bele kuće početkom prošle godine rekli su – „Dosta! Nema više!“

Politika gospodina Donalda je vrlo promenjiva i prvo je ukinuo vojnu pomoć Ukrajini, a sada priča o tome kako će podržati nastavak rata protiv Rusije i dati sve resurse. On uvek vidi priliku za zaradu i zato novi pristup neće biti kao ranije dostava raketa i ostalog inventara iz američ-

kih skladišta na front, već biznis. Amerika će ostati arsenal demokratije, ali mora da se plati sve što se naruči.

Prioritet za Ukrajinu su rakete za sistem „patriot“ potrebne i za protivraketnu odbranu gradova. Povremeno kada se ukaže prilika neke baterije se premeste bliže frontu, lansira se poneka raketa na ruske avione i beži što brže. Navodno, ukrajinska PVO je do sada preuzela 10 raketnih baterija „patriota“ – pet od Nemaca, tri od Amerikanaca i po jednu od Izraela i Rumunije. Danci su dali nešto tehnike. Raketa – nikad dosta.

Na fonu samita u Ankari iz Poljske je do javnosti došla informacija da su deo raketa predali ukrajinskoj PVO poverljivom odlukom državnog vrha. Pročulo se da su na zahtev generalnog sekretara Marka Rutea nedavno dali pet raketa „patriot“ PAC-3 MSE, da, pet komada. Poljski ministar odbrane Vladislav Kosinak-Kamiš rekao je da je taj broj „u skladu sa mogućnostima“. Pitanje zaštite poljskih nacionalnih interesa navodno je rešeno garancijama da će ako se zarati Poljska dobiti u prva 24 časa deset puta više raketa nego što su dali.

Amerikanci ne žele da se odreknu nijedne rakete iz svog šteda, a NATO-u su poručili da mora održavati visoku borbenu gotovost i da u tom kontekstu pitanje podrške ukrajinskoj PVO ne sme da dovede u krizu savezničke resurse. Od prošle godine uredno su primane narudžbine u američkoj industriji, ali na trošak NATO-a.

U Ankari je potvrđeno da će Nemačka, Norveška, Danska i Kanada kroz program PURL (Prioritised Ukraine Requirements

List) dati novac za „patriote“ direktno na račune američkih firmi. Radovaće se biznismenim jer svima treba raketa. Amerikanci i saveznici su proletoš na iranske rakete i dronove poslali oko 1.700 komada i sada to mora da se nadoknadi.

U „ratnoj“ 2025. godine montirano je 620 raketa modela PAC-3 pod pritiskom potrebe da se pošalje Ukrajini što više u što kraćem roku. Analizirano je šta se može učiniti da iz hala izlazi više raketa, ali potrebno je vreme za lanac proizvodnje, da se pribave svi potrebni delovi. Radi se o 24 meseca za raketu, a čak 30 meseci za raketni motor. Ono što se sada naruči do korisnika stići će sredinom 2028. godine.

Lokid Martin od Pentagona je proletoš primio narudžbine za nove rakete sa zahtevom da se 2030. proizvodnja poveća na 2.000 komada.

Odnos potreba i postojećih tehničkih resursa je u dramatično dubokom raskoraku. Prema zvaničnoj statistici u prva četiri dana rata protiv Irana lansirano je 225 „patriota“, a prema podacima o proizvodnji za jedan radni dan može se dobiti 1,7 raketa.

Problem samostalnosti planiranja popune i rasta proizvodnje nije rešen i zato je nova ponuda da se na savezničkom tlu prave „patrioti“ po licenci.

To neće biti jednostavan zadatak jer radi se o visokotehnološkom složenom sredstvu i prve procene su da Ukrajini pod uslovom da sve ide kao podmazano treba 12–24 meseca za pokretanje linije. Računa se na punu pomoć saveznika, i to ne samo iz NATO-a. Navodno iskustva sa licencnom izradom pružiće i japanski Mitsubishi.

Iako ima puno kritičkih procena koje cene da „patriot“ nije postigao veće rezultate, u ukrajinskoj PVO traže još i još raketa. Ne može se zaustaviti svaka raketa koju Rusi lansiraju, ali u celini efekti su solidni i oborene su neke od raketa vazduh–zemlja „kindžal“, neki „iskandari“ i sasvim verovatno deo raketa je potrošen za lov na dronove koji su nesrazмерно jeftiniji od presretačkog projektila.

U PVO zasedama povremeno su obarani ruski avioni. Najsvežiji slučaj 7. jula je uništenje prestižnog Su-35 u Kurskoj oblasti. Prema ruskim neformalnim izvorima pilot lovca se zaletio da ulovi F-16C – navodno u vazдушnom prostoru bila su tri aviona i jedan je simulirao rad sa vođenim avio–bombama i bio je mamac za

Amerikanci su se ljutili što Turska ima ruski sistem PVO S-400, a želi F-35A. Ne može se dobiti i jare i pare, shvatili su Turci pre sedam godina, ali prilike su se promenile i ako se reše S-400 dobiće šta žele

ruski Su-35, a dva su čekala priliku da ostvare zahvat za radarski samonavodene rakete AMRAAM. Potvrđeno je da je Su-35 oboren, pilot iskočio i prošao bez povreda, ali ko je to uradio – nije potpuno jasno. Rusi tvrde, „patriot“ koji je čekao u zasedi na udaljenosti od 60 km od linije fronta. Kritički ali patriotski nabrijani Rusi kažu da je problem u šablonizmu, a Ukrajinci su se potrudili da shvate kako će Su-35 u kratkom roku doći ako se izloži neki vredan cilj. Jedan ruski T-kanal *Boevoda Beuqem* kaže da ima još puno Su-35 i puno pilota i raketa vazduh–vazduh velikog dometa R-37M i R-77M. Ljuti su što su ostali bez jednog od tih puno aviona i „Krvu su im Su-35 popili jako puno, otud očajnička želja da ulove“.

Na ratištu se istakao francusko-britanski raketni sistem PVO SAMP/T zone uništenja po daljini od 120 km, približno identične kao kod „patriota“ u najsavremenijoj varijanti PAC-3 MSE. Tvrdi se da je pogodniji za antibalističku odbranu od američkog sistema. Zato su Francuzi srećni i predsednik Makron obećao je 13. jula da će poslati tih raketa koliko god može i vođenih avionskih bombi AASM i krstarećih raketa SCALP i 2008–2009. lovce „rafal“. Čini se da Pariz u stvari želi nešto da poruči najjačem u NATO-u da postoje konkurenti.

Amerikanci neka procene kako će se zadržati na posebnoj poziciji glavnog snabdevača ako jedan dan zvaničnici pričaju o tome da su razočarani u članice NATO-a iz EU i da će američke baze da ostanu prazne, a onda nude naoružanje, licence i sve ostalo za velike novce.

Turska traži da se vrati u program F-35 jer i naručili su te avione i imali su veliki posao izrade delova za proizvodni lanac Lokid Martina u Fort Vortu. Nekada računali su na preoružanje sa tim američkim visokotehnološkim sredstvom i da nabave barem 100 komada, da se zna ko je najjači na istoku Mediterana i Bliskom istoku.

I pre osam godina, 21. juna 2018. godine, jedan F-35A sa turskim oznakama zarulao je pred zvanicama na pisti u Fort Vortu. Po proceduri uobičajenoj za sve korisnike prvi avioni zadržani su u SAD za potrebe obuke turskih pilota i tehničara.

Sve se radilo po planu i programu, ali Turska se usudila da nabavi ruski sistem PVO S-400 i to je iritalo SAD. Kritike da to ne čine prerastle su u pretnje i zatim konkretne kaznene mere, i 2019. godine Turska je izbačena sa liste korisnika F-35. Tridesetak aviona koji su do tada montirani konzervirani su u SAD i kasnije je većina uvrštena u američke eskadrile.

Turska avijacija čeka na svoj domaći vrhunski lovac „kan“ koji pokreću američki motori. On će prema planovima ako razvoj ide kako treba da uđe u naoružanje početkom 2030-ih godina, a Grci su dobili francuske „rafale“ i naručili su F-35A.

Balans moći Turska želi da održi i taktičko-tehničke odlike i politički prioriteti nametnuli su povratak na F-35A uz cenu koja mora da se plati – S-400 izlazi iz liste sredstava u inventaru Turske. Sveže vesti kažu da Moskva podržava potrebe Ankare i da će zato pomoći da se raketni sistem PVO prebaci u neku zalivsku državu. Američki aktuelni pogled na svet usmeren na tvrdi pragmatizam sada žmiri na oba oka na to što će neki verni zalivski sateliti imati ruske rakete, pa šta ako su korisne u suzbijanju iranske pretnje.

Za Tursku biće i F-35A i biće motora za pokretanje serijske proizvodnje „kana“. Tako se najavljuje, ako se ne pojave neke prepreke recimo da se u Beloj kući uvaži „vrištanje“ Netanjahua i društva da ne dolazi u obzir da Turska ima isti avion kao i Izrael. U ratu protiv Irana izraelski piloti leteli su na zadatke u protivničkom vazдушnom prostoru sa F-35 koji su u praksi potvrdili da poseduju dovoljno nizak radarski odraz za proboj kroz relativno savremeni sistem vazdušnog osmatranja i javljanja.

U Ankari se vodio veliki biznis, a u međuvremenu ponovo se zaratilo na Bliskom istoku. Iranci su lansirali balističke rakete i dronove, Amerikanci poslali avione na zadatke. Na istočnom frontu – podaci za prvu nedelju jula kažu da Rusi osvajaju prostor dinamikom od 0,2 kvadratna kilometra dnevno. Neko će ostati bez glave, a neko će zaraditi puno na raketama, tako ide ruštinski posao u ratu. **N**

DOKUMENTARNI SERIJAL

TITOVA JUGOSLAVIJA

SUBOTA U 21.50

Zašto je Kina uspela, a Jugoslavija propala?

Indoktrinirani smo da mislimo da tržišna ekonomija zahteva zapadnu demokratiju, ali kineski uspeh pokazuje da model zavisi od razumevanja onoga što već imamo, kažu u razgovoru za Nedeljnik istaknuti kineski ekonomisti Džastin Jifu Lin i David Daokui Li

Piše Milica Rilak

Savremeni uspon Kine i njena unutrašnja ekonomska logika često se jezikom politike naziva paradoksom jednopartijske države koja uspešno upravlja tržišnim kapitalizmom. Džastin Jifu Lin i David Daokui Li, dvojica uticajnih ekonomista sa ogromnim međunarodnim iskustvom, posetili su Beograd tokom kongresa Međunarodne asocijacije ekonomista (IEA), a u razgovoru za Nedeljnik odbacuju „pojednostavljene zapadne narative“ koji Kinu posmatraju kroz krutu prizmu ideoloških šablona.

Džastin Jifu (Yifu) Lin je bivši glavni ekonomista i potpredsednik Svetske banke, profesor na Pekinškom univerzitetu i savetnik Državnog saveta Kine. Njegov akademski put vodio je preko

Pekinškog univerziteta, do doktorata na Univerzitetu u Čikagu pod mentorstvom nobelovca Teodora Šulca, što mu je omogućilo da postane jedan od ključnih ljudi iza „nove strukturne ekonomije“ koja danas definiše kineski put razvoja.

David Daokui Li je profesor na prestižnom univerzitetu Cinghua, bivši član Komiteta za monetarnu politiku Centralne banke Kine i nekadašnji glavni ekonomista Nove razvojne banke BRIKS. Kao doktorand Harvarda i autor globalno zapaženog dela „Kineski pogled na svet“ (China's World View), Li važi za jednog od najistaknutijih tumača kineske institucionalne logike i njene uloge u novom svetskom poretku.

„U prošlosti smo bili indoktrinirani da mislimo da ako želite da pređete na tržišnu ekonomiju, morate da izgradite ekonomiju na osnovu zapadne demokratije i prava na privatnu svojinu, da treba da dozvolite tržišnim snagama da određuju cene a da vlada u svemu tome ne bi trebalo da igra aktivnu ulogu“, rekao je profesor Jifu Lin. On smatra da takvi kruti modeli u praksi često ne daju rezultate u zemljama u razvoju, dok se kineski uspeh oslanja na pragmatičnu svest o tome da je neophodno razumeti da treba da „gradimo na onome što imamo sada i na onome što možemo dobro da uradimo“.

Sa druge strane, profesor David Daokui Li kaže da je ključna tačka nesporazuma u strahu zapadnih sila da Kina želi

Najvažnija stvar koju ljudi pogrešno razumeju jeste to što Kina nema ni snage ni želje da izvozi svoj model političkog upravljanja ostatku sveta

David Daokui Li

da nametne svoj sistem drugima i kate-gorički odbacuje takve tvrdnje. „Najvažnija stvar koju ljudi pogrešno razumeju u vezi sa Kinom jeste to da ona ne želi da izvozi svoju ideologiju i svoj model političkog upravljanja ostatku sveta“, ističe. Njegovo objašnjenje je da „kineski lideri uvek veruju da je Kina već dovoljno velika zemlja i da im domaći poslovi već drže ruke punim“ i dodaje da zbog toga „kineski lideri nemaju energije, nemaju dodatnog kapaciteta da se bave stranim zemljama“.

Kada je reč o konceptu uloge države u ekonomiji, obojica sagovornika se slažu da je država u kineskom modelu neophodan partner i fasilitator, a ne puki posmatrač ili prepreka razvoju. Jifu Lin insistira na izrazu „državna podrška“, naglašavajući da to nije državna komanda niti državno liderstvo u ekonomiji. On veruje da su za uspeh potrebni preduzetnici koji traže prilike, dok država treba da im „pomogne da ostvare svoje snove i planove“ i da aktivno rešava strukturne probleme koje privatni sektor ne može sam da prevaziđe kao što su, primera radi, izgradnja infrastrukture ili sistema obrazovanja.

David Daokui Li koristi sportsku metaforu kako bi objasnio zašto je državna intervencija neophodna za dugoročnu održivost sistema, tvrdeći da je tržišna ekonomija kao fudbalska utakmica i da slobodno tržište bez ikakve kontrole neminovno stvara nepravedne ishode. „Idealna tržišna ekonomija treba da bude ekonomija u kojoj su gubitnici obeštećeni u određenoj meri“, objašnjava profesor Li. U takvom sistemu, država je više od sudije jer je njen zadatak da „održava igru“. Kao konkretan dokaz efikasnosti ove simbioze države i privatnika, profesor Li navodi primer fabrike Tesla u Šangaju i podseća da je Ilonu Masku trebalo „tri ili četiri godine da postave fabriku u Nevadi i nije prodradilo“, dok su u Kini „došli u Šangaj i u roku od deset meseci njihova fabrika je bila u pogonu. To je nazvao svetskim

rekordom uz tvrdnju da je gradonačelnik Šangaja svake nedelje sazivao sastanke da reši probleme, jer su interesi vlade Šangaja i Tesle bili usklađeni. Razlog je, prema njegovim rečima, bio jednostavan i strogo poslovan: grad je dao besplatno zemljište, ali je ugovorom definisano da Tesla u roku od pet godina mora početi da plaća porez na promet i PDV, inače se zemlja oduzima, što Li definiše kao „čisto poslovni interes“.

Poredeći razvojne modele Kine i bivše Jugoslavije, obojica ekonomista povezuju njihov (ne)uspeh sa istorijskim nasleđem i sposobnošću adaptacije. Profesor Jifu Lin veruje u nužnost stalne promene ekonomskih politika u skladu sa fazama rasta, poredeći to sa prirodnim procesom razvoja ljudskog tela jer „baš kao kada dete raste i postaje sve veće, treba da promenite odeću i obuću“.

„Svaki stadijum razvoja zahteva da razumete taj stadijum, šta je vaša snaga, a šta vaše ograničenje“, objašnjava. Za razliku od Jugoslavije Kina je, prema Linovim rečima, shvatila da se politike moraju menjati, iako principi ostaju slični. David Daokui Li nudi još dublje istorijsko objašnjenje kineske stabilnosti u poređenju sa jugoslovenskim kolapsom, fokusirajući se na kontinuitet državnosti. On navodi da je „Kina bila ujedinjena zemlja tokom 19 vekova“, dodajući da je to „zaista duboko, duboko usađeno u umove ljudi“. Prema njegovom mišljenju, Kinezi veruju da „kada je Kina snažna, Kina treba da bude ujedinjena“, objasnio je Li, dok Jugoslavija, koja je postojala manje od sto godina, prema njegovom mišljenju prosto nije imala takav temelj u narodu. Smatra da je bivši jugoslovenski predsednik Josip Broz Tito bio „sjajan politički heroj koji je pokušavao da stvori istoriju“ ali i da je takav poduhvat bio suprotan prirodnom toku stvari.

„Istorija nije nešto što se stvara, istorija je nešto što se poštuje“, naglašava Li. Zato kaže da Kina danas jednostavno ostaje uz ono što je bila. „Prošlost ne može promeniti“, zaključuje.

Aktuelna pitanja industrijskih viškova i subvencija u oblasti zelene tehnologije, koje zapadne ekonomije danas često koriste kao povod za uvođenje visokih carina Kini, oba stručnjaka vide kao neosnovane optužbe proistekle iz političkih potreba, a ne iz ekonomske realnosti. Jifu Lin smatra da je svaka optužba o pre-

velikom izvozu logički neodrživa.

„Svaka zemlja, kada izvozi, mora da proizvodi više od onoga što konzumira domaće tržište“, kaže, a narativ o višku kapaciteta pobija podacima o proizvodnji automobila. „Kina proizvodi više od 30 miliona automobila godišnje, a izvozimo samo pet miliona, što je manje od jedne šestine, samo 15 procenata. Nasuprot tome, Nemačka izvozi skoro 80 procenata svojih automobila. Koja zemlja ima višak kapaciteta?“, pita profesor Lin.

David Daokui Li dodaje da uspeh u najnaprednijim sektorima, poput veštačke inteligencije, uopšte nije rezultat državnih direktiva ili centralnog planiranja, već silovite privatne inicijative koja ponekad čak i iznenađuje državu. On navodi primer kompanije DeepSeek koja je, kako tvrdi, prošla put kao i bilo koja kompanija na Volstritu, koristeći mogućnosti prikupljanja kapitala na berzi pre nego što je „migrirala“ u AI sferu. Za Liju je to poput radnje neke Šekspirove komedije zabune, jer namera kineskih vlasti možda nije bila takva, ali je „ishod bio pozitivan“. On ističe da investitori danas ulažu „gazilione novca“ nadajući se da će njihove kompanije preživeti u onome što on naziva „kapitalnom konkurencijom“. Takođe napominje da kineske vlasti danas imaju ogroman „fiskalni pritisak“, te da zbog nagomilanih dugova lokalnih samouprava one zapravo nemaju novca da subvencionišu industriju električnih vozila i slične poduhvate.

Govoreći o diplomatskoj i ekonomskoj poziciji Srbije, obojica ekonomista izražavaju veliko uvažavanje za politiku balansiranja između Istoka i Zapada, videći u njoj redak primer razuma u polarizovanom svetu. Džastin Jifu Lin smatra da je nastojanje Srbije da bude prijatelj sa svima „respektabilno i prihvatljivo“. On veruje da bi takva filozofija, kada bi je usvojili i drugi, dovela do toga da „imamo bolji svet“.

David Daokui Li ide korak dalje u pohvalama, nazivajući Srbiju „Švajcarskom današnjeg volatilnog sveta“. Njegovo mišljenje je da je Srbija „blagoslovena“ ne samo zbog „mudre diplomatske pozicije vlasti“ već i zbog geografskog položaja i prirodnih bogatstava poput litijuma, uglja i vode. On smatra da Srbija uspeva da ostane nezavisna i neutralna uprkos pritiscima, što kako ističe „duboko poštuje“. ■

Urbana gerila Vladimira Arsenijevića

Esej o prijateljstvu,
aktivizmu, književnosti,
generaciji, i batinama
koje smo zajedno dobili

Prebijanje Arsenijevića u prošlu subotu mi je zaličilo na ovo od pre četrdeset i više godina. Grupi domaćih omladinaca smeta nešto što je zapadno, evropsko, pa makar to bio tada novi muzički pravac.

Poslednjih godina određenoj grupi domaćih omladinaca smeta Vlajsa jer je suviše zapadan, evropski... Smeta im što prefarbava njihove murale „Kad se vojska na Kosovo vrati“, nosi lekove u Ukrajinu... Stalno mu škrabaju Krokodil centar

Piše Branko Rosić
Fotografije Nebojša Babić

Kao klinac sam bio lud za Zidom smrti. Ono na vašarima, džinovsko drveno bure u kojem voze motori bez auspuha. Popnu se na šest metara visine na polovnim muzejcima, pa onda podignu i fiću sve sa Zvezdinom zastavom i voze dok mi gledamo odozgo te likove koje sekunda deli od smrti. Dugo me je to držalo i odlazio sam kao klinac na svaki novogodišnji vašar u Beogradu da makar jednom vidim „dva brata rođena na zidu smrti“.

Tako je bilo i u zimu 1980. godine kada sam već svirao u Urbanoj gerili. Bila je to poslednja predstava sa motorima na drvenoj vertikali od šest i po metara koju sam gledao. Predložio sam Maji Mijatović, Vladimiru Arsenijeviću Vlajsi, Gvidu Obradoviću da odemo na Novogodišnji vašar. Decembar 1980, overili smo i motore i kartinge i bale-

rinu i pljeskavice naravno. Sve četvoro smo bili ukožirani, pank, totalni pank.

Vraćali smo se sa vašara, kroz prolaz Beogradskog sajma, popeli se na stranu ulice blizu BIGZ-a. Odjedanput udarac i sve četvoro smo se razbežali. Sa mnom je trčala Maja, došli smo do stuba železničkog mosta kod koga je danas jezivo neuređen i zapušten deo. Usledio je moj potpuno neshvatljivi idiotski potez. Izvadio sam iz džepa cigarete. Ne ono u fazonu „Ajde da zapalimo jednu pre nego što me ugazite“. Ne znam zašto sam to uradio, ali zasvetleo je celofan s paklice. Jedan od ovih je rekao „Jesi ti lud?“, misleći da sam izvadio nož jer u tom mraku samo je zasvetlelo u mojoj ruci. Maja je rekla „Nemojte da ga bijete“, i nisu me tukli. Posle tog njenog „Nemojte da ga bijete“ ovi su se udaljili.

Spustili smo se na trotoar, na stanici preko puta Sajma, nedaleko od BIGZ-a, i zatekli krvavog Vladimira Vlajsu Ar-

senijevića. Pričao je sa policijom. Onda smo i Maja i ja potvrdili da su i nas napali. Policajac iz patrole je rekao: „Idemo u stanicu da date izjavu.“

U stanici, Savska ulica, ulazimo, i dalje svi kožne jakne, Vlajsi je stala krv ali mu je jakna blatnjava, bacili su ga na trotoar i šutirali. Dežurni policajac je rekao da sednemo i jedan po jedan damo izjave. Mislim da smo mu izgledali u kožnim jaknama i sa bedževima kao kretni. Bili smo maloletni, nismo imali lične karte, tako da je išlo predstavljanje.

I ovako je to bilo za jednog (jednu) od nas:

„Kako se zoveš?“

„Maja Mijatović.“

„Ime oca?“

„Cvijetin... Mijatović.“

„Predsednik... ti si ćerka predsednika?“

„Da.“

Daje mi iz štampača „U potpalublju“, kažu mu da treba da se objavi. Izdavačka kuća Rad. Čitam tu briljantnu priču posrnuća jedne generacije. Prvi naš generacijski roman, naše generacije. Generacije koja je iz idile odrastanja ušla u noćne zasede i zvonjavu vojnih pozivara, dezerterstvo, ili u rat, u overdouz...

Maja Mijatović je bila ćerka Cvijetina Mijatovića, tadašnjeg prvog predsednika kolektivnog predsedništva posle Tita.

Momentalno se promenio. U sobu ulazi inspektor. Dežurni policajac mu kaže: „Inspektore, ovo je ćerka predsednika i njeni drugovi.“

Inspektor je bio nevideno kul lik. Kao iz detektivskih serija. Fenomenalan, šmeker, ništa snishodljiv. U jednom trenutku okrene se ka Maji i kaže: „Hoćeš da nazoveš tatu? Možda brine gde si.“

Pomislím, pogledaj ga, mi nemamo roditelje? Naši roditelji ne brinu gde smo?

Ali ne, tek sam kasnije skapirao, inspektor je ono kao iz serija, ne pita on nju zato što je snishodljiv a mi nismo deca predsednika. Nemamo lične karte, mogli smo da kažemo da nam je stric Džaja, ujak Tito, tako da ju je inspektor proveravao u fazonu „Ajde dušo da vidimo da li ti je to stvarno čale?“. Tako sam bar ja ukapirao.

Nedelju dana nakon toga dolazim kod Vlaje. Kaže da su danas kod njega svratili tipovi koji su ga prebili. Bili su to đaci Vojne gimnazije u Beogradu. Vlajsin otac je bio profesor na Vojnoj akademiji, kapetan fregate, to je visoki čin, nešto kao pukovnik, mislim. Ovi klinici nasilnici sa Sajma su znali da ako se sazna ode njihovo školovanje. Izbacili ih iz gimnazije. Propast. U vojne škole su išla uglavnom deca sirotinje i prekid školovanja bi za njih značio kraj svega. Nije ih Vlajsa prijavio. Ne bi ih prijavio ni da je znao iz koje su škole.

Vlajsin čale bio je na Vojnoj akademiji, a njegova kolegica na poslu je bila Canetova majka. Ona nam je odštamala fanzin Urbana gerila, i to na poslu. Rizikovala je da bi odštamala taj naš materijal na kopirnici vojne ustanove.

Kada sam u prošlu subotu video da je Vlajsa pretučen, odmah sam mu poslao poruku. Pre nego što mi je odgovorio, setio sam se ove epizode i kada su ga prvi put tukli na tom povratku sa Beogradskog sajma. I da su to bili neki klinici koji su tada bili gimnazijalci a možda je kasnije neko od njih, s početka ratova otišao na stranu hrvatske vojske, drugi napustili vojnu službu, treći možda kao oficiri ratovali sa Ratkom Mladićem zbog koga su Vlajsu i tukli u prošlu subotu. Meni se to vrtelo tog dana i kada sam dobio od njega odgovor: „Hvala Roki.“

Ovo prebijanje Arsenijevića u prošlu subotu mi je zaličilo na ovo od pre četrdeset i više godina. Grupi domaćih omladinaca smeta nešto što je zapadno, evropsko, pa makar to bio tada novi muzički pravac. Poslednjih godina određenoj grupi domaćih omladinaca smeta Vlajsa jer je suviše zapadan, evropski... Smeta im što prefarbava njihove murale „Kad se vojska na Kosovo vrati“, nosi lekove u Ukrajinu... Stalno mu škrabaju Krokodil centar.

Mi smo bili pankeri. Na ulici ceo dan, postava Urbane gerile je bila: Cane, Uroš Đurić, Vlajsa i ja... Cane je bio sa Novog Beograda, Uroš sa Vračara, ali su Vlajsu, mene i Loku neki gledali kao „pankere sa Dedinja“. Jer Dedinje je oduvek establišment. A mi živimo u zgradama.

Vlajsa je išao u školu „22. decembar“ gore ka Banjici, ja sam išao u „Vojvodu Mišića“. Treća škola je bila „Branko Parac“ sa Senjaka. Večiti sukobi i animozitet prve dve sa Dedinja i treće škole sa

Senjaka. Dedinje i početak osamdesetih? Vasa Opel, poznatiji kao Beogradski fantom, već je poginuo, ovi stariji mangu-pi znaju gde mu je bila kuća. Osamdesete i već je gotova velika afera sa duvanjem lepka u kući misterija kod Belog dvora. Ko zna ko danas živi na tom imanju? Početak 1980. G. J. i ja pravimo skandal punk grafitima po Dedinju koje je mirno, uspavano, komšije su poludele. Tada upoznajem Vlajsu i Loku. Živimo na jednu autobusku stanicu, po cele dane gluvarimo. Urbana gerila, sve je za nas oko muzike i u muzici. Ne postoji ništa osim nje, škola je usputna. Vlajsa ponavlja u četvrti, G. J. u trećoj.

Nedelju dana nakon događaja dolazim kod Vlaje. Kaže da su danas kod njega svratili tipovi koji su ga prebili. Bili su to đaci Vojne gimnazije u Beogradu. Vlajsin otac je bio profesor na Vojnoj akademiji. Ovi klinici nasilnici sa Sajma su znali da ako se sazna ode njihovo školovanje. Izbacili ih iz gimnazije. U vojne škole su išla uglavnom deca sirotinje i prekid školovanja bi za njih značio kraj svega. Nije ih Vlajsa prijavio. Ne bi ih prijavio ni da je znao iz koje su škole

I stalno štrčanje. I vojska posle gimnazije. Ja sam se vratio a G. J. je na obuci u Bileći. Idemo Vlajsa i ja u posetu. Voz, prolazimo kroz Sarajevo u kojem je Zimska olimpijada. Da li smo prošli ili stali u Podlugovima, žena izgovori ime i zapeva, neki tip iz kupea koji je samo čutao progovori „kako glupa pesma“. Dolazimo u Bileću, hotel, ne može soba. Mislim, mogu dve odvojeno, zato što Vlajsa ima mindušu. Jbg peder. Ne možemo on i ja u istu sobu, iako nam je to jeftinije, jer on ima mindušu, znači peder je, znači došli smo od svih mogućih gradova na svestu da se pederišemo baš u Bileći. Neće moći... ove noći. Okej, daće nam sobu, ali što pre da odemo zorom iz hotela. Da ne provale da je dopustio sramotu. Tako da je Vlajsa oduvek u sukobu, uvek je zbog njega, uvek on smeta i upada u oči.

Vlajsa je radnik, uporan, i ide do kraja. Bio je omladinski prvak Srbije u plivanju. U našim magnovenjima i projekcijama budućnosti pomislili smo da bi va-

ljalo posle vojske da svi odemo na izvor u London. Bilo je jebeno za nas decu. O. Š. koja dugo živi u Engleskoj mi tada kaže da nikako ne ostajem u Britaniji jer tadašnja šljakerska lova na crno je bila ravna njenom džeparcu za zajebanciju. Vlajsa ostaje, živi u Ilfordu (uvek kada u Londonu kada vidim autobus za Ilford, pošaljem mu poruku). Odlazi u centar grada da čita srpsku, jugoslovensku štampu. Šalje svoju pesmu iz Londona i objavljuju mu je „Književne novine“. Godine 1989. vraća se u Beograd, osniva se Demokratska stranka. Preziremo Slobodana Miloševića. Beograd je podeljen tih godina, krajem osamdesetih. Kreću odlični noćni klubovi, Loka se trudi da od Beograda napravi klupski London. Ante Marković, standard, kreće B92, gej četvrtak u „Buhi“, a s druge strane „Knjiga o Milutinu“, nacionalističke predstave, sve veći mrak koji dolazi... Nešto kao Berlin pred rat. Ludio zabave i mrak koji je sve jasniji. Prvi rođendan Vlajsinog sina slavimo u vanrednom stanju 10. marta 1991. i tenkovima na ulicama. On ludi, njegova tašta kaže: „Vladimire, ostavi to, Filipu je rođendan.“ Znamo šta pobeđuje. Vlajsa radi od malih nogu. Klubovi, pabovi u Londonu ili pakovanje sapuna, robna kuća u Železniku, turistički vodič...

I piše, neprestano piše. Svakodnevno. Daje mi iz štampača „U potpalublju“, kažu mu da treba da se objavi. Izdavačka

kuća Rad. Čitam tu briljantnu priču posrnuća jedne generacije. Prvi naš generacijski roman, naše generacije. Generacije koja je iz idile odrastanja ušla u noćne zasede i zvonjavu vojnih pozivara, dezertstvo, ili u rat, u overdouz... Izlazi roman. Hvale knjigu. U petak pred dodelu Ninove nagrade Vlajsa je u četvoro finalista. Tu su Vuk Drašković, Milovan Đilas i, oprostite, zaboravio sam ko je četvrti ili treći. Kaže mi: „Dobiće sigurno Đilas ili Vuk, a super za mene – svi će pitati ko je ovaj s cvikerima pored Đilasa i Vuka.“

Dan proglašenja Ninove nagrade, Vlajsa je ne očekuje, Vlajsa je u nekoj knjižari ili ko zna gde u gradu... Zove Ninov žiri. Javlja se njegova tadašnja žena i ne zna gde je njen muž koji je upravo dobio Ninovu nagradu. Mislim da su mu čestitali i Momo Kapor i Bora Đorđević kojima je bio domaćin dok je radio kao turistički vodič u Kontikiju na rutama ka Grčkoj.

Kreću prevodi. Poklanja mi švedski, danski, nemački... ko zna koji sve prevod ove knjige. Pozorišna predstava „U potpalublju“ Nikite Milivojevića osvaja Sterijinu nagradu. U njoj briljira Rastko Lupulović, tada gitarista benda Kanda, Kodža i Nebojša i student FDU. Rastko će se ubrzo zamonašiti. Danas je episkop novobrdski Ilarion, vikar patrijarha srpskog.

„Njujorker“ mu objavljuje priču. Prvi je naš pisac koji ima priču u najčuvenijem književnom magazinu. Možda i jedini.

„The Month of Dying“, 15. januar 1996. „Kada sam upoznao Andelu, u Beogradu 1990, svi njeni prijatelji zapravo su bili prijatelji Petra, čoveka s kojim je izlazila i koji je tada bio u švajcarskom zatvoru...“

Krajem devedesetih, tačnije 1999, stanujemo ponovo vrlo blizu jedan drugoga. Počinje bombardovanje. Idem kod nje često, a jednom ga srećem dok šeta sa ćerkom a kreće sirena za vazдушnu opasnost sa krova neke zgrade u Takovskoj. Ima stipendiju na godinu dana u Meksiku ali niko od muškaraca vojnih obveznika ne može da napusti zemlju. Ipak uspeva, sad sam zaboravio kako, ali ilegalno uspeva da pređe granicu i ne znam tačno odakle stigne u Meksiko. To za one koji misle da je knjiški svileni lik. Telefonira mi, ja kažem: „Izgleda da će se završiti bombardovanje.“ On kratko: „Roki, nema šanse, ovde čitam, biće još gore.“ Zove me da dođem u Meksiko. S kojom lovom? Moja zubarka me pita: „Kad ćeš kod kuma u Meksiko?“... Hmm, da nisam dao lovu na ove plombe, ali zamisli da me zaboli zub u Meksiku.

Ima stipendiju na godinu dana u Meksiku ali niko od muškaraca vojnih obveznika ne može da napusti zemlju. Ipak uspeva, sad sam zaboravio kako, ali ilegalno uspeva da pređe granicu i ne znam tačno odakle stigne u Meksiko. To za one koji misle da je knjiški svileni lik

Vraća se u Srbiju. Radi u izdavačkoj kući Rende. Sjajne knjige. Zove me da radim s njim „Leksikon YU mitologije“. Bilo je to hrabro, još se krila ta jugonostalgijska i stari diskovi i ploče puštali su se na poziciji manje od polovine visine VOLUME. Kad razmislim, uvek me je zvao tamo gde je radio. Pre dve nedelje pričao sam na promociji knjige Ante Tomića, na kraju je red od osam stotina metara čitalaca čekao da im se Ante potpiše. U bašti, na večeri, prilazile su gospođe da im se Ante potpiše jer nisu stigle na vreme u onaj red od osam stotina metara. E, negde pre dvadeset i četiri godine, još je mislim i Đinđić bio živ, Rende je izdalo knjigu „FAK YU“ sa hrvatskim piscima koji su došli u Beograd u CZKD. Bilo je to ludilo, bio je i Ante Tomić, naravno, i još mnogi.

Mislim da je Vlajsa uradio taj prvi regionalni skeč. Ne znam da li je tada bilo i obezbeđenje ali deluje mi da je moglo biti „mirditično“.

Pa onda Festival „Krokodil“. Da promeni fazon književnog festivala. To je kao muzički festival, jer književne fešte su uglavnom dosadne, neki astal, uspravljena knjiga i dve-tri obožavateljske sa teglicama u prvom redu. „Krokodil“ je bio rokenrol ugođaj. Pisac izlazi na binu, muzička pratnja, video-bim... Ali ostavimo to po strani. Kakvi gosti. Ja zahvaljujem „Krokodilu“ što sam uradio intervju sa Hanifom Kurešijem i Irvinom Velšom. Samo da nije zabazdilo po dimu tog dana u avionu u Parizu, imao bih i Uelbeka. Hvala Mili Berić, Arsenijevićevoj ženi, koja mi uvek izboksuje ekskluzivu. U jednom od sledećih Nedeljnika ćete znati ko je i šta je. Vlajsa mi kaže: „Ti i ja bismo propali da nije takvih žena. Da organizuju naš neorganizovani život. Mila sve može.“

Pa live razgovor Rumene Bužarovske i Margaret Atwood. I pre neki dan je na „Krokodilu“ Rumena imala odličan razgovor sa Rejčel Kušner, koja izgleda kao pajtašica Džeka Vajta, zato sam i morao da je pitam šta sluša a ona je odgovorila: Roxy Music.

Vlajsa je oduvek politički neshvaćen. Kada sam na ovom poslednjem „Krokodilu“ pozdravio Dubravku Stojanović, prošlo mi je kroz glavu da li je to odreda okupljalište istomišljenika. I njen Muzej devedesetih i „Krokodil“. Ja bih voleo da je to onako kapilarno menjalo društvo ali bojim se da nije. Da je to u procenat uvek isto „Evo nas, evo vas“. Bilo mi je žao Vlajse na onim demonstracijama od pre godinu i nešto dana kada se pojavio da li sa ukrajinskom, palestinskom ili EU zastavom. I kada ga isteruju i onda neko dobaci a neki prihvate da viču „Ćaci“. Pomislim – zar Vlajsa ćaci? Sad će jedan profesor književnosti da postane faca, a jedan književnik je postao ćaci.

Ne znam da li se umorio. Ja uvek posle noćnog odmora, odmračim roletne i često jedan od prvih predmeta koje vidim je njegov svadbeni poklon. Kumovi smo. Često se pitam da li se umorio posle toliko epizoda. Prošlo mi je kroz glavu i prošle nedelje dok smo čekali cargo. Pitao sam ga da li i dalje ide rano na spavanje. Rekao je: „Da, uvek oko jedanaest i osetim tada često neki spokoj.“ **N**

Neki brodovi jednostavno moraju da plove

Male privezane barke bi ponovo nešto da ućare. A sunce bi glasno da nam objasni kako je život lep i kako je pogled na more jedinstveno uživanje. Ništa, pa ni on, nema snagu da ta pravila zauvek promeni

Piše Aleksandar Misojčić

Radu više nije bilo moguće sakriti. Poput moljca pravila je po njegovom telu razjedena ostrva, pretvarajući ga u prah koji se lako osipao. Trag strpljivog trošenja. Na nepristojno, glasno hvaljenom suncu svaka razjedačem stvorena pukotina dodatno je blistala, a njene tamnožute naslage dobijale su nijansu baroknog raskoša. Po noći, pod mesečinom, izgledao je zdravije. A kad neko ili nešto samo tokom noći sija, to nije sjaj. To je opomena.

Dostojanstveno propadanje oduvek kod ljudi budi radoznalost. Većina će zaobići onoga ko propada, bez želje da mu na bilo koji način pomogne, dok će se manji deo, poistovećujući se s njim, iskreno uznemiriti.

Bio je to moćan komad metala, izliven tako da dva njegova kraka gledaju uvis, dok treći, najmoćniji, strpljivo čeka sudar sa otporom. Težak i neumljiv. Napravljen da se ne savija, da se ne obazire. Ko ga je kovao, mora da je bio ponosan. Zapravo, najviše od svega, ličio je na neku vrstu morske ptice, raširenih krila.

Bilo je to sidro.

Odbačeno sidro.

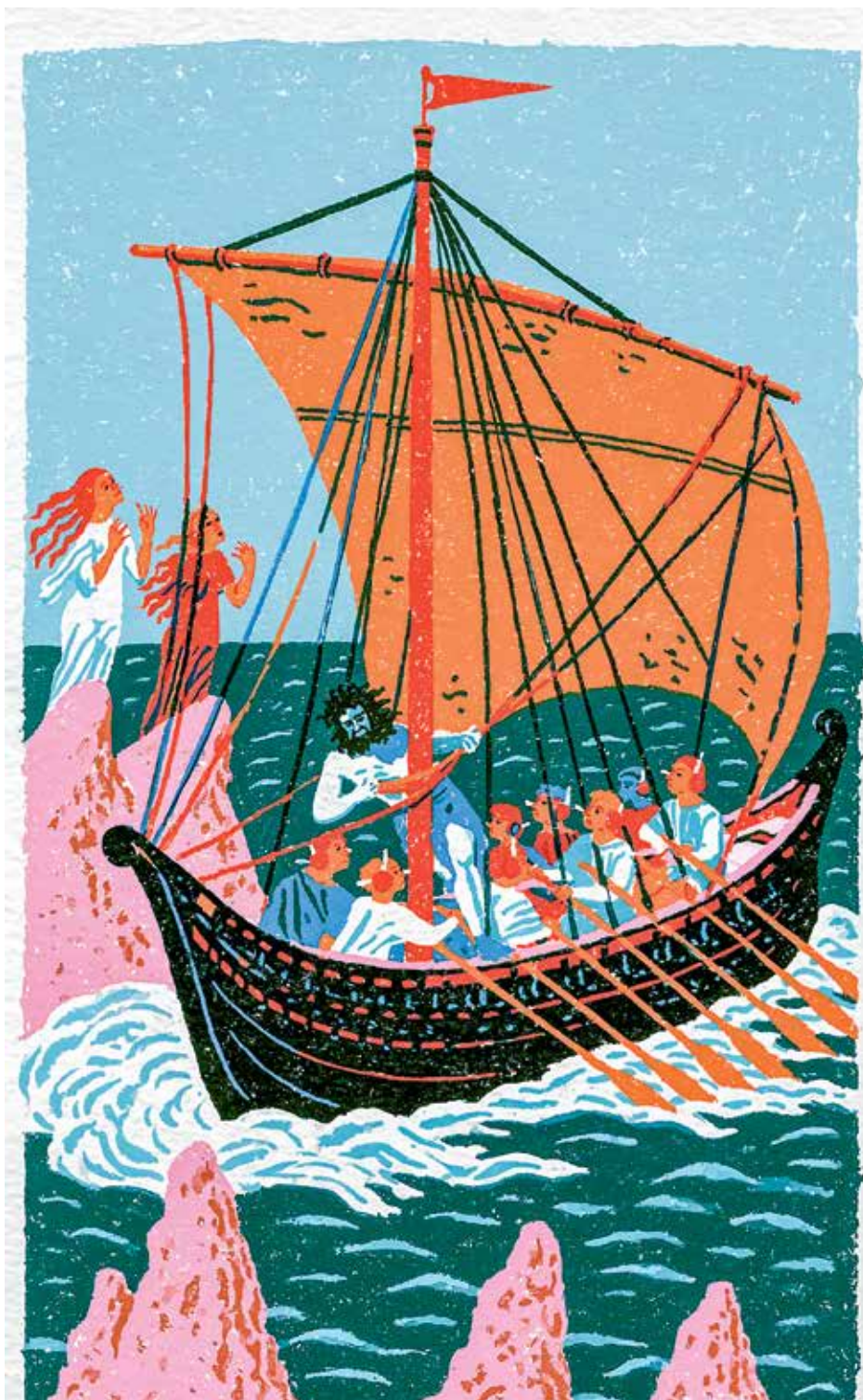
Ispljučak mora.

Izrabljen i nikom potreban, ali i dalje čvrst, kovani čelik. Ostavljen na suncu i suvom, nedaleko od mora, da truli u sopstvenoj rđi.

Kopno nikad nije bilo njegov svet. Tek se u vodi mogla videti njegova silina. Karte morskog dna nije poznavalo niti su ga zanimale. Čudno je to, jer je zapravo većinu života provodio vezan debelim lancima. Sputan.

Ali je čekao svoj trenutak.

A onda, kad bi taj momenat došao,

počinjao je njegov let. Kratak, britak i veličanstven. More bi sekao kao da ga nema. Razmicao ga je, a ono bi se bezglavo sklanjalo. Tek sa bezbedne udaljenosti durilo se, praveći talase i penu. Sidro se na to nije previše obaziralo. I nisu samo talasi uzimali. Kad bi poleteo, zazirale bi i moćne, trbušaste lađe. Čak i one najveće, pred kojima mnogi samo spuste pogled.

Kao od šale umeo je da ih ukopa. Gde god mu se prohte. O malenim barkama, vezanim za veće debelim kanapima punim čvorova, da i ne govorim. Posebno te, uplašene od svega što more može da donese, samo bi se zaljuljale i krotko, bez otpora, prihvatile ishod zaustavljanja.

Ti kratki letovi bili su jedini oblik života njemu vredan. Sidra, slično ljudima, svoju pravu prirodu pokazu tek u trenucima kad polete.

I taj trag, taj let, možda čak i za celog života jedan, postaje vredniji od svih godina provedenih u senci, na tlu.

Međutim, svaki njegov let završavao bi se isto. Silovitim udarcem o dno. Kad se zakucaš u dno, podigne se i sav sluzavi mulj, dodatno zamutivši ono što je već dovoljno mutno. Gotovo istovremeno začuo bi se hladan, metalni zvuk čegrtaljke. Lanac se ponovo zatezao. Surovi povratak u vezanost. Podsećanje na pravila koja se lako ne menjaju.

Neki brodovi jednostavno moraju da plove. Male privezane barke bi ponovo nešto da učare. A sunce bi glasno da nam objasni kako je život lep i kako je pogled na more jedinstveno uživanje. Ništa, pa ni on, nema snagu da ta pravila zauvek promeni. Tad bi se vraćao na svoje mesto. Ponovo vezan, ali i ponosan na let.

Svi su znali da nije odustao, da samo vrebja šansu da ponovo poleti ka morskim dubinama i uzvikne: „Dosta.“

Posledice tih letova uzimale su danak. Rđa je uvek prvo nastajala tamo gde je so najduže dodirivala metal. Velike bitke ostavljaju velike ožiljke. Nagrizalo ga je ono isto more koje je godina-ma sekao.

Na kraju, niko ga nije slomio. Jednostavno su ga odvezali.

I tek tad je postao beskoristan.

Dremao je zaboravljen i oslonjen na beton, koji je takođe bio tvrd i čutljiv. Jedan je svoju snagu dokazivao zausta-

vljavući moćne, drugi trpeći da se po njemu gazi. A na istom mestu su završili. Na tom malom smetlištu kraj luke njih dvojica izgledala su kao dva umorna ratnika. Vetar je svakodnevno prolazio kroz njihove pukotine, kao kroz stare ruševine.

More, koje ga je decenijama strpljivo nagrizalo, sada bi ga povremeno zapljuskivalo i hladilo na užarenom suncu, kao da je procenilo da je konačno dovoljno star, dovoljno zarđao i zaboravljen da ga nekoliko šaka vode više ne može ponovo učiniti opasnim.

Vekovni simbol nade. Sidro. Odbačeno.

Pa ipak, stari boemi retko izazivaju sažaljenje. Njihova, dostojanstveno nošena, propast uvek je u sebi imala i deo pritenjenog divljenja. Jer postoje životi koji nisu trošeni na sigurnost, nego na neiscrpnu lepotu življenja.

Možda je upravo zato završio ovde. A možda, kada bi mogao ponovo da bira, ne bi promenio baš ništa. Ni zarez.

Čovek bez sidra ne postaje nužno slabiji, ali postaje lakši. A tada ga vetar i talasi mogu odvući mnogo dalje nego što bi želeo. Možda je upravo zato u svetu brzine najteže sačuvati ono što nas drži na mestu

Na onim starim privescima koje sam mnogo češće viđao u detinjstvu, jer su, izgleda, odavno izašli iz mode, srce, krst i sidro gotovo su uvek stajali zajedno. I danas, doduše mnogo ređe, sretnem ponekog ko je deo sebe ukrasio sidrom. Neko ga nosi oko vrata ili ruke, neko ga istetovira na telu, a sa bročjanika jednog poznatog proizvođača luksuznih satova ono uporno odbija da nestane.

Sidro je oduvek bilo poruka drugima, ali još više priča o onima koji su ga nosili. Njegovo značenje nije očigledno, a ipak vekovima predstavlja simbol nade. Nade, bez koje čovek ne prestaje da živi, ali prestaje da ulaže u sopstvenu budućnost. Počinje isključivo da prebrojava ono što već ima, tražeći garancije da ništa neće izgubiti.

Prirodna suprotnost nadi nije očaj, nego ravnodušnost. Preživljavanje umeo je života. Ko nam uzme nadu, otkinuo nam je deo budućnosti.

Protivnik sam ružičastih naočara svake vrste i nada svakako nije takav pogled na svet. Da bi spaslo brod, sidro ne ide ka površini, nego u dubinu. Ne podiže se, nego tone. Ne kreće se, nego se zaustavlja. U vremenu u kome nadu gotovo po pravilu poistovećujemo sa napretkom, optimizmom i stalnim kretanjem, njen vekovni simbol, sidro, zapravo je nešto što se baca na dno, ne plaši se mulja i ne boji se da se duboko zarije.

Možda baš zato što postoje trenuci kada čoveka ne spasava ono što ga gura napred, već ono što ga spreči da ne ode predaleko. Danas je nada za mnoge pokret. Stari svet zamišljao ju je kao oslonac.

Često srećem ljude koji su izgubili svoja sidra. Nekad posao. Nekad čoveka. Vekoma često porodicu. A neretko i sebe. Kad važna životna sidra čvrsto ne drže, i najveći brodovi se ljuljaju. Čovek bez sidra ne postaje nužno slabiji, ali postaje lakši. A tada ga vetar i talasi mogu odvući mnogo dalje nego što bi želeo. Možda je upravo zato u svetu brzine najteže sačuvati ono što nas drži na mestu.

Ovo sidro, inače, zaista postoji. Sreo sam ga. Odbačenog, zarđalog i naslonjenog na beton. Taj stari odavno je prestao da se pravda. Imao je karakter. Čovečno gord i onda kada za gordost više nije imao razloga. Trom, ali i dalje jak. Dostojanstven u svojoj odbačenosti. Previše je poštovao svoje uzlete i negdašnju moć da bi zavelo onima što životare u mirnim lukama. Nosio je svoju rđu bez stida, kao što pomorci nose bore. Nije ih skrivao niti objašnjavao. Nekad ožiljak ume da bude lepši od kože koja nikada nije bila ranjena.

Ostao je dosledan sebi. I dalje je delovao kao morska ptica. Nije izgledao poražen. Staro sidro bilo je samo potrošeno. A biti potrošen nije isto što i biti poražen. Mada to često mešamo.

Kroz život se od ljudi najbolje uči, od njihovih strahova, gubitaka i nada. Ali ponešto se može naučiti i od jednog zarđalog sidra, odbačenog u uglu plaže. Ponekad je i ono sasvim dovoljno.

Možda priča o ovom sidru, zapravo, nije priča o nadi. Možda je priča o karakteru. Jer postoje životi u kojima čovek plati cenu onoga što jeste. Nekad je ta cena usamljenost. Nekad zaborav. A nekad odbačenost. **N**

NEMAČKI BIT ZA SRBIJU

Nekoliko dana pred gostovanje slavnog diseldorfskog benda Kraftwerk u Beogradu ambasadorica SR Nemačke u Srbiji Anke Konrad pričala je o odnosima Nemačke i Srbije koji su tematski bili vezani za naslove čuvenih pesama ove grupe. Na kraju intervjua je sa tri predstavnice nemačke ambasade dublirala kadar slavnog albuma „Man-Machine“ pretvarajući ga u „Frauen-Maschine“

Piše Branko Rosić
Fotografije Nebojša Babić

vog leta, ovog 19. jula, nakon leta 2005. kada su nastupili na antologijskom koncertu na Tašmajdanu, nemački bend

Kraftwerk dolazi u Beograd. Sastav iz Diseldorfa uveo je tehnologiju, kompjutere, mašine, robote u rokenrol, nazivajući sebe inženjerima a svoju muziku „industrijskom narodnom muzikom“. Kraftwerk ne samo što je promenio ondašnju muzičku sadašnjost već je i predvideo digitalnu budućnost koju upravo živimo.

Pre dva meseca boravio sam u Diseldorfu i svratio do zgrade u kojoj se nalazio nekadašnji Kraftwerkov studio „Kling Klang“ iz koga su za uvek promenili muziku. Ta zgrada je sada samo memorabilija, shvatio sam to u trenutku u kojem je dostavljač tipkao po dugmadi interfona kao nekad Kraftwerk po tastaturi u pesmi „Computer World“.

Tada mi je palo na pamet da pred gostovanje ovog benda uradim tekst i fotografiju koja bi bila replika kulturnog omota albuma „Man-Machine“ samo što bi umesto četiri muškarca na njemu bile četiri žene, i to iz ambasade SR Nemačke u Beogradu. Milica i Pavel iz ambasade navijali su za projekat. Milica je finalno trasirala ideju „Frauen-Maschine“.

Razgovor je konstruisan kao „set-lista“ sa četiri „treka“, od kojih je svaki nazvan po jednom Kraftwerk klasi-ku koji se odnosi na odgovarajuću temu i na svaku od njih odgovarala je Anke Konrad, ambasadorica Savezne Republike Nemačke.

Kraftwerk je sa pesmama „Autobahn“, „Trans-Europe Express“, „The Robots“ i „Radioactivity“ oblikovao čitavu generaciju i bezbroj muzičkih pravaca. Dovoljan razlog da sa ambasadorom Konrad razgovaramo o Nemačkoj i Srbiji, o kulturi, politici, otvorenim debatama i ekonomiji.

A posle razgovora su ambasadorica i tri predstavnice iz nemačke ambasade

„ušle“ u čuveni kadar sa Kraftwerkovog albuma „Man-Machine“ i pozirale uz muziku sa tog albuma, i naravno da je iz zvučnika išao čuveni hit „Model“.

TRACK 1 - „AUTOBAHN“

Kada bi nemačko-srpski odnosi bili auto-put, na kom delu tog auto-puta se trenutno nalazimo?

Na širokom auto-putu sa više traka, i to mislim bukvalno. Tu je traka politike, pored nje traka ekonomije, pored nje traka kulture, nauke, brojnih ljud-

vas je u poslednjih nekoliko godina zaista emotivno dirnula?

Nema jednog takvog trenutka, već mnogo njih. Na primer, Muzej savremene umetnosti u Beogradu sa pogledom na Savu ima zbirku koja može da parira internacionalnim standardima. Ili Beogradska filharmonija, orkestar koji je mnogo puta gradio kulturne mostove ka Nemačkoj. Ono što me ipak najviše impresionira nije pojedinačno delo, već stav: ona srpska mešavina ozbiljnosti, ironije i energije koju osećate i na sceni i na ulici.

Vaša deca delimično odrastaju ovde. Da li kod srpske omladine primećujete isti „futurizam“, istu radoznalost za nove zvukove i forme koju je Kraftwerk izazvao sedamdesetih?

Apsolutno. Ta radoznalost postoji. Želja da se isproba nešto novo, da se misli van granica. Baš tu mi nastupamo: sa DAAD stipendijama, sa nemačkim kao stranim jezikom u sve većem broju srpskih škola, sa programima razmene koji mladim ljudima otvaraju vrata ka Nemačkoj. Kraftwerk su tada nešto sasvim obično, npr. vožnju autom ili džepni kalkulator, pretvorili u nešto vizionarsko. Tu želju da se poznato ponovo promisli, vidim svakog dana u mladoj srpskoj kreativnoj sceni.

KRAFTWERK SU OD ČETVORICE MUŠKARACA IZA PULTOVA NAPRAVILI EMOCIJU. OD KAPITALA I TALENTA ZAJEDNO PRAVITI BUDUĆNOST - TO MOŽE BITI NAŠ „HIT“

skih veza. Lepo je što sve te trake idu u istom pravcu. Naš zajednički cilj je put Srbije u Evropsku uniju. Kao na svakom auto-putu, postoje deonice na kojima se brže napreduje i one na kojima se gradi. Ali pravac je jasan.

Koje srpsko umetničko delo, koji film, koja pesma ili koja predstava

Kraftwerk su 1974. albumom „Autobahn“ preneli nemačku preciznost i čežnju za budućnošću u svet. Zašto je baš ovaj bend danas dobar simbol za ono što Nemačka i Srbija zajedno mogu da postignu?

„Autobahn“ govori o novom početku, o vožnji, o napredovanju, o horizontu. Baš o tome se radi između naših zemalja. Srbija je izabrala put ka Evropskoj uniji. Taj put zahteva reforme u oblasti vladavine prava, borbe protiv korupcije, osnovnih prava. To su „radovi na putu“. Nemačka pomaže pri gradnji: savetima, investicijama, partnerstvom. Ali Srbija mora da vozi sama. Tempo određuje zemlja, pravac Evropska unija ostaje.

TRACK 2 - „DIE ROBOTER“

Kada bi srpsko-nemački odnosi bili robot – kako biste ga programirali?

Iskreno rečeno: ovaj odnos ne može da bude robot. U njegovoj srži su ljudi – studenti, preduzetnici, umetnici, porodice. „Unapred programirani“ su u najboljem slučaju reformski koraci koji su neophodni na putu ka EU. Ali za razliku od Kraftwerkovih robota, kod približavanja EU ništa ne ide automatski. Svaki korak mora da bude politički željen, razrađen i ispunjen životom. Mi stojimo kao partner uz Srbiju sa našom razvojnou saradnjom, i to već 25 godina sa preko 2,5 milijardi evra.

Kraftwerk na prvi pogled deluju potpuno apolitično. To su četvorica muškaraca u odelima koji pevaju o robotima i kompjuterima, a ipak su probudili čitavu generaciju. Kakvu „političku poruku“ čitate iz njihovog nastupa u Beogradu?

Najjača poruka Kraftwerka je otvorenost prema budućnosti. U vreme kada se Nemačka još uvek borila sa svojom prošlošću, oni su rekli: hajde da gledamo i u budućnost, hajde da gradimo nešto novo. To je političnost u svom najboljem ruhu. Mladi Srbi i Srkinje su generacija koja gleda napred, koja je međunarodno povezana i koja želi da pripada Evropi. To je najlepša politička poruka. Mladi ljudi donose nove ideje u društvo i na nama je da im obezbedimo prostor i mogućnosti da ih razviju.

TRACK 3 - „RADIOAKTIVITÄT“

Kraftwerk su već 1975. u pesmi „Radioaktivität“ pevali o zračenju i opasnosti. Danas se radi više o „zračenju“ otvorenih debata. Kako su povezani sloboda medija, kultura polemike i nemačka podrška Srbiji?

Veoma blisko. Slobodni mediji nisu pretnja za društvo – oni su njegov seizmograf. Oni pokazuju razvoj ispod površine. Živa polemika u kojoj različita mišljenja smeju da budu vidljiva deo je srži onoga što Evropska unija predstavlja. Nemačka se upravo zato zalaže za medijsku raznovrsnost, jer samo nezavisni mediji i snažno civilno društvo mogu Srbiji da omoguće njen sopstveni put ka Evropskoj uniji.

Koje konkretne medijske projekte Nemačka podržava u Srbiji?

Nemačka podržava nezavisne medije u celom regionu Zapadnog Balkana sa ciljem da oni postanu otporni na pritiske, međunarodno povezani i time i ekonomski održivi. Tako čuvaju svoju nezavisnost. Tome treba dodati i projekte koji se prvenstveno bave mladim novinarima i medijima u ruralnim oblastima. Preko GIZ-a, Dojče vele akademije, Goethe-Instituta i brojnih nemačkih organizacija civilnog društva kao i fondacija u Srbiji je prisutan jedan širok spektar nemačke podrške profesionalnim i nezavisnim medijima.

SRBIJA JE IZABRALA PUT KA EVROPSKOJ UNIJI. Taj put zahteva reforme u oblasti vladavine prava, borbe protiv korupcije, osnovnih prava. To su „radovi na putu“. Nemačka pomaže pri gradnji: savetima, investicijama, partnerstvom. Ali Srbija mora da vozi sama

Zašto biste lično 19. jula otišli na koncert Kraftwerka? Šta očekujete kada hiljade ljudi zajedno sa nemačkim pionirima elektronike osećaju isti bit?

To veče će nam pokazati šta kultura može: da poveže ljude. Usred Beograda skupiće se ljudi da zajedno slušaju bend koji je deo nemačke kulturne istorije. Nekoliko sati postojaće jedan jedinstveni, zajednički ritam. Baš to želimo za naše zemlje: da ne delimo samo ugovore, već i emotivne trenutke. A i iskreno rečeno, jednostavno se radujem koncertu.

TRACK 4 - „TRANS-EUROPA EXPRESS“

Kraftwerk su uvek govorili: „Mi nismo muzičari, mi smo inženjeri.“ Šta rade nemački „inženjeri“ u Srbiji?

Mnogo toga, i to bukvalno. Nemačka preduzeća spadaju među najveće poslodavce i investitore u Srbiji, od industrije do IT sektora. Međutim, podjednako važno je da prenosimo znanja i veštine: dualno obrazovanje na primer, koje mladim ljudima daje konkretnu

perspektivu, ili brojni DAAD stipendijski programi koji već godinama usavršavaju srpske talente. „Inženjerska veština“ ovde znači: zajedno graditi nešto održivo.

Nemačka donosi kapital, znanje i tržišta, Srbija donosi talenat, energiju i mlade ideje. Da li ritam trenutno odgovara? Ili neko zaostaje? Gde još treba „sinhronizovati“?

Osnovni ritam odgovara, ekonomski odnosi se i dalje razvijaju. Gde moramo još da se „sinhronizujemo“ jesu okvirni uslovi: pravna sigurnost, fer uslovi konkurencije, borba protiv korupcije, pouzdano i zeleno snabdevanje energijom. Investitorima treba poverenje, a poverenje nastaje kroz pouzdana pravila. Jačanje tog pravnog okvira je deo puta ka EU. Ekonomski napredak i približavanje EU su dakle dva instrumenta u harmoniji.

Kraftwerk su od čiste inženjerske veštine napravili svetsku muziku. Da li u nemačko-srpskoj ekonomskoj saradnji vidite isti potencijal – da se od brojeva i infrastrukture napravi nešto što na kraju zvuči kao hit?

Svakako. Ekonomija nikada nisu samo brojevi. Iza svake investicije stoji radna mesta, porodice, životni putevi, inovacije i tehnologije budućnosti. Kada iz fabrike, obrazovne radionice ili startapa proisteknu prave perspektive za mlade ljude, takve da oni svoju budućnost mogu da grade ovde u Srbiji, onda je to upravo onaj trenutak kada od tehnike nastaje nešto veće. Kraftwerk su od četvorice muškaraca iza pultova napravili emociju. Od kapitala i talenata zajedno praviti budućnost – to može biti naš „hit“.

TRACK 5 - „DIE MENSCH-MASCHINE“

Vi ste diplomata i majka troje dece. Kada mlade žene u Srbiji vide ovu „Frauen-Maschine“ fotografiju – koju poruku treba da ponesu?

Žene mogu sve da postignu samo ako veruju u sebe i usude se. Želim svim ženama da sa odlučnošću prate svoje ciljeve kako bi ostvarile ono što žele u nauci, ekonomiji, umetnosti ili diplomatiji. Društvo koje prepozna i omogućuje da se potencijal i talenat njegovih žena ostvari, uvek je jako i inovativno. **N**

Uloga jednog izbora u književnoj revoluciji

Čini nam se, a ne čini nam se nego je izgleda stvarno tako, da dobre knjige ne poznaju granice, a da ih čitaoci – u najvećoj meri – poznaju još manje

Piše Marko Prelević

Rečima čuvenog pesnika Kri-
sa Martina, „Niko nije rekao
da će biti lako“.

I nije da smo se zavaravali
da bi moglo da bude druga-
čije: ta u onom uvodnom tekstu, pa čak i
u pismu koje šaljemo svim članovima na-
šeg žirija, na neki smo način prorekli da bi
izbor najboljih 100 romana na našem go-
vornom području mogao – i morao – da
bude kontroverzan.

Ono što nas je održalo u uverenju da su
Nedeljnik i Velike priče pokrenuli pravu
stvar bilo je na desetine mejlova i poru-
ka, što od običnih čitalaca, što od autorki
i autora, da su oduševljeni idejom, da po-
novno preturaju po policama i po antikvar-
nicama, da su se prisetili dela koja su vo-
leli i u kojima se uvek može uživati.

Ali da je bilo primedbi – bilo je. I okej, i
njih treba prihvatiti; uostalom, kada po-
krenete akciju čija je osnova *ukus*, ne bi
bilo u redu da se baš svi slažu i da nas tap-
šu po ramenu.

Ipak, red je i da na ponešto odgovori-
mo, makar da bismo zadržali *interak-
tivnost* ovog našeg izbora, ali i razvejali
eventualne sumnje u nepristrasnost.

Prva kritika je da nema dovoljno žena
– kako u žiriju, tako i na listama. Istina je
da dosad u Nedeljniku i na Velikim priča-
ma nismo imali *paritet*, ali to će se s vre-
menom ispraviti. Ovo nije anketica koja
se sprovodi za jedno popodne, već proces
koji će trajati celo leto i na kraju sabrati
glasove više od dve stotine ljudi. Pozivi su
otišli na (e-mail) adrese desetina spisate-
ljica, pesnikinja, prevoditeljki, profesor-
ki... Liste ne objavljujemo ni po kakvom
„ključu“, pošto nema „ključa“ ni za izbor
(ni za jezik, ni za godinu i državu izdanja,
ni za ime autora), već manje-više onako
kako pristignu.

Drugi deo primedbe stoji, ali za to je
najmanje kriv onaj koji organizuje izbor.
Možda je najpreciznije to *formulirala* Ve-
drana Bibić, novinarka zagrebačkih No-
vosti i feminističkog kolektiva fAKTIV, ta-

kođe članica našeg žirija. Uz svoju listu
poslala nam je i rečenicu: „Na mojoj top
listi nema dovoljno žena, ali to ponajprije
odražava stvarnost domaće romaneskne
produkcije, barem do (n)ovog tisućljeća.“
I Boris Postnikov je, kada je obrazlagao
svoj sud, podsetio na surovu stvarnost
o ženskom peru u nas – da je Dubravka
Ugrešić bila prva autorka koja je dobila
NIN-ovu nagradu, čak 34 godine nakon
što je ta nagrada ustanovljena.

Teško da će, hoćemo reći, naš izbor pre-
praviti vek(ove) u kojima su žene gurane
na marginu. Ali ono što možemo da ura-
dimo – to je, uostalom, uspeo i Gardijan, sa
svojim preseccima posle svake decenije – je-
ste da izmerimo koliko se stvari menjaju.

A bez otkrivanja aktuelnog generalnog
plasmata, možemo da kažemo da se na
listama nalazi priličan broj žena – jedna
od njih, hajde, nećemo tajiti, upravo Du-
bravka Ugrešić, našla se na gotovo jedna-
kom broju „spiskova“ kao i Andrić, Kiš ili
Selimović.

„Kanon je“, napisala je to Lana Bastašić,
„prostor transformacije“.

Ne bi ovo bio (Zapadni) Balkan da nije
i merenja krvnih zrnaca; pa je tako bilo,
posebno na toksičnim društvenim mre-
žama, onih koji su se pitali da li ima previ-
še Srba, a premalo Hrvata, i gde su Bosan-
ci i Crnogorci, i obrnuto – nama u prilog
ide statistika, koja kaže da su bivše jugo-
slovenske republike gotovo ravnomer-
no zastupljene, kao nekad u reprezentaci-
ji Jugoslavije u fudbalu i nogometu. Ono
što je, nadamo se, mnogo važnije, jeste da
gotovo niko ne glasa nacionalno. Zagrep-
čani hvalje Beograđane, Banjalučani Spli-
ćane, ovi Sarajlije, a niko nema ništa pro-
tiv Crnogoraca. Čini nam se, a ne čini nam
se nego je stvarno tako, da dobre knjige ne
poznaju granice, a da ih čitaoci – u najve-
ćoj meri – poznaju još manje. Uostalom,
visoko na listi su pisci koje svi pomalo svo-
jataju, a poneko ih se i odriče...

Kako naš izbor odmiče, tako je sve više
i živih pisaca (mada će sigurno biti onih

koji će na ovom mestu primetiti da je sva-
ki pisac živ pisac, dok god ima onih koji
ga čitaju), ali i autora i autorki koji su prve
romane objavili u 21. veku.

Posebna „poslastica“ bio je izbor istori-
čara Predraga J. Markovića, uvijen u zavo-
dljivu oblandu književnog kviza...

Na kraju, još jednom, sva ova pravila i cela zamisao:

- Pozvali smo više od 200 (dve stotine!)
pisaca, autora, novinara, univerzitet-
skih profesora, književnih kritičara,
izdavača, filozofa, teoretičara, struč-
njaka, svih koji imaju nekih dodirnih
tačaka sa jezikom i pisanjem, bez ob-
zira na to da li su iz Zagreba ili Rijeke,
Sarajeva ili Jagodine, Bara ili Zrenja-
nina. I Ljubljane i Skoplja, što da ne...
- Među njima su i sami pisci romana, i po-
nosni vlasnici bestslera, ali i novi glaso-
vi, oni koji će tek obeležiti pisanu reč.
- Svako od njih rangira svoje omiljene,
ili tek romane koje smatra najboljim,
od prvog do desetog mesta.
- Mogu, ali i ne moraju, dati svoje ob-
razloženje. Mogu, ali i ne moraju da
budu objektivni. Da li je najbolji ro-
man onaj koji je promenio našu knji-
ževnost, onaj koji je postavio nove
standarde? Onaj koji je obeležio jed-
nu istorijsku epohu? Ili onaj koji je
njima lično najdraži? To je na sva-
kom od naših ispitanika...
- U obzir dolaze svi romani koji su ob-
javljeni na bilo kom i svakom od na-
ših jezika. I na srpskom i na hrvat-
skom, i na srpsko-hrvatskom i na
hrvatsko-srpskom, i bosanskom i
bošnjačkom, i crnskom i gorskom,
i BCS i štokavski jezički prostor (ali,
kao što ćemo videti, ima i onih ne-
štokavaca među romanima koji su
već dobili glasove!), kako god da ga
drugi zovu, pa i na slovenačkom i
makedonskom, ukoliko su prevedeni
na bilo koji od prethodnih jezika.
- Liste ćemo svakodnevno, celog leta,

objavljivati na Velikim pričama, a u Nedeljniku ćemo svake sedmice pratiti razvoj događaja i objavljivati prigodne tekstove.

- Pozivamo čitaoce da na portalu Velike priče ili na adresi romanžnedeljnik.rs komentarišu izbore članova žirija, da šalju svoje top-liste, da naprave spisak knjiga koje nisu pročitali, a koje bi obavezno morali, da se prisete давnog hita ili da otkriju nekog novog autora.
- Cilj je da do oktobra imamo jasnu sliku i da proglasimo najbolji roman ikada napisan na našem jeziku.

Ivan Beve

Književni urednik i izdavač,
osnivač izdavačke kuće Booka

Nesklon sam domaćoj književnosti u smislu da je retko uspevala da mi se približi, da progovori o meni bliskim temama, jezikom koji je moj ili barem razumljiv. Stoga sam oklevao sa pravljjenjem liste, a i većinu kanonskih dela sam čitao ili čitati pokušavao pre više od tri decenije, kada se to od mene tražilo ili očekivalo, pa ne znam mogu li danas stati iza sopstvenog mišljenja iz nekih predašnjih vremena. Ali kako sebe ne treba shvatati preozbiljno, ova je lista proizvod mojih intimnih sklonosti, bez ikakvih viših pretenzija. Tu je nasumično skupljen niz romana koji su mi u rasponu od 40 i kusur godina, koliko sebe mogu nazvati aktivnim čitaocem, pružali radost čitanja i slatku iluziju da nisam sam, da sve ima neki viši smisao, kao i da ovde može da stanuje je književnost sa kojom se bez kompleksa može izaći pred bilo koji „veliki“ jezik.

1. Na rubu pameti
Miroslav Krleža, 1938.

2. Dvori od oraha
Miljenko Jergović, 2003.

3. Forsiranje romana reke
Dubravka Ugrešić, 1988.

4. Semper idem
Borđe Lebović, 2005.

5. Komo
Srđan Valjarević, 2006.

6. Tvoj sin, Huckleberry Finn
Bekim Sejranović, 2015.

7. U potpalublju
Vladimir Arsenijević, 1994.

8. Sudbina i komentari
Radoslav Petković, 1993.

9. Područje bez signala
Robert Perišić, 2015.

10. Hajduci
Branislav Nušić, 1933.

Dejan Stojiljković

Književnik iz Niša, autor brojnih romana, drama, zbirki priča, scenarija za filmove, serije i stripove

1. Na Drini ćuprija
Ivo Andrić, 1945.

Velika knjiga ne samo u našim nego i u svetskim okvirima. Majstorska u svim aspektima izrade. Andrićevo pripovedanje je poput reke Drine, mirno na površini ali istovremeno u sebi nosi izuzetnu snagu i dubinu.

2. Seobe
Miloš Crnjanski, 1929.

Moderni roman o većitom lutanju, pun magle, nemira i zanosa. Jedno od vrhunskih dela ne samo našeg nego i evropskog modernizma. Pesnici su inače očajni romanopisci, ali Crnjanski je izuzetak koji potvrđuje pravilo.

3. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.

Filozofski roman koji u fokusu ima uznemirenu savest jednog čoveka. Ali to je istovremeno savest čitavog sveta. Kroz svog derviša Selimović progovara o mnogim velikim temama: životu, smrti, ljubavi, vlasti, pokajanju, prolaznosti...

4. Nečista krv
Bora Stanković, 1910.

Jedan od prvih velikih psiholoških romana naše književnosti. Promišljen, meditativan, prelepog jezika. Borino Vranje je u njemu čitav jedan svet.

5. Besnilo
Borislav Pekić, 1983.

Punokrvni roman iz žanra horora (to i piše

ispod naslova – „žanr roman“), vrući šamar anahronom i zatucanom domaćem kritičarskom establišmentu koji decenijama forsira priču o žanrovskoj književnosti kao manje vrednoj i petparačkoj. Pekić i Stiven King se sreću na londonskom aerodromu Hitrou gde nastaje uzbudljiva i uznemirujuća priča o sunovratu civilizacije. „Besnilo“ je kao priča o padu Konstantinopolja, samo sa zombijima.

6. Kad su cvetale tikve
Dragoslav Mihailović, 1968.

Kratak ali efektno napisan roman sa vršenog ritma i izuzetnog jezika i stila. Mihailović u njemu potvrđuje onu Hičkokovu sentencu: „Malo je mnogo“. Na vrlo malo stranica on uspeva da ispriča priču za koju bi drugim piscima trebalo daleko više prostora.

7. Grobnica za Borisa Davidoviča
Danilo Kiš, 1976.

Svojevrsni roman u pričama gde autor koristi jedan inovativni postupak koji je bio ispred svog vremena ne samo u našim nego i u evropskim okvirima. Kiš piše o sudaru pojedinca sa totalitarnom iz jednog drugačijeg ugla. „Grobnica“ jeste istorijski roman, ali ono što ga čini izuzetnim jeste vešto mešanje istorije i fikcije. Kod Andrića je istorija reka, a kod Kiša – istražni sudija.

8. Vreme smrti
Dobrica Ćosić, 1972.

Epska priča o borbi jednog naroda za goli opstanak, majstorski ispričana, sa živim i upečatljivim likovima. Srpski „Rat i mir“.

9. Upotreba čoveka
Aleksandar Tišma, 1976.

Ono što pleni kod Tišme jeste izuzetan stil pisanja kome nema premca u našoj književnosti. Roman je duboki pogled u ljudsku prirodu i ono šta uopšte znači biti čovek i verovatno jedan od najvažnijih evropskih romana o Holokaustu. Budući da je suština priče u tome da je čovek sredstvo, knjiga je i te kako aktuelna i u današnje vreme.

10. Opsada crkve Svetog Spasa
Goran Petrović, 1997.

Savremeni klasik srpske književnosti. Magični realizam – ali u vizantijskom ključu. Knjiga koju svaka generacija ponovo otkriva i čita drugačije od prethodne.

Lana Bastašić

Književnica, autorka više romana, zbirki priča, poezija i knjiga za decu

Od mene stiže jedna sasvim subjektivna lista, spisak romana koji su pomjerili mene, a vjerujem i jugoslovensku književnost.

Možda bih za koju godinu poslala drugačiju listu, ali to sad nije važno. Kanon je prostor transformacije, stoga mi se sviđa način na koji ste pristupili ovoj inicijativi. (A drago mi je i da dođam bar jednu živu ženu na spisak.)

1. Muzej bezuvjetne predaje
Dubravka Ugrešić, 1997.

2. Me' med, crvena bandana i pahuljica
Semezdin Mehmedinović, 2017.

3. Belladonna
Daša Drndić, 2012.

4. Semper idem
Borđe Lebović, 2005.

5. Berlinski rukopis
Irena Vrkljan, 1988.

6. Forsiranje romana reke
Dubravka Ugrešić, 1988.

7. Brod za Issu
Robert Perišić, 2022.

8. Kao da me nema
Slavenka Drakulić, 1999.

9. Pada Avala
Biljana Jovanović, 1978.

10. Pjevač u noći
Olja Savičević Ivančević, 2016.

Boris Rašeta

Novinar i pisac iz Zagreba, autor brojnih knjiga

Spadam u opću publiku, nisam završio književnost, nisam pisac fikcija, pa je moj stav mišljenje običnog

čitatelja. E sad, tu bi i nenačitan čovjek kao ja mogao dodati još 30 naslova i autora (Kovač, Jergović, Basara...) a neki načitanac bi se našao na sto muka, ali, avaj, stisli ste nas. Jasno, moj je izbor osoban i subjektivan.

1. Gospođica
Ivo Andrić, 1945.

Nije lako napisati roman pun suspense ni kad je glavni lik James Bond 007, a kamoli kad radnju nosi sarajevsko-beogradska usidjelica, usto patološka škrtica, lihvarica. Hajd' ti na tu temu napisi roman! Po meni, ovo je literarno, psihološko i socijalno remek-djelo.

2. Na Drini ćuprija
Ivo Andrić, 1945.

Po meni, roman koji počinje očajno dosadnom prvom rečenicom, o meandrima i klisurama reke Drine, a onda iz tog korita izađe cijela povijest jedne regije, njenih ljudi, naroda i trauma, uspona i padova. To je samo taj mudrac iz Travnik mogao.

3. Orlovi rano lete
Branko Ćopić, 1959.

Tko jednom uđe u Prokin gaj, čuje drekavca i vidi male hajduke kako se okupljaju u bijegu od učitelja Paprike, sanjajući učiteljicu Lanu, nikad neće napustiti književnost. Djeci treba davati ovakve knjige.

4. Kad su cvetale tikve
Dragoslav Mihailović, 1968.

Najteže je u romanu postići psihološku istinitost, stvoriti emociju, kad ti se likovi i situacije čine trodimenzionalni. Svaki pravi roman je jedan zaokružen svemir u kojemu ništa ne nedostaje i ničeg nema previše. Košarkaški govoreći, to je čista igra. Mihailovićevi opisi zakona Dušanovca proizvode duboku patnju čitatelja, koji shvaća da živi na boljem i nježnijem mjestu.

5. Sjećanje šume
Damir Karakaš, 2016.

Roman Damira Karakaša teška je storija o siromašnom djetinjstvu u sjevnoj Lici. On je jak kao braća Taviani, kao Padre padrone, a mi, koji smo odozdo, znamo da je svaka rečenica i svaka situacija istinita. Karakaš

piše tako da je riječima tijesno a mislima široko, to je naumio u djetinjstvu a uspio kao odrastao pisac, čak vrlo mlad.

6. Dnevnik o Čarnojeviću
Miloš Crnjanski, 1920.

Roman – valjda je roman – neopisive lirike. Njegov početak, o „jeseni i životu bez smisla“ i „jednom lepom ubistvu“ spada u aristokratske vrhove svjetske književnosti, ravan Borgesu ili Nabokovu.

7. Grobnica za Borisa Davidoviča
Danilo Kiš, 1976.

Još jedan roman savršenog pisma, koji čudom od riječi reinkarnira zlokobnu atmosferu staljinizma. Nakon velike trojke, Andrića, Krleža i Crnjanskog, Kiš je na mene ostavio najjači dojam.

8. Banket u Blitvi
Miroslav Krleža, 1938.

Miroslav Krleža je sa 18 godina pisao tako kako mnogi među nama – ako itko – neće ni sa 81 godinom. *Banket u Blitvi* je veliki roman o pogledima na svijet koji su toliko koliko se može vidjeti sa zvonika seoske crkve, o našim nacionalizmima, o besperspektivnosti blitvo-blatvijskih na(r)cizama.

9. Gluvi barut
Branko Ćopić, 1957.

Dobri čovjek i veliki pisac za djecu, Branko Ćopić – čovjek kojemu je i Miroslav Krleža priznavao veliki književni dar (a on je malo kome što priznavao pa je negirao čak i Ujevića i Cesarića) napisao je realan roman o ratu, u zemlji i društvu koje je preferiralo partizanske bajke i vesterne.

10. Omer-paša Latas
Ivo Andrić, 1968.

Roman o slavnom paši imao je sličnu sudbinu kao i *Dnevnik o Čarnojeviću* – urednici ga najprije nisu htjeli (*Dnevnik* je sredio veliki Vinaver) dok je *Omer-paša Latas* ostao nedovršen, pa ga je netko mudar ipak posložio i time zadužio naraštaje za briljantan portret jednog konvertita, genijalnog karijerista koji od ličkog Srbina postaje turski maršal, zapovjednik cijele turske evropske vojske. Scena kad skida fes, pa se na zaprepaštenje hercegovačkog vojvode prekrsti s tri prsta

a onda se opet povuče u oklop osman-skog mušira, nezaboravna je, kao i po-ziranje Vjekoslavu Karasu.

Zoran Predin

Kantautor, pesnik i pisac,
osnivač benda Lačni Franz

1. Prišleki / Pridošlice
Lojze Kovačič, 1984.
2. To noć sem jo videl /
Te noći sam je video
Drago Jančar, 2010.
3. Jebo sad hiljadu dinara
Boris Dežulović, 2005.
4. Tko je taj čovjek
Boris Dežulović, 2025.
5. Črna mati zemla
Kristian Novak, 2013.
6. Ciganin ali najlepší
Kristian Novak, 2016.
7. Slučaj vlastite pogibelji
Kristian Novak, 2023.
8. Sarajevski Marlboro
Miljenko Jergović, 1994.
9. Šindlerov lift
Darko Cvijetić, 2018.
10. Neispričane priče
Rajko Grlić, 2018.

Sara Arsenović

Novinarka Radio Beograda 2 i autorka
književnog podkasta „Vredno priče“

Nepotrebno je govoriti o tome ko-liko je nezahvalan zadatak pred nama. Pri odabiru sam se vodi-la sećanjem na čitalačke iskre i senzaci-je tokom prvih susreta sa navedenim de-lima. Lista je, naravno, mogla izgledati mnogo drugačije. Volela bih da iste ova-kve pišemo i čitamo za pet, pa za deset godina, da vidim kako se menjaju naši čitalački svetonazori i naši ukusi (a tada bih mogla i da dodam sva ona velika ime-na za koja me boli što se ovde ne nalaze).

1. Nečista krv
Bora Stanković, 1910.
2. Prokleta avlija
Ivo Andrić, 1954.

3. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
4. Seobe
Miloš Crnjanski, 1929.
5. Crveni petao leti prema nebu
Miodrag Bulatović, 1959.
6. Petrijin venac
Dragoslav Mihailović, 1975.
7. Povratak Filipa Latinovicza
Miroslav Krleža, 1932.
8. Mamac
David Albahari, 1996.
9. Forsiranje romana reke
Dubravka Ugrešić, 1988.
10. Komo
Srdan Valjarević, 2006.

Predrag J. Marković

Istoričar, saradnik Velikih priča,
pobednik „Kviskoteke“, autor
igre znanja „Uhvati zeca“

Moj izbor je ograničen na istorij-ske romane, pogotovo one koji su suštinski i tematski jedin-stveni i neobični. One u kojim se istori-ja lomi preko porodične i lične istorije. Značaj teme i uticaj su pretegli, ne nu-žno i izvrsnost ovih knjiga. Većina ljudi istoriju doživljava preko romana, a u 20. veku i filmova, a ne preko naučnih isto-rijskih knjiga.

Malo ko je čitao istorijske monografi-je o Napoleonovom pohodu na Moskvu. Skoro svako je čitao *Rat i mir*. Kod nas je takav primer *Vreme smrti* Dobrice Ćosića. To važi i za najveće istoričare. Li-sjen Fevr, jedan od najvećih francuskih istoričara, pred prepunom salom našeg Filozofskog fakulteta (bojim se da je to prizor koji je otišao u istoriju) rekao je kako 17. vek zamišlja na osnovu knjiga Aleksandra Dime Oca. Evo mog izbora, u približno hronološkom redu:

Ovaj roman prikazuje najmračnije lice patrijarhalne kulture, koju je većina drugih srpskih pisaca idealizovala.

1. Nečista krv
Bora Stanković, 1910.

Epopeja o čežnji i traganju za pravom otadžbinom u prividno bratskoj zemlji?

2. Seobe
Miloš Crnjanski, 1929.
- Dok su skoro svi romani savremenika o Prvom svetskom ratu euforični, ovaj diplomata i putopisac napisao je gor-ku i potresnu knjigu. Mala pomoć: Ima broj u naslovu.**
3. Dan šesti
Rastko Petrović, 1961.
- Ovaj poslovično oprezni i samozataj-ni pisac je iz svog iskustva znao šta su kazamati i totalitarizam. Svoju pri-ču o tome je šifrovao kao povest o dav-nim vremenima, smeštenu u neobičnu ustanovu gde se ljudi slamaju.**
4. Prokleta avlija
Ivo Andrić, 1954.

Roman o sukobu tradicije i Evrope u jednoj porodici iz 19. veka. Po nekim svedočanstvima, omiljena knjiga Latin-ke Perović, inače arhiprotivnice autora.

5. Koreni
Dobrica Ćosić, 1954.
- Za svoje vreme neverovatno nepri-strastan roman pisca koji je bio simbol partizanstva, o početku srpsko-srp-skog građanskog rata u Bosni.**
6. Gluvi barut
Branko Ćopić, 1957.

Tragično iskustvo nepravde nanete nje-govoj porodici, pisac prebacio u priču o duhovniku iz daleke prošlosti.

7. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
- Za ovaj roman o Žiči, pisac je stvorio osobeni jezik.**
8. Opsada crkve Svetog Spasa
Goran Petrović, 1997.

Možda najpotresnija ispovest našeg je-zika o nacionalizmu u sopstvenoj poro-dici, na primeru žena, sarajevskih Hr-vatica.

9. Otac
Miljenko Jergović, 2010.
- U moru romana o muškoj strani isto-rije, knjiga o intimnom životu rimske plemkinje, kao i o ženskoj strani pobe-de hrišćanstva.**
10. Emilija Leta
Mirjana Mitrović, 2006.

Ako ti je baba živela 100 godina, da li ćeš i ti?

Pola dobijamo genima, dok na drugu polovinu realno i možemo uticati. Ali zdrave ili nezdrave navike mogu dodati ili oduzeti samo oko pet godina od očekivanog životnog veka određenog naslednom osnovom

Piše Ana Banko

Ako bi dužina životnog veka bila mera zdravlja, zašto bi manje zdrav bio onaj koji je nešto kraće ali i nešto kvalitetnije živeo? Za većinu ljudi izbor nije samo da živi duže, već da istovremeno može da uživa u dobrom kvalitetu svog života.

Premda se termin dugovečnost odnosno jednostavno na dug život, vrlo aktuelni trend dugovečnosti ili „longevityja“ u medicini obuhvata daleko širi koncept. On se pre svega odnosi na ulaganje u zdravlje, prevenciju i odlaganje obolevanja. Sem poznatih faktora poput zdrave ishrane, fizičke aktivnosti, sna, hidriranja, ograničavanja konzumacije alkohola i cigareta, te socijalizacije, susrećemo se i sa ponudom specijalnih infuzija, tretmana i programa, čuvenih „anti-ageing“ procedura, „rejuvenacije“, regeneracije, plazma terapije, peptidne, ozonoterapije, i brojnih drugih. Koliko ovde samo ima engleskih naziva! Može li očigledni nedostatak srpskih termina biti i odraz brzine razvoja i inovativnosti medicine dugovečnosti?

Razumevanje starenja i svih procesa koji ograničavaju životni vek za naučnike različitih oblasti izazov je već decenijama. Ključni iskorak u domenu ovih istraživanja napravljen je zapažanjem iz 1939. godine gde ograničenje unosa kalorija kod miševa i pacova povećava njihov životni vek. Zašto je to toliko bilo bitno? Produženje životnog veka istovremeno je povezano i sa usporenim starenjem, odnosno smanjenjem rizika od razvoja bolesti. Pedeset godina kasnije, na osnovama ovog koncepta, bilo je moguće započeti i ispitivanja na nivou humanih gena. Poslednje tri decenije, ubrzanje naučnih saznanja nameće jasan zadatak: „Reprogramirati starenje!“

A šta je starost? I koliko se samo percepcija starosti menja kroz godine? Ona je pre nešto više od samo jednog veka nastupala već u petoj deceniji, te je očekivani životni vek 1900. godine prosečno iznosio 47 godina. Dramatično drugačije nego danas. Deca rođena poslednjih nekoliko godina mogu očekivati skoro duplo duži životni vek, preciznije, prosečno 77,5 godina.

Biološki, starost podrazumeva akumulaciju molekularnih, odnosno ćelijskih oštećenja koja će nesumnjivo voditi nastanku bolesti i invaliditeta. Međutim, različiti organi mogu da stare i sasvim različitim brzinama, čak i kod iste osobe. Tako neko može imati srce, kožu ili intelektualne kapacitete daleko starije ili mlađe od ostatka tela.

Kompleksnost procesa starenja, a onda i njegovog istraživanja i razumevanja, jeste i u tome što faktori koji utiču na starenje mogu delovati godinama i decenijama pre nego što se ispolje bolesti sa njim povezane. Zato bi, naučnim pristupom, i potencijalna intervencija za usporavanje starenja morala da počne mnogo pre nego što se takve bolesti pojave. I ne samo to, praćenje delotvornosti takve intervencije nužno bi trajalo do samog kraja života pojedinaca koji se ispituju.

Ali ma koliko ulagali ili ne ulagali u svoje zdravlje, čak oko 50% dužine ljudskog životnog veka određeno je genetikom. Prosto rečeno, ako vam je dugovečnost u porodici, imate i veće šanse da živite duže.

Ispostavlja se da je tako visoka nasledna osnova zapravo slična nasledljivosti većine drugih složenih ljudskih osobina, a ovo smo tek odskora saznali.

U naučnoj studiji objavljenoj početkom 2026. godine u časopisu *Science*, prikupljeni su podaci parova švedskih blizanaca, uključujući one koji su odgajani odvojeno. Dodatno, poređeni su i podaci dobijeni istraživanjima američke braće i sestara čiji je životni vek premašivao 100 godina. Cilj, koji u svim prethodnim studijama nije adekvatno postignut, bio je identifikovanje spoljnih faktora, poput epidemija ili nesreća, a koji mogu uticati na skraćivanje životnog veka, kako bi se oni mogli razdvojiti od naslednog faktora, odnosno genetike.

Ispostavilo se da uprkos konvencionalnim medicinskim stavovima u vezi sa ishranom, vežbanjem i zdravim navikama, jedna osoba nikako ne može postati stogodišnjak ili stogodišnjakinja osim ako ne poseduje i genetsko nasleđe dugovečnosti. Ovo može biti i utešno, makar za one situacije u kojima nikako ne možemo shvatiti kako neke osobe koje se očigledno nisu pridržavale najzdravi-

Ali ma koliko ulagali ili ne ulagali u svoje zdravlje, čak oko 50% dužine ljudskog životnog veka određeno je genetikom. Prosto rečeno, ako vam je dugovečnost u porodici, imate i veće šanse da živite duže

jih navika tokom svog života ipak dožive duboku starost. Sa druge strane, snažan uticaj gena na životni vek nikako ne znači da se način života može ignorisati. Koliko ljudi je imalo „dobru genetiku“ a lošim navikama nisu dopustili da se ta genetika i ispolji. Pojednostavljeno, pola dobijamo genima, dok na drugu polovinu realno i možemo uticati. Zamka je, međutim, koliko možemo uticati.

Pojedini naučnici sugerišu da određene zdrave ili nezdrave navike mogu dodati ili oduzeti samo oko pet godina od očekivanog životnog veka određenog naslednom osnovom. Tako pojedinac sa genetskom predispozicijom da doživi 80 godina mogao bi umreti sa 75 godina ako nema zdra-

ve navike. Ali ako bi se pridržavao zdravih principa, mogao bi živeti 85 godina, ali ne mnogo više od toga.

Naravno da ima i onih koji ovom hipotezom nisu potpuno ubeđeni. Jer „povlačenje jasne, oštre linije između unutrašnjih i spoljašnjih uzroka smrti nije baš sasvim moguće“. Tako možemo reći da se ne tako mali broj smrtnih ishoda dešava na preseku uticaja biologije i faktora spoljašnje sredine. Primera radi, skup naših različitih predispozicija zasnovanih na genetici, mogao bi uticati na ishod određene infekcije. Premda zagovornici ovakvih tumačenja sugerišu da se zdravim navikama vek može produžiti i više od jedne decenije, ipak se slažu u tome da se veoma stare godine života, preko 90, ili čak 100 i više, ne mogu doživeti bez snažnog uticaja gena.

Nesumnjivo jedna od presudnih, genetika je u pogledu starenja ipak samo deo jednačine. Uprkos tome da je životni vek veoma teško produžiti, čak i da ste dobili na „genetskoj lutriji“, ne zaboravite da je dužinu tog istog životnog veka nažalost vrlo lako skratiti. **N**

NIS podržava projekte lokalnih zajednica sa 144,5 miliona dinara

Otvoren konkurs programa „Zajednici zajedno“ za 2026. godinu

Nastavljajući da neguje partnerstvo i prijateljstvo sa lokalnim zajednicama širom Srbije, kompanija NIS raspisala je 18. godinu zaredom konkurs programa društvene odgovornosti „Zajednici zajedno“. Uprkos kompleksnim okolnostima u kojima posluje, kompanija NIS će i ove godine izdvojiti 144,5 miliona dinara za podršku projektima u 13 gradova i opština u našoj zemlji.

Projekti će biti podržani u dve kategorije. Prva – inovativni iskorak, usmerena je na projekte koji uvode savremena i održiva rešenja, doprinoseći modernizaciji javnih ustanova i unapređenju uslova za njihove korisnike. Druga kategorija – fleksibilnost i kontinuitet obuhvata projekte usmerene na unapređenje postojeće infrastrukture, opreme i uslova za korisnike, u skladu sa prepoznatim potrebama i prioritetima lokalnih zajednica.

Program se i ove godine realizuje u gradovima i opštinama širom Srbije: Beogradu, Novom Sadu, Nišu, Čačku, Kikindi, Pančevu, Zrenjaninu, Požarevcu, Kanjiži, Srbobranu, Novom Bečeju, Žitištu i Velikom Gradištu.

Pravo učešća na konkursu imaju javne ustanove: predškolske, školske i visokoškolske, naučnoistraživačke ustanove i naučno-tehnološki parkovi, zdravstvene, sport-

ske, socijalne i institucije kulture, kao i gradske i opštinske uprave za projekte koji se odnose na javne površine.

Prijave su otvorene do 11. septembra 2026. godine, dok će rezultati konkursa biti objavljeni u oktobru. Više informacija o uslovima i propozicijama konkursa dostupno je na sajtu kompanije NIS.

Program „Zajednici zajedno“ kompanija NIS sprovodi već 18 godina, tokom kojih je u razvoj lokalnih zajednica uloženo više od dve milijarde dinara i realizovano 1.200 projekata. Ovim ulaganjima unapređeni su uslovi rada u više od 180 obrazovnih ustanova i više od 40 ustanova kulture, opremljeno je 48 bolnica i domova zdravlja, donirano 14 sanitetskih i patронаžnih vozila, uređeno više od 150 dečjih igrališta, parkova i sportskih terena, dok je 40 ustanova dobilo solarne elektrane.

MOJE PISMO MAJCI: Pokušavam da ne brojim dane...

Mene je u Pragu morila nostalgija. Ćića i ja bismo ponekad odlazili na nádraží Stred odakle su polazili vozovi za Beograd i slušali naš jezik od putnika koji su se dovikivali. Ipak, nastojao sam da moji u domovini to ne osete. O tome svedoči jedno moje pismo majci koje sam pronašao u zaostavštini posle njene smrti

Piše Goran Marković

Prag, oktobar 1965.

Zgrada FAMU bila je nekadašnja gimnazija koju je, prema rečima profesora Otokara Vavre, pohađao Franc Kafka. Vavra je čak tvrdio kako se naša katedra nalazila baš u onoj učionici u kojoj je sedeo Kafka, pa bi se moglo reći da se nalazimo s njim u klupi. Ovo uopšte nije bilo tačno, i Vavra se

poslužio, u cilju fasciniranja studenata, istim trikom kojim je Vilder premestio Hotel del Coronado nekoliko hiljada kilometara istočno. Naš profesor je Kafkinu zgradu gimnazije pomerio kilometar dalje, prema Vltavi. Do toga sam došao kasnije, u potrazi za Kafkom koji me je fascinirao, utvrdivši kako je njegova Nemačka državna gimnazija (Altstädter Deutsches Gymnasium) bila smeštena u zgradi Goltz-Kinsky Palace na Staro-

gradskom trgu (Staromestské náměstí). Kafka ju je pohađao od 1893. do 1901. godine. Kako bilo, prozor naše učionice gledao je direktno prema Hradčanima i sve je delovalo dostojanstveno i onovremeno. Ja sam nastojao da iskoristim tu situaciju i da se teleportujem u telo slavnog pisca (ili njegovo u moje?) naivno verujući kako su talent i genijalnost fizički prenosivi.

Ipak, nekoliko desetaka metara dalje,

u jednoj drugoj učionici vladala je velika gužva. Koliko sam shvatao, u njoj je predavanja iz književnosti držao jedan živi, mladi pisac po imenu Milan Kundera. Moj češki je u tom trenutku još uvek bio na nivou dvogodišnjeg deteta pa nisam mogao razumeti o čemu govori, ali su mi drugari objasnili kako on predaje književnost dvadesetog veka pričajući samo o dva pisca i njihovom delu – antipodima koji su se zvali Tomas Man i Ernest Hemingvej. Bilo je to očigledno značajno ali ja nažalost nisam razumeo ni reč.

Zato sam rešio da pod hitno naučim taj jezik. Međutim, teškoću je predstavljala činjenica što ne samo da nije postojao udžbenik iz koga bih učio, nego nije bilo ni češko-srpskohrvatskog rečnika! To sam rešio tako što sam pronašao istu knjigu na oba jezika i išao od reči do reči, od pasusa do pasusa, stranu po stranu. Od učila bi mi, svakako, mogla biti od pomoći i neka devojka. Ali kako neko ko je stranac, ne zna jezik i ima devetnaest godina može uopšte doći do njih? Evženija, jedina devojka na našoj klasi, nije dolazila u obzir, pre svega zato što je odmah odbila sve naše nasrtaje a zatim i zbog toga što je bila u istoj vreći sa nama, ne samo kao koleginica već i kao saborkinja u borbi za opstanak na fakultetu.

Posle bazanja po gradu koji smo polako upoznawali, kasno uveče smo hvatali poslednju vožnju trolejbusa broj 53 do krajnje stanice kod stadiona Strahov gde se nalazio naš studentski grad. I Kundera je morao stanovati negde u blizini, jer je skoro svake večeri išao našim trolejbusom i izlazio na pretposlednjoj stanici. Ali ono što nas je fasciniralo bila je činjenica da je uvek bio u društvu druge žene! Mi, koji smo bili mladi i puni životne energije ništa, a on već u godinama i sa izvesnom dosadom na licu, samo ih menja. Nepravda!

Društvo u domu bilo je raznoliko – provincijalci iz Čehoslovačke i mi stranci. Bilo je dosta severnih Vijetnamaca jer je u to vreme još uvek besneo Vijetnamski rat. Moj problem sa češkim nije bio nikakav u poređenju sa onim koji je imao kolega Vijetnamac sa dokumentarnog filma. On nije govorio nijedan strani jezik, imao je jedan rusko-vijetnamski rečnik ali nije znao ni reč ruskog! Ali, shvatio sam, njemu je

**Od učila bi mi, svakako,
mogla biti od pomoći i
neka devojka. Ali kako
neko ko je stranac,
ne zna jezik i ima
devetnaest godina može
uopšte doći do njih?
Evženija, jedina devojka
na našoj klasi, nije
dolazila u obzir**

**Društvo u domu bilo je
raznoliko – provincijalci
iz Čehoslovačke i mi
stranci. Bilo je dosta
severnih Vijetnamaca
jer je u to vreme
još uvek besneo
Vijetnamski rat. Moj
problem sa češkim nije
bio nikakav u poređenju
sa onim koji je imao
kolega Vijetnamac sa
dokumentarnog filma**

praktično poklonjen život time što je poslat da studira u Prag umesto da ratuje po džunglama svoje domovine, pa je MORAO da progovori češki. Rešio je to tako što je slušao predavanja na češkom, zapisivao ono što čuje nekim svojim pismom, zatim bi po domu jurio Čehe i čitao im zapisano, oni bi mu, kada bi najzad shvatili šta izgovara, napisali to pravilno na svom jeziku. Onda bi momak pronašao češko-ruski rečnik i prevodio bukvalno reči, iako nije znao ni jedan ni drugi jezik, dohvio bi, zatim, svoj rusko-vijetnamski rečnik pa sa ruskog, koji takođe nije razumeo, prevodio to na vijetnamski?! Ali uspevao je. I ostao je živ.

Mene je, dakako, morila nostalgija. Did a i ja bismo ponekad odlazili na nádraží Stred odakle su polazili vozovi za Beograd i slušali naš jezik od putnika koji su se dovikivali ulazeći u vagone. Ipak, nastojao sam da moji u domovini

to ne oseće, pogotovu roditelji koji su se morali brinuti o tome da li jedem, da li sam bolestan i slično. O tome svedoči jedno moje pismo majci koje sam pronašao u zaostavštini posle njene smrti.

Draga mama,

Eto me u studentskom domu – raju ni na nebu ni na zemlji (naime nalazi se na jednom brežuljku iznad Praga, sa divnim vazduhom i pogledom na mesto). Imam finu sobu u četvrtom od 14 domova u kojima živi nešto više od 5000 studenata. Soba ima krevet, orman, ostavu za cipele, za hranu, pisaći sto, biblioteku, sef za vrednosti. Zamisli, toga nema ni u hotelu. Preko puta je izvanredno čisto kupatilo i kuhinja sa šporetom. U obe prostorije uvek ima tople vode. Preko puta mog koleja (paviljona) nalazi se velika samousluga, u kojoj ima svega, zatim menza, pošta i poliklinika. U svakoj sobi je radio a u salonu televizor. Stvarno je divno.

Provodim celo slobodno vreme u svojoj kućici, koju sada kućim, sa časom, šoljom, kašikom, viljuškom, loncem. Kada se budem vraćao iz Jugoslavije, poneću i stonu lampicu za moj pisaći sto. Danas kupujem neke reprodukcije, a posle podne je u sutere-nu turnir u pingpongu za stanovnike našeg paviljona. Imam već dosta prijatelja ovde, koji su me stvarno brat-ski prihvatili. Naime, ovde boravi 50% studenata mog fakulteta, neki imaju pisaće mašine, te će mi to umnogome pomagati.

Kolej nije uopšte zatvorenog tipa, te mogu od 14 do 23 h dovesti koga hoću (uključujući i drugarice, koleginice takoreći).

Tata neće doći, dobio sam telegram, a mislim da je bolje da ti svoj dolazak, ako je on povezan sa teškoćama, odložiš za iduće polugode koje traje 6 meseci. Ja naime dolazim u Beograd već negde oko 18. decembra, a vraćam se sa jednom čornutom nedeljom od drugog polugoda (predavanja nisu obavezna) tek 15. januara. Mesec dana skoro! Znaš li šta je to za mene?

Ne mogu da sačekam trenutak našeg susreta, ali pokušavam da ne brojim dane. Samo pokušavam. Čini mi se da nikada nisam više voleo ono što imam u domovini. Glupost.

Voli te tvoji Goran.

P.S. Puno pozdrava Dušku. N

Šta su nas Paragvaj i Zelenortska Ostrva naučili o sportu, životu i poštenju?

Izgleda da autsajderi ipak moraju da ispune neke kriterijume kako bi se za njih navijalo. Ako to ne učine, vrlo lako mogu postati meta kolektivnog gneva i osude

Piše Mihailo Ilić

Svetsko prvenstvo u fudbalu ponovo pokazuje da je kao događaj nemerljivo sa bilo čim drugim iz sveta sporta. Ne samo ovo leto, već cela godina je u znaku ovog takmičenja. Neka magija se ponovo uvukla u međuprostore naših života. Uzbudljive utakmice, spektakularni potezi i golovi, rekordi koji se obaraju, kontroverze i skandali, svi uobičajeni sastojci koktela su prisutni i na ovom prvenstvu kao i na svim onim koja su mu prethodila i koja pamtimo.

Dobili smo nove heroje u koje se ceo svet zaljubio, a čija se popularnost putem društvenih mreža širi mnogo brže nego ranije. Dobili smo uzbudljivu borbu najboljih igrača sveta za titule najboljeg strelca i igrača prvenstva. Dobili smo i još jednu potvrdu veličine najboljeg igrača svih vremena koji sa 39 godina i dalje pokazuje da ima šta da pruži i da je magija gledati ga. Mi smo na ovim prostorima navikli da tako nešto gledamo u tenisu, ali lepo je videti isto i u fudbalu, i to na ovoj najvećoj sceni. I naravno, kao i uvek, dobili smo neka vrlo prijatna iznenađenja, autsajdere koji su osvojili naša srca i za koje smo navijali kao da su naši najbliži.

Svi volimo dobru priču o autsajderima koji protivno svim šansama i uprkos preprekama ostvaruju velike uspehe, savladavajući mnogo snažnije od sebe na tom putu. Od Davida i Golijata još u biblijskim vremenima, preko filмова poput „Rokija“, pa sve do primera iz stvarnog života poput Vimbldona 2001. i Gorana Ivaniševića koji ga je osvojio u vreme kada to apsolutno niko nije mogao da predvidi, poruka je bila – i jedan „mali“ obični čovek, ako to dovoljno

želi, ako se dovoljno potrudi, posveti, žrtvuje, ako beskompromisno veruje u sebe, može pobediti i nekog velikog i naizgled nedodirljivog.

Psihološki je jasno zašto nas ovakve priče privlače. Sa njima je lako identifikovati se. Lako je sebe doživeti kao malog u poređenju sa veličinom problema koje nam donosi taj veliki i nesavladivi život. Lako je doživeti sebe kako nekoga ko je po samoj postavci stvari u predređenom položaju i ko mora da pliva uzvodno kako bi došao do cilja. Zbog toga projektujemo svoje želje i fantazije u autsajdera, a sve ono što osećamo prema onome što nas sprečava, prema tim imenovanim i neimenovanim „velikim silama“ koje su protiv nas učitalo u velike favorite. I onda ako autsajder pobeđi, to znači da i mi možemo. A ako ne pobeđi, to se ionako od njega (a ni od nas) nije očekivalo. Ulog nije veliki, a potencijalni dobitak jeste.

Argentinska reprezentacija je omražena jer i nju shvataju kao prljavu i prepredenu, koja se služi svim sredstvima da dođe do pobede. Odbojnost prema Argentini ide do te mere da ljudi počinju da veruju da postoji velika zavera Fife da Argentina ponovo osvoji prvenstvo

Ono što je zanimljivo na ovom konkretnom prvenstvu, to je što smo imali dve situacije koje bi se spolja mogle okarakterisati kao slične, a reakcije publike su bile drastično drugačije. U obe situaciji je imali smo susret velikih favorita sa da-

leko slabijim i manje talentovanim ekipama od kojih mnogi nisu ni očekivali da dođu do nokaut faze Svetskog prvenstva.

U ove dve utakmice favoriti su bili ekipe koje su igrale finale prošlog Svetskog prvenstva, Francuska i Argentina. Francuska je igrala protiv tvrdog i ratobornog Paragvaja, koji je već napravio ogromno iznenađenje izbacivši Nemačku u prethodnoj rundi. Argentina je s druge strane igrala protiv najlepšeg iznenađenja ovog prvenstva, ekipe Zelenortskih Ostrva, koja se sada prvi put u istoriji kvalifikovala za Svetsko prvenstvo i u tom prvom pokušaju odmah su prošli dalje iz grupne faze takmičenja, odigraivši herojski nerešeno protiv velike i silne Španije.

Oba autsajdera pružili su više nego pristojan otpor, dobro namučili favorite i može se reći da nisu bili predaleko od iznenađenja, ali na kraju dana ipak je jači nadvladao. Francuska i Argentina marširaju ka novom finalu, a Paragvaj i Zelenortska Ostrva se vraćaju kući.

Ipak, ove dve ekipe susrele su se sa potpuno drugačijim reakcijama publike. Zelenortska Ostrva zadržala su status apsolutnih ljubimaca publike. Priča o četrdesetogodišnjem golmanu Vozinji, zbog bajkovitosti te zemlje, njegovog prirodnog šarma, ali svakako i zbog pokazanog zavidnog golmanskog umeća, opčinila je svet. Od relativne anonimnosti do broja pratilaca na Instagramu koji se sada meri u desetinama miliona, Vozinja je možda i čovek ovog prvenstva. I pored njega borba celog tima protiv moćne Argentine opisana je kao herojska, velika, hrabra. Ostavili su srce na terenu i aktuelnog šampiona doveli do produžetaka. Savršen epilog ove krajnje romantičarske priče o

malom timu koji se nije bojao da izađe na megdan i mnogo jačima. Sudeći po tome na kakve reakcije publike je naišla, romantika ima svoje granice. Aut-sajderi ipak moraju da ispune neke kriterijume kako bi se za njih navijalo, i ako to ne učine, vrlo lako mogu postati meta kolektivnog gneva i osude.

Za razliku od svojih kolega sa Zelenortskih Ostrva, fudbaleri Paragvaja su se susreli sa lavinom negativnih komentara, osuda i naslađivanja publike širom sveta zbog njihovog poraza od Francuske, iako su Paragvajci verovatno najboljem timu na prvenstvu znatno otežali. Francuska je „samo“ verovatno najbolji tim, ali je sasvim sigurno tim sa najrazornijim i najubitačnijim napadom od koga se protivnicima ledi krv u žilama. Paragvaj je takvu silu uspeo u velikoj meri da obuzda, primili su jedan gol iz penala koji je napravljen jeftino, u ne tako opasnoj situaciji po njihov gol.

ZAŠTO SU ONDA PARAGVAJCI TOLIKO OSUĐIVANI, I DA LI SU TO ZASLUŽILI?

Prvi sloj odgovora na ova pitanja se naravno tiče samog stila igre i ponašanja igrača Paragvaja. Znajući da tehnički ne mogu parirati rivalima, pokušali

su da to kompenzuju viškom borbenosti i agresivnosti. A to se onda vrlo lako može pretvoriti u drskost i bezobrazluk. I zaista, Paragvajci su koristili svaku moguću priliku da isprovociraju, ometaju i udaraju suparničke igrače. Takav fudbal možemo opisati kao mesarski. Takva igra se lako može opisati kao neviteška, nesportska i kao takva vredna osude.

Ipak, postoji par problema sa ovim argumentom. Mnogi od ovih epiteta kojima smo opisali Paragvajce takođe se mogu upotrebiti kada pričamo o fudbalu koji igra Atletiko Madrid Dijega Simeonea. Ili da odemo malo i do drugog sporta – čuvena Bad Boys generacija Detroit Pistonsa koja se sada uzima kao primer čvrste i neprobojne ekipe, veliki deo svoje čvrstine zasnivala je na tome da što više tuče protivničke igrače.

ZAŠTO OVE EKIPE SLAVIMO I PODRŽAVAMO NJIHOVE BORBE PROTIV VELIKIH FAVORITA, A PARAGVAJCE OSUĐUJEMO?

Druga stvar koja se mora spomenuti: odgovornost za to da se igra po pravilima i čisto jeste pre svega odgovornost sudije. Ako sudija ovako grubu i agresivnu igru dozvoljava, zašto bi se igrači ustručavali? Svetsko prvenstvo

Za razliku od svojih kolega sa Zelenortskih Ostrva, fudbaleri Paragvaja su se susreli sa lavinom negativnih komentara, osuda i naslađivanja publike širom sveta zbog njihovog poraza od Francuske, iako su Paragvajci verovatno najboljem timu na prvenstvu znatno otežali

u fudbalu je tako veliki događaj, borba za svoju reprezentaciju je za mnoge pitanje odbrane nacionalne časti i ponosa, da nije baš intelektualno pošteno moralisati o tome što neko igra onako kako mu odgovara, a sudija to dopušta. Luis Suarez je u Urugvaju slavljen kao heroj kada je rukom zaustavio loptu na gol-liniji u meču protiv Gane i time svoj tim na kraju odveo u polufinale Svetskog prvenstva. Ali bio je adekvatno kažnjen – crveni karton i penal za Ganu koji oni nisu iskoristili. Da je suđenje na meču Paragvaj–Francuska bilo adekvatno, Paragvajci bi dobili nekoliko žutih kartona u prvih pola sata igre pa bi morali malo da razmisle šta će dalje. Ovako za tim nije bilo potrebe jer nisu dobili ni jedan jedini kar-

Zelenortska Ostrva zadržala su status apsolutnih ljubimaca publike. Priča o četrdesetogodišnjem golmanu Vozinji, zbog bajkovitosti te zemlje, njegovog prirodnog šarma, ali svakako i zbog pokazanog zavidnog golmanskog umeća, opčinila je svet

ton. Nema potrebe da budu veći katalici od pape.

Ispod ove površine, postoji nešto što tako često objašnjava zašto ljudi neke stvari strastveno brane, a druge strastveno napadaju. To je nešto što se zove pristrasnost – pojava da u neke stvari čvrsto verujemo jer odgovaraju nekom našem ranije stvorenom stavu. Nekada se to dešava i potpuno nesvesno. Zbog toga je mnogima bilo izuzetno lako da osude Paragvaj.

Naime, tokom celog prvenstva glavni narativ se tiče toga ko će osvojiti prvenstvo. I upravo u tom kontekstu ima veze baš to s kim je igrao Paragvaj, a sa kim Zelenortska Ostrva. Argentina je aktuelni šampion koji pokušava da odbrani titulu. Činjenica da je Lionel Mesi vratio sat unazad i ponovo pruža vanserijske partije uvrstila je Argentinu u ozbiljne kandidate za titulu. Postoji mnogo ljudi koji nikako ne bi voleli da vide taj scenario.

Argentinska reprezentacija je omražena jer i nju shvataju kao prljavu i prepredu, koja se služi svim sredstvima da

dode do pobede. Odbojnost prema Argentini ide do te mere da ljudi počinju da veruju da postoji velika zavera Fife da Argentina ponovo osvoji prvenstvo. Ali ako Fifa iz senke gura Argentinu, tako i armija ljudi aktivnih na internetu spontano kreira jednu antiargentinsku propagandu.

Ne treba zaboraviti ni to koliko je u svetu popularan Kristijano Ronaldo, daleko najpopularniji fudbaler i jedan od najpopularnijih sportista svih vremena. U doba puno idealizacije i idolopoklonstva, rivalstvo Mesija i Ronalda dostiglo je neke apsurdne proporcije, ide čak do te mere da je mnogima sam fudbal sekundaran, da nema mnogo ljubavi prema ovom sportu već da je najbitnije dokazati da je naš favorit bolji od ovog drugog. Sve ostalo pada u senku. U tom duhu, propagandna mašina istaknutih Ronaldovih fanova kao reakciju na to da ga je Mesi opet zaseniti kreira narativ o pokvarenosti Argentine. A kao potencijalnog spasioča i ekipu koja ima najviše šanse da zaustavi Argentinu, vide upravo Francusku. Zato se protivnici Argentine veličaju, a protivnici Francuske osuđuju.

GDE NAS TO OSTAVLJA PO PITANJU PARAGVAJA? I ŠTA IZ TOGA MOŽEMO NAUČITI ŠTO MOŽE BITI BITNO I ZA NEKE DRUGE STVARI U ŽIVOTU?

Za sve postoje granice odgovornosti, treba prepoznati šta je čija odgovornost. U ovom slučaju je veća odgovornost sudije za to što je na meču bilo toliko grube igre nego odgovornost igrača. Kao

drugo, a ovo je dosta teško, prepoznati koja naša mišljenja i stavovi o nekoj situaciji su stvarno informisani samom situacijom, a koja učitavamo jer nam je tako zgodno i više nam odgovara. U ovom primeru to bi značilo slučaj Paragvajaca razmotriti kao jednu utakmicu i pristup jednog tima, o tome možemo misliti jedno ili drugo, ali ne koristiti ovu priču kako bi se pothranili neki već postojeći narativi i opravdala neka unapred postojeća mišljenja. Sve drugo predstavlja, kao što je već rečeno, intelektualno nepoštenje.

I za kraj je potrebno apostrofirati još nešto. Kao jedan od najčešće pominjanih znakova psihološke zrelosti pominje se podnošenje ambivalencije. Ambivalencija se može objasniti kao istovremeno postojanje kontradiktornih osećanja prema određenom objektu. Ona je prisutna u svim našim odnosima, posebno onim bliskim. Kada možemo da osvestimo postojanje ovih suprotstavljenih osećanja, onda o stvarima možemo imati realniju, iznijansiraniju sliku, sa svim suptilnim detaljima kojih je realnost tako puna.

Iako navijamo da Paragvajci ispadnu, ne moramo da ih do kraja osudimo. Čak možemo i da cenimo to što se bore i što sa toliko mnogo strasti brane boje svoje reprezentacije. Ako nam je imalo stalo do našeg reprezentativnog fudbala, na tom zalaganju možemo da im zavidimo, i da im se divimo

U ovom slučaju to može značiti da nam se ne dopada kako igra Paragvaj, ne dopada nam se agresivna i prljava igra, ne dopadaju nam se provokacije. Želimo im da ispadnu jer mislimo da je Francuska mnogo bolja i da je prvenstvo bolje ako ona prođe. Iako navijamo da Paragvajci ispadnu, ne moramo da ih do kraja osudimo.

Čak možemo i da cenimo to što se bore i što sa toliko mnogo strasti brane boje svoje reprezentacije. Ako nam je imalo stalo do našeg reprezentativnog fudbala, na tom zalaganju možemo da im zavidimo, i da im se divimo. Tako, možemo da navijamo protiv njih, može da nam bude drago kada ispadnu, ali neka se bore. Neka se bore. **N**

Kada kompanija raste, intuicija lidera više nije dovoljna

Kombinacija čovjeka i AI-ja omogućit će brži i kvalitetniji razvoj digitalnih rješenja, što će dodatno ubrzati dostupnost tehnologije i otvoriti novo razdoblje digitalne transformacije, kaže uspješni preduzetnik, direktor ovogodišnjeg Tech.Weekenda i osnivač kompanija Degordian i Luppa

Vaš AI asistent Alfred izazvao je veliku pažnju jer rešava konkretne zadatke poput upravljanja inboxom. Na osnovu svog iskustva u njegovom razvoju, kako vi odgovarate na pitanje šta AI agenti zaista mogu da urade besprekorno, a u kojim situacijama je ljudski sud i dalje nezamenljiv za jednog CEO-a?

Ne bih rekao da AI agenti danas išta rade besprijeekorno, ali već sada odlično preuzimaju zadatke koji imaju jasan cilj, dobar kontekst i ponovljiv proces. Alfred mi pomaže s inboxom, sastancima, istraživanjem i operativom koja troši puno mentalne energije. No, CEO ne može delegirati odgovornost. AI može pripremiti opcije, ali odluke koje uključuju ljude, kulturu, rizik i dugoročnu strategiju i dalje moraju ostati ljudske.

S obzirom na to da će na predstojećem Weekendu u Rovinju u fokusu biti i transformacija rada, a vi dolazite sa Alfredom kao ličnim primerom te promene, koliko je po vašem mišljenju korisno da lideri danas sami eksperimentišu sa AI alatima pre nego što ih implementiraju na nivou celog tima ili organizacije?

Mislim da je to nužno. AI se ne može razumjeti samo kroz prezentacije ili tuđe primjere. Lider mora sam osjetiti što se događa kada AI uđe u inbox, kalendar ili pripremu sastanaka. Tek tada vidi i potencijal i ograničenja.

Zato će AI biti jedna od središnjih tema ovogodišnjeg Tech.Weekenda, jer danas mijenja način rada u svakoj industriji, od marketinga i financija do HR-a i upravljanja poslovanjem. AI više nije samo pitanje novih alata, već pitanje kako će se mijenjati cijeli poslovni ekosustav, način na koji donosimo odluke i kako organiziramo rad.

Degordian je godinama građen da obezbedi spoj marketinga,

AI može pripremiti opcije, ali odluke koje uključuju ljude, kulturu, rizik i dugoročnu strategiju i dalje moraju ostati ljudske

tehnologije i poslovne transformacije, a iz te kulture i potrebe nastala je i platforma Luppa. Kako se te dve strane dopunjuju i koliko je danas uopšte moguće uspešno skalirati kompaniju bez korišćenja podataka i HR-tech platformi za praćenje zadovoljstva i angažovanosti zaposlenih?

Degordian nas je naučio kako tehnologija mijenja biznis, a Luppa je nastala iz potrebe da istu logiku primijenimo na organizacije i ljude. Kada kompanija raste, intuicija lidera više nije dovoljna – odluke treba temeljiti na podacima. Podaci ne zamjenjuju leadership, ali ga čine boljim. To je i jedna od ključnih tema HR.Weekenda: HR danas mora biti strateška funkcija, a ne samo podrška biznisu.

Od Zagreba do New Yorka, Degordian je uspeo da zadrži status jednog od najpoželjnijih poslodavaca uz konstantan rast. Koja je vaša „zlatna formula“ za održavanje zdrave organizacione kulture u trenucima kada kompanija prelazi granice regiona i skalira na velika svetska tržišta?

Ne postoji jedna formula, ali postoji princip: kultura se mora graditi namjerno. Ona nije ono što piše u employer branding kampanji, nego ono što ljudi svakodnevno doživljavaju kroz odluke, komunikaciju i ponašanje lidera. Najteže je zadržati identitet, a istovremeno prihvatiti da se način rada mora mijenjati kako kompanija raste. Ono što funkcioniše lokalno ne mora i globalno. Zdrava kultura mora rasti zajedno s kompanijom.

Često govorite o budućnosti rada i tehnološkim promenama. Ako uzmemo u obzir brzinu razvoja AI alata, kako vi zamišljate radni dan jednog zaposlenog u tech sektoru za pet godina – da li će raditi manje, ili će se samo baviti kompleksnijim problemima dok će „Alfredi“ obavljati sve operative zadatke?

Rad se neće nužno skratiti, nego će se promijeniti njegova priroda. AI agenti preuzimat će istraživanje, dokumentaciju, analize i dio operativnih procesa u UX-u i QA-u, dok će se ljudi više baviti definiranjem problema, usmjeravanjem AI sustava i povezivanjem tehnologije s poslovnim ciljevima.

To je prilika da se oslobodimo repetitivnih zadataka i više vremena posvetimo kompleksnim problemima, kreativnosti i stvarima koje stvaraju najveću vrijednost. Kombinacija čovjeka i AI-ja omogućit će brži i kvalitetniji razvoj digitalnih rješenja, što će dodatno ubrzati dostupnost tehnologije i otvoriti novo razdoblje digitalne transformacije.

Еуромедик на 15 локација

1

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА
КОМПЛЕТНА ХИРУРГИЈА И БОЛНИЧКО ЛЕЧЕЊЕ
Еуромедик болница, Булевар уметности 29
Тел: 011 / 7359 150; 7359 151; 7359 152
ХИРУРГИЈА - тел: 062 / 800 71 95

2

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Дом здравља, Јурија Гагарина 36д
Тел: 011 / 2284 001; 2284 002; 2284 006; 2276 324; 2276 342;
062 / 800 38 44

3

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Општа болница, Париске Комуне 22
Тел: 011 / 2609 650; 2609 670; 2605 990
ХИРУРГИЈА - 062 / 800 71 95

4

ЕУРОМЕДИК - ЗЕМУН
Дом здравља, Косовска 12
Тел: 011 / 2616 444; 069 2480 518; 2617 104; 062 / 800 38 63

5

ЕУРОМЕДИК - КАРАБУРМА
ДОМ ЗДРАВЉА, Вишњичка 72
Тел: 011 / 7357 500; 7357 501; 7357 502;
МоБ: 069 / 80 70 381; 80 70 382

6

ЕУРОМЕДИК - ЗВЕЗДАРА
Дом здравља, Ватрослава Јагића 1
Тел: 011 / 2448 148; 2448 150; 2448 153; 2448 154; 2448 158;
2448 164; МоБ: 062 / 23 73 76

7

ЕУРОМЕДИК - СТАРИ ГРАД
Дом здравља, Цара Уроша 37
Тел: 011 / 7357 304; 7357 305; 7357 306; 7357 307;
МоБ: 069 / 8070 390

8

ЕУРОМЕДИК - ПАЛИЛУЛА
Дом здравља, Цвијићева 42
Тел: 011 / 3294 457; 3294 469; 3294 447; 3294 448;
МоБ: 062 / 800 39 53

9

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 7
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
МоБ: 062 / 800 38 42

10

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 8
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
МоБ: 062 / 800 38 43

11

ЕУРОМЕДИК - САВСКИ ВЕНАЦ
Општа болница, Вишеградска 20
Тел: 011 / 3650 660; 3650 700; 2660 000; 2660 031; 2660 082;
2660 111; МоБ: 062 / 800 38 45

12

ЕУРОМЕДИК - ВОЈДОВАЦ
Дом здравља, Стефана Првовенчаног 32
(Код Душановачке пијаце)
Тел: 011 / 655 78 77; 655 78 78; 655 78 80

13

ЕУРОМЕДИК - ВИДИКОВАЦ
ДОМ ЗДРАВЉА, Кнеза Вишеслава 63 а
Тел: 011 / 7859 424; 7859 425; 7859 426;
МоБ: 069 / 80 70 371; 80 70 372

14

ЕУРОМЕДИК - ЧУКАРИЦА
Дом здравља, амбуланта, Требевиха 7
Тел: 011 / 6830 582; 6830 583; 6830 568;
6830 569; 3559-732; 3550-179; МоБ: 062 / 800-38-66

15

ЕУРОМЕДИК - НОВИ САД
ДОМ ЗДРАВЉА, Николе Пашића 17
Тел: 021 / 2100 544; 2100 545; 2100 546;
МоБ: 063 / 588 467; 069 / 8070-383; 062/298-382

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРЕГЛЕДИ

КАРДИОЛОГА, НЕУРОЛОГА,
ЕНДОКРИНОЛОГА, ГИНЕКОЛОГА, УРОЛОГА,
ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГА, ОФТАЛМОЛОГА,
ДЕРМАТОЛОГА, ГАСТРОЕНТЕРОЛОГА,
НЕФРОЛОГА, ПУЛМОЛОГА, РЕУМАТОЛОГА,
ХЕМАТОЛОГА, ПСИХИЈАТРА, ПСИХОЛОГА,
ФИЗИЈАТРА, ХИРУРГА, ОРТОПЕДА,
ОНКОХИРУРГА, ПРОФЕСОРА,
СПИНАЛНОГ ХИРУРГА

КУЋНЕ ПОСЕТЕ ЛЕКАРА СПЕЦИЈАЛИСТЕ

МАГНЕТНА РЕЗОНАНЦА
СКЕНЕР
УЛТРАЗВУК СА КОЛОР ДОПЛЕРОМ
РТГ ПО СЕГМЕНТУ
ДИГИТАЛНА МАМОГРАФИЈА
ОСТЕОДЕНЗИТОМЕТРИЈА (ДХА)
ЕНДОСКОПИЈЕ
АНГИОГРАФИЈА
УГРАДЊА СТЕНТА
УГРАДЊА ПЕЈСМЕЈКЕРА

МЕДИЦИНА РАДА - Издавање уверења

ПАКЕТ ПРЕГЛЕДА

КАРДИОЛОШКИ, НЕУРОЛОШКИ,
ОРЛ, ГАСТРОЕНТЕРОЛОШКИ,
УРОЛОШКИ, ЕНДОКРИНОЛОШКИ,
НЕФРОЛОШКИ, ГИНЕКОЛОШКИ,
ПУЛМОЛОШКИ, ДОПЛЕР I-II,
СИСТЕМАТСКИ ПРЕГЛЕД ЗА ДЕТЕ

УГОВОР СА РФЗО ЗА

- ЦЕНТАР ЗА КАТАРАКТЕ
- ЦЕНТАР ЗА ВАНТЕЛЕСНУ ОПЛОДЊУ

ЕУРОМЕДИК

www.euromedic.rs

Ново Ново Ново

ЦЕНТАР ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И ОПЕРАТИВНО ЛЕЧЕЊЕ

ПРОШИРЕНИХ ВЕНА, ДОЈКЕ, КАТАРАКТЕ, КАМЕНА У БУБРЕГУ,
КАМЕНА У ЖУЧНОЈ КЕСИ, КУКА И КОЛЕНА, КИЧМЕ

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА

ЕУРОМЕДИК

ХИРУРГИЈА

ОФТАЛМОХИРУРГИЈА

АБДОМИНАЛНА
ХИРУРГИЈА

ГИНЕКОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ВАСКУЛАРНА
ХИРУРГИЈА

ОРЛ ХИРУРГИЈА

УРОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ГРУДНА ХИРУРГИЈА

УРОГЕНИТАЛНА
ХИРУРГИЈА

ОРТОПЕДСКА ХИРУРГИЈА

СПИНАЛНА ХИРУРГИЈА
(хирургија кичменог стуба)

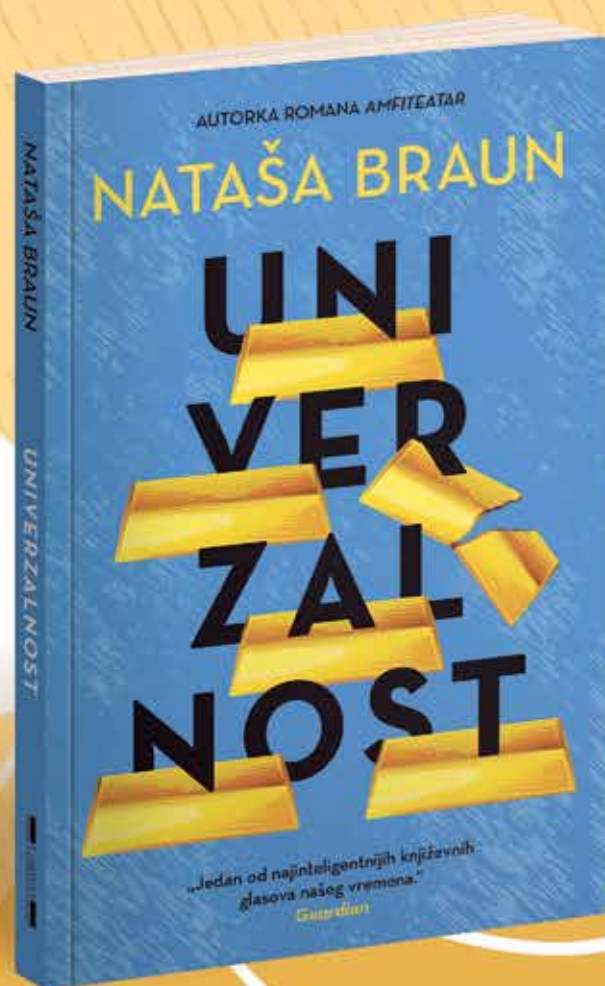
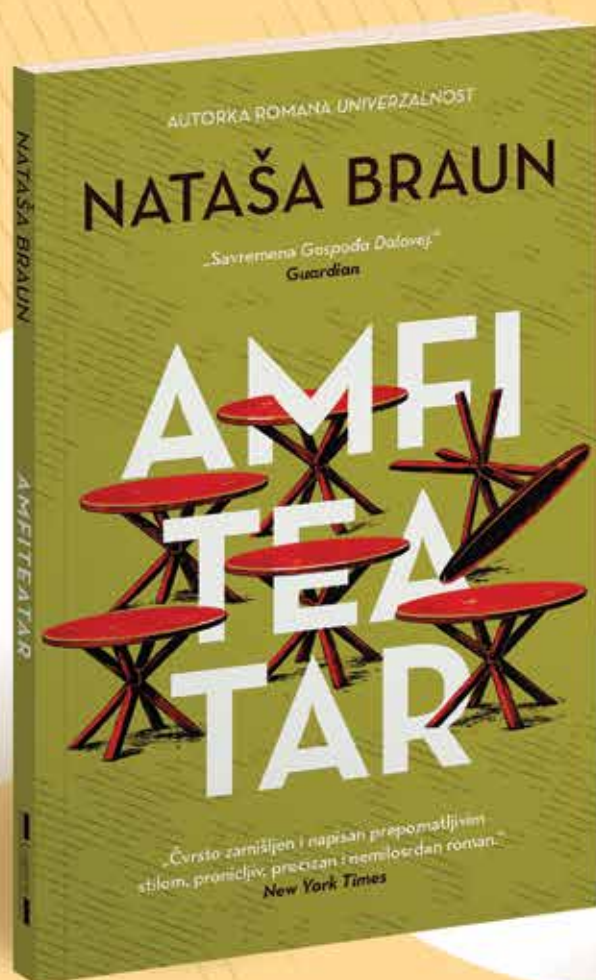
ОНКОХИРУРГИЈА
(дојка, штитна жлезда, кожа)

ПЛАСТИЧНА
РЕКОНСТРУКТИВНА И
ЕСТЕТСКА ХИРУРГИЈА

ЦЕНТАР ЗА МЕЛАНОМЕ

У служби вашег здравља.

ROMANI KOJI NE TRAŽE IZGOVORE

Koliko daleko možeš stići
pre nego što izgubiš sebe? Laguna

UŽIVO SA INMUSICA, ZAGREB

GORILLAZ

Gorile u noći i bedž za komšije

Piše Branko Rosić

Gorillaz su na zagrebački Jarun, na INmusic festival stigli sa Totenhemovog stadiona u Londonu. Okej, ne direktno, ali su te subote pre dolaska u Hrvatsku imali najveći koncert u karijeri, i to na stadionu Totenhema, kluba za koji ne navija frontmen benda Dejmon Albarn. On navija za Čelsi, ali koncerti su koncerti i stadion Totenhema je veći, moderniji od stadiona Stamford bridž.

Na njemu su Gorillaz trijumfovali uz fenomenalne goste tipa kultni Sparks (koji su i gosti na posljednjem albumu Gorillaz), legendarni gitarista još legendarnijeg benda The Smiths Džoni Mar, i posle toliko godina pauze Pol Sajmonon iz The Clash. U tim trijumfalnim danima Gorillaz su stigli i u Zagreb i plašio sam se da li je sve potrošeno na londonskom stadionu. Ali ne, pravi bendovi ne dozvoljavaju potcenjivanje publike i svedočio sam da su velike zvezde odrale glas i telo na nekim mnogo manjim binama i gradovima.

Tog utorka, 23. juna, shvatio sam da planirani odlazak do palete ToiToi pre hedlajnera nije pametna stvar. Zauzeo sma najbolje mesto, mislim da nikada na festivalima nisam bio bliže bini i svako udaljavanje bi za minut značilo gubljenje mesta.

Ipak sam velikodušno prepustio poziciju klinkama iz Šibenika ili Zadra koje su došle da vide Dejmona i Gorillaz i onda skoro zaplakale kada se ispred njih isprečio sredovečni dvometraš koga su mi titularile kao „pravog Gorilu“.

I u toliko i toliko sati na bini se pojavljuju pravi a ne virtualni muzičari: Džef Vuton na gitari, Seje Adelekan na bas gitari, Mekena Gordon na bubnjevima... Puna je bina. I na kraju Dejmon Albarn. Naravno da je posle nastupa Gorillaz na

Primavera soundu u Portugalu kada je nosio bedž „Studenti pobeđuju“ bilo pitanje mnogih da li će isti bedž nositi sada kada je vrlo blizu Beograda i Srbije. I jeste, nosio ga je.

Negde na sredini koncerta on se i obratio publici: „Volim da dođem u ovaj deo sveta, bio sam u Srbiji, tamo se dešava puno stvari.“ Negde sat i po pre početka koncerta dopisivao sam se sa njegovim domaćinom u Beogradu N. B., koji mi je i preneo te njegove posete našem gradu i odlaske kod tatu majstora gde je uradio na šakama „levo“ i „desno“. Piše mi da ćemo se možda naći sa Dejmonom ispred hotela ili da možda svrnem u bekstejdž. Nije bilo ni jednog ni drugog, ali nema veze. Naravno da je bilo „pumpaj“ u Zagrebu i tokom koncerta, ali zanimljivo mi je da su najveće paljenje i odgovor na Dejmonov angažman sa bedžom na mrežama davali uglavnom stariji fanovi još od benda Blur a nešto slabo pamtim zahvalnice samih onih sa bedža. Ali možda grešim.

Prvi gost je Džo Talbot iz benda Idles (koji će nastupiti sutradan) u numeru „The God of Lying“, uslediće paleta gostiju. Mos Def repuje na pesmama „Stylo“ i „Damascus“, Buti Braun u „Dirty Harry“... Najviše sam se oduševio kada je na binu izašla Kara Džekson gostujući u pesmi „Orange County“ koju sam premijerno čuo u februarskoj noći u hotelu na aerodromu Luton u Londonu stigavši kasnim letom u late night show Grejama Nortona gde su Gorillaz izveli ovu pesmu a ja nisam slutio da ću je koji mesec kasnije čuti uživo. Tada se slavni glumac Stiv Grejam (serija „Adolescence“) poklonio Dejmonu Albarnu a ovaj mu uzvratilo.

Za kraj naravno „Clint Eastwood“, uvod melodika i delirijum publike u kojoj su mnogi bili sa Gorillaz majicama. Ništa od strahovanja da je sva energija ostala na bini Totenhemovog stadiona dva dana ranije. A kada smo kod Totenhemovog stadiona, Dejmon Albarn se pre neki dan pojavio na njemu reprizno kao gost na koncertu Bad Bunnya. **N**

Život se odvija na rubovima

POEZIJA KOJA NAS PODSEĆA
GDE SE KRIJU ISTINA I LEPOTA

Specijalno za **Nedeljnik** piše prevodilac,
filmski i književni kritičar **Zoran Janković**

„Kurziv je moj!“, tako je svoje memoare nasloвила znamenita Nina Berberova, a taj se rečiti naziv javlja kao snažna asocijacija pri pogledu na naziv zbirke poezije Tanje Stupar Trifunović – „Život se odvija na rubovima“ (u izdanju Lagune). I zaista je tako – u doživljaju sveta i nekom univerzumu kojim dominiraju emocionalne reakcije na opaženo i ono što se zbiva, u dušama onih koje je zadesila punoća života i punoća njegovog doživljaja naprosto nema prostora za odrednice kao što je efemerno, irelevantno ili nešto nežnije, a otprilike isto – manje važno.

Jednostavno, i ova nas zbirka poezije i tim svojim naslovom i onim što čini samu srž njene biti podseća da se i istina i lepota (i života i istine o njemu) nalaze, a ne nužno samo kriju, na margini, rubu, u onom nenametljivom i vazda iluzivnom zabatu kojim caruju sitnice, detalji, rečite crtice, mnogoznačne digresije i pritajeno moćne implikacije. Otuda i rub, ta varljiva reč na samoj razmeci ekavskog i ijekavskog poimanja srpskog jezika, ali što je ipak značajnije i reč koja sugerise i možda suštinski oprečno – rub shvaćen kao deo međe, nečega što, između ostalog, i sputava, ali i rub kao plodno tle tišine i višeznačnosti, kao adresa na kojoj može biti počivaju istine koje to zbilja i jesu.

Izraz Tanje Stupar Trifunović je sugestiv, odmeren, sna-

DISKRETNOST

Izraz Tanje Stupar Trifunović je sugestiv, odmeren, snažan, postojan, i dobar deo svoje moći crpe upravo u toj svojoj svedenosti, podno koje je pohranjena i dobro zauzdana narativnost

žan, postojan, i dobar deo svoje moći crpe upravo u toj svojoj svedenosti, podno koje je pohranjena i dobro zauzdana narativnost, a koja nam omogućava da, ukoliko ove pesme čitamo po redu po kome su i nanizane između korica ove zbirke, pratimo i diskretno ispričanu povest o krivudavom sazrevanju u načelno zrelijim godinama i, pritom, na raznorodne teme u čijoj žiži su naša istrajna, a neretko nesporna i bleferska nastojanja da shvatimo svet i život koji ionako teraju po svom pred našim umornim i preopterećenim očima i umovima.

To je opisano i u kratkoj pesmi „Druga vrata“, u kojoj se ukazuje upravo na gorenarečeno: *Druga vrata ne treba imati / Druga vrata su laž / izmišljaju ih pjesnici i samoubice / taj zbir kukavičluka / Da vam opišem ta vrata / nemaju kvaku bravu ni ključ / samo propadneš kroz njih / Druga vrata ništa ne valjaju.* ■

Duž oštrog noža leti ptica Tanja Stupar Trifunović

„Duž oštrog noža leti ptica“ roman je o ratu 1990-ih, kada rat ne bi bio samo pozadina priče o odrastanju dveju devojčica. Kroz njihove detinje oči vidimo vojsku koja je čudna i crna a da ne znamo je li reč o Srbima, Hrvatima ili... Vidimo samo nasilje nad njihovim telom i duhom a da uopšte nema razlike nanosi li se ono u mirnodopsko ili ratno vreme i nanose li ga „neprijatelji“ ili „naši“. **N**

Fikcija Ivana Bodrožić

„Fikcija“ Ivane Bodrožić otvara pejzaž ženske svakodnevice i iskreno progovara o tabu temama. Mirisi u kuhinji, dodir turpije u salonu, ubrzavanje koraka u večernjoj šetnji, smeh vaspitačice jer je dete u vrtiću reklo „moja mama čisti“, iako je mama pisac baš kao i tata – svaka scena ulazi u tekst kao dokaz da se život žena odvija na rubovima koje književnost obično preskoči. **N**

Piše Hana Piščević

Čari

Prvi put za svojih punih tri-deset godina, danas sam progledala pod vodom. Evo o čemu se radi. Nikad nisam mogla da podnesem da mi voda uđe u oči, peklo bi me toliko da sam čak i u tušu morala brzo da ih obrišem rukama kako bih mogla da ih otvorim. A za sve te godine nije da nisam pokušavala da istrpim, da se naviknem, ili makar oguglam.

Bila sam ljubomorna na svoju sestru, tatu, muža svaki put kad bi bez maske ili naočarica lagodno zaronili u bazu ili moru. Ta moja mana posebno me je nervirala dok sam vozila kajt-surf na kome ti voda nemilosrdno zapljuskuje lice, a ja bih svaki čas, kao neka Laza mamina maza, dramatično rukom bri-sala oči. Jer jedna zajednička odlika ljudi koji se bave vodenim sportovima je da im ni kosa, a ni slana voda u očima nimalo ne remete užitak.

Zbog toga sam se, iako to ni za živu glavu ne bih javno priznala, oduvek osećala kao neka princeza na zrnu graška u sferi vode i vetra – lažnjak, simulator. Kao oni ljudi koji odu na neko egzotično mesto na letovanje pa se slikaju sa surf daskom iako im ni na pamet ne bi palo da probaju surf.

Jedna od karakteristika koje sam cenila kod ljudi, ali posebno kod sebe, jeste što sam antikomformista (namerno koristim ovaj rogobatan izraz jer je zvučno vrlo zgodan). Kampovala sam u divljinama, spavala na kamenju i u raznim rupama, zahvalno jela bljutavu hranu, poodavno se lišila svih životinjskih proizvoda, putovala na druge kontinente samo s jednim rancem, delila malecke prostore s mnogo ljudi, hodala bosa po neprohodnim kamenjarima, kupala se u ledenim vodama, i trpela svakojake padove u sva-

kakvim ekstremnim sportovima.

Ovo sam vam sve nabrojala ne da bih se pravila važna, već da bih vas uverila da činjenica da ne umem da gledam u vodi nikako ne ide uz moj karakter. Ali konačno sam morala da prihvatim tu faličnost i već godinama nisam ni pokušala nešto da promenim. Međutim danas, sasvim neplanirano, što se kaže iznebuha (kakva sjajna reč) zaronila sam u more, otvorila oči i gle čuda – progledala.

Nikakvo pečenje, nikakva panika, samo poprilično zamućen vid (ne znam da li s vremenom to podmorsko čulo postaje bolje kao što se to kod beba vid postepeno razvija). Čoveče! Ne preterujem kada kažem da sam se osetila kao da sam upravo stekla supermoć. Poput levitiranja ili telekineze. Momentalno sam se setila kako smo se, kada smo se kao deca igrali na napuštenim gradilištima, bazenima, u moru, pretvarale da smo Čari, sestre veštice. Neko od nas bi sebi dodelio da može diše pod vodom, neko da prolazi kroz zidove, bude nevidljiv, ili da umom pomera stvari. A ja sada mogu da gledam pod vodom.

Posebno je uzbudljivo zbog toga što ti ljudi uvek pričaju, i uglavnom su u pravu, kako s godinama počinješ da gubiš veštine, zaboravljaš stvari, unazađuješ se u većini onoga u čemu si nekad bio dobar... A ja sad, najstarija što sam ikad bila, s detetom u rukama i gomilom nekog odraslog života u glavi najednom progledala. Kao da sam pobedila vreme, eto tako se osećam. Prokleta dobro.

Mnogo toga bih još mogla da napišem ali nemam ti kad, moram hitno pod vodu, da nadoknadim sve što sam propustila za ovih trideset godina morskog slepila. Moram na brzaka da proživim ceo jedan podvodni život. **N**

PRED KONCERT 17. JULA, LUKA BEOGRAD

SKIN, SKUNK ANANSIE

Postoji nešto u vazduhu kada smo ovde

Razgovarala Dubravka Kovačević

Jedan od ključnih bendova britanske scene iz devedesetih godina dolazi 17. jula u Beograd, u Luku Beograd. Za mikrofonom je i dalje Skin koja je dala ekskluzivni intervju pred dolazak u Srbiju.

Tokom više od tri decenije vaše karijere, vaša povezanost sa ovim regionom deluje gotovo ciklično – od snimanja pesme „Brazen (Weep)“ u Hrvatskoj, do snimanja spota za „Ugly Boy“ u Beogradu 14 godina kasnije. Šta vas stalno vraća na Balkan i da li ovaj region za vas ima neku posebnu energiju?

Da, ima. Postoji nešto u vazduhu kada stignemo ovde što deluje drugačije i pomalo fascinantno, ali istovremeno zahteva poštovanje. Ovo nije mesto gde možete da se ponašate neozbiljno i glupo – može vas „progutati“!

„Weak“ je jedna od vaših najiskrenijih i najranjivijih pesama, a mnogi su je doživeli kao prikaz emotivne zavisnosti i toksične ljubavi. Kada danas pogledate unazad, možete li da govorite o stvarnoj emotivnoj priči iza nje – i mislite li da se sa takvim destruktivnim odnosima susrećemo više puta u životu ili je nešto što samo jednom moramo da preživimo?

Iskreno, to je jedna od retkih pesama koja je napisana o veoma konkretnom trenutku u vremenu. Govori o veoma toksičnoj vezi koju sam imala kada sam imala 16–17 go-

dina. On je bio mnogo stariji od mene i nije trebalo da budem u toj vezi, ali jesam, pa sam morala brzo da odrastem kako bih se spasla. Pošto je to bila moja prva veza, mislim da je uticala i na naredne odnose koje sam imala, jer nisam imala dobre primere na koje bih mogla da se ugledam. To je bilo prilično destruktivno, ali sam na kraju prekinula taj obrazac.

Skunk Anansie su često opisivani kao pioniri „clit rocka“ – svojevrsna suprotnost muškoj tradiciji „cock rocka“. Da li vam je ta etiketa ikada davala snagu ili vas je ograničavala? I mislite li da je muzička industrija danas zaista otvorenija prema glasnim, ljutitim i politički angažovanim ženama?

Zaista nije bilo toliko ozbiljno! To je bio usputni komentar koji se pretvorio u čitavu scenu kojoj zapravo niko nikada nije stvarno pripadao. Ali volim što je postao pojam suprotan „cock rocku“ i što je toliko ljudi izgovaralo reč „clit“.

Muzika uz koju smo odrastali i koju volimo bila je neraskidivo povezana sa osobom koja je stvara – njenim manama, glasom, životnom pričom i poreklom. Sada, sa ulaskom veštačke inteligencije u kreativni proces, autorstvo i autentičnost se menjaju. Da li mislite da redefinišemo šta je muzika ili samo proširujemo načine na koje može da nastane?

Nova tehnologija postaje loša tehnologija samo kada je loši ljudi koriste da bi napravili loše stvari.

Ako ste kao osoba moralno i umetnički lenji, tako ćete koristiti i AI. Ali ako ste kreativac koji voli da autentično pomera granice, pronaći ćete inspirativne načine da napravite fascinantnu muziku i naglasite svoj individualni stil.

Spot za „Ugly Boy“ ostavio je snažan trag među fanovima ovde, jer je sniman u Beogradu. Čega se najviše sećate iz tog perioda i kako se osećate kada se vraćate u grad i među publiku koja vas prati toliko dugo?

Osećam se je.eno sjajno! Taj spot je sniman neprekidno 24 sata, tako da smo bili veoma srećni kada smo za to dobili nagradu u vidu hita koji volimo da izvodimo. To je omiljena pesma fanova, a sada se svaki put kada stignemo ovde, osećamo veoma povezano. **N**

Street of Dreams U2

Slavni irski i svetski bend U2 objavio je novi singl „Street of Dreams“, prvu pesmu sa predstojećeg studijskog albuma koji će biti objavljen kasnije ove godine za Island Records (Universal Music Group). Reč je o njihovom prvom studijskom izdanju nakon devet godina, čime bend otvara novo poglavlje svoje impresivne karijere.

Singl je producirao dugogodišnji saradnik Jackknife Lee, a donosi prepoznatljiv zvuk po kojem su Bono, The Edge, Adam Clayton i Larry Mullen Jr. decenijama među najuticajnijim imenima svetske rok scene. Uz objavu pesme predstavljen je i zvanični video-spot snimljen u Meksiko Siti tokom maja, gde je bend učestvovao na završnici turnira Street Child World Cup. Zanimljivo je da je snimanje obeležilo i iznenadno nevreme koje je privremeno zaustavilo produkciju, nakon čega je jedna porodica članovima benda ustupila svoj stan kako bi na balkonu dovršili deo kadrova.

Objava singla dolazi u godini u kojoj U2 obeležavaju pedeset godina od osnivanja benda. Osnovani 1976. u Dublinu, tokom karijere prodali su više od 175 miliona albuma, osvojili čak 22 nagrade Grammy i ušli u Rock and Roll Hall of Fame. Poznati su po vanvremenskim hitovima kao što su „With or Without You“, „One“, „Beautiful Day“ i „Where the Streets Have No Name“, ali i po koncertnim spektaklima koji su pomerali granice live produkcije. Njihovo poslednje studijsko izdanje, „Songs of Experience“ debitovalo je na #1 mestu Bilbordove liste, dok su poslednjih godina objavili hvaljene projekte „Songs of Surrender“, EP-jeve „Days of Ash“ i „Easter Lily“, a spektakularnom rezidencijom u Las Vegasu U2 *Achtung Baby Live at Sphere* ponovo potvrdili status jednog od najvećih koncertnih bendova današnjice. **N**

Pisac i profesor

„Zamisli da smo se mi, druže, palili na nekog Ratka Mladića našeg doba a ne na ono na šta smo se palili.“ Ovo pričam u prošlu subotu Z. V. na Mad Cool festivalu u Madridu, na pauzi između nastupa Kasabiana i Pulpa, dok sa jedne bine odjekuje Nik Kejv, a sa druge Dejvid Birn.

Isti dan, nekoliko sati ranije su napali Vlajsu, ispisali salve generalu Ratku. Gledam u mladost ovog festivala i da li bilo koga od njih zaboje za nekog engleskog, španskog, norveškog generala... Okej, nisam ni ja budala, naravno da ima u svim tim zemljama zapada mladih likova koji bi prebili nekog njihovog pisca koji slavi dolazak migranata, osuđuje napad na Gazu itd., itd.

Ima naravno, i pored svih tih filmova, muzike, propagande, školovanja... nađe se mladi lik koji će da zapali migrantski hostel, voleo bi da može da išutira nekog trandžu samo da nije kazni države, kartoteke, osude devojke koja mu se već duže sviđa... Svih svuda ima, a šta je onda problem s nama? Problem je u ćutanju, računici, diskursu.

Jer ako osudimo napad na pisca, onda nećemo imati glasove ovih koje nam donosi dragi nam profesor. Pa i ovi profesori koji su blizu lista pomisliše, jbg ako se podrži pisac i trandža, uhh, može to okrnjiti nas. Jer ako kažemo šta mislimo neće ovi dobro misliti o nama. Ili, nećemo spominjati EU ali kad pobedimo, onda ćemo spomenuti. Evo i Dejmon Albarn posle bedža, nosi sad majicu „Studenti pobeđuju“ ali se time uglavnom oduševljavaju mame i tate koje su slušale Dejmona i Blur. Možda i mi volimo ove Gorillaz ali šta ako biračko telo pretežno i ne voli gorile koje nisu iz Ugande već iz Londona? Onda može biti problem.

Ovak, ćutimo i za Ratka i za Dejmona. Niko ne sme da osvesti ovaj narod jer kad proba, kao Đinđić, ode zauvek. Srbija se ne da probuditi iz pijanstva. I dalje ljudi veruju da Putinu fali samo dva jutra na levu nogu pa da spička sve redom od Minhena do Rejkjavika. Ne vide da Rusi idu peške jer nema benzina. Sva naša sanjarenja će se uskoro teško moći i sanjati.

Spomenuo sam veće na festivalu u Madridu, i pauzu između nastupa Kasabiana i Pulpa, dok sa jedne bine odjekuje Nik Kejv a sa druge Dejvid Birn. Palo mi je na pamet da kada sam prvi put gledao Dejvida Birna u Beogradu bila je Jugoslavija i toplo ali standard.

Kada sam prvi put gledao Nika Kejva u Beogradu, bio je Ante Marković i standard ali već su se nadvijali oblaci. Kada sam prvi put čuo bend Pulp, jedva sam imao za hranu i nove patike a da ih gledam na koncertu nisam ni sanjao.

Kada sam prvi put čuo Kasabian, znao sam da ovde treba puno uraditi da bi nam bilo bolje kao u doba prvog gostovanja Dejvida Birna. **N**

Borićemo se na plažama

Ima li lepše i građanskije svesti od toga da more pripada svima?

Otkrio sam joj Miločer prošle godine. Otkrio sam ga, zapravo, pomalo i sebi: nisam bio na Kraljevskoj plaži sigurno dve decenije, otkako bismo tamo zabasali kao klinci, da se kupamo i da buljimo u Beogradanke. Plaža je bila, naravno, mnogo manja nego što je pamtim. Ali zato i mnogo lepša. Što važi i za turistkinje...

Možda i zato što nije bilo previše gužve, ili zbog boje vode, ili zbog stvarno dobrog i taman slanog kuvanog klasa, ili jer se čak i našem vrlo nevedenom psu dopao taj pesak, pa se nevoljno bućnula i lajala na onog što prodaje krofnice (pas, a ne ona), tek nije prestajala (ona, a ne pas) da se čudi i da se divi.

PRIJALO JE I MENI: na Miločeru su se skupljali, između ostalog, i Podgoričani, i nije bilo dana da ne sretnem nekog koga poznajem. A na plažu si, što je jedan od meandara ove priče, mogao da doneseš šta god si hteo. Uključujući i seckanu lubenicu iz Štoja...

Tamo u novembru, kad je baš zagudilo i kad je počela da se pokriva s dva jorgana, to joj je davalo snagu da izgujra: brojala je mesece, pa onda nedelje, obezbedila čak i jednu ležaljku i novi veliki suncobran, sve dok nismo saznali da od kupanja na Miločeru ovog leta – a verovatno ni narednih leta – neće biti ništa.

Kraljeva plaža, kao i čuvena Kraljičina, ama kao i ona na Svetom Stefanu, bile su nam i otvorene isključivo zbog dugogodišnjeg spora između crnogorske vlade i kompanije Aman, koja je svojevremeno i zamandalila ovo kupalište za sve posetioce, ili makar za one posetioce koji nisu želeli da odvoje po nekoliko stotina evra za ležaljke. Sve su to pratili meštani, koji nisu mogli da prođu do žalova koje sasvim prirodno i opravdano doživljavaju *svojim*, a koje su sada pokušali da odobrovolje ustup-

kom od nekoliko metara istočne plaže Svetog Stefana.

Pa su se nekoliko godina naizmenično tužakali, pretili arbitražama i mirili, pa je bilo i onih populističkih zaklinjanja da će sve crnogorske plaže biti slobodne, samo da bi došlo do nekog, valjda, poravnanja, samo da bi opet bio stavljen katanac.

Možda se samo ona više naljutila od Paštovića, koji su i za ovaj 13. jul digli neku bunu protiv zakupaca; i kako se primiće odmor i putovanje, tako sve češće uzdiše što nećemo ići na Miločer.

Slučaj ove plaže samo je nama najbliži primer svetskog trenda: u čitavoj Evropi, a posebno u zemljama poput Italije, Portugalije i Španije, broj slobodnih plaža opada. Peškiri i torbe u kojima su sendviči odavno su proterani – Talijani se bune tako što za *inat* donose kese pune hrane i klopaju, *pranzo al sacco*, svađajući se sa zakupcima – nauštrb ležaljki i restorana koji vas uslovljavaju da pijete čak i njihovu vodu.

U ITALIJI KONCESIONARI PLAĆAJU DOSTA SIMBOLIČNE sume državi (prihodi se procenjuju na ukupno stotinak miliona evra), dok se njihove zarade mere milijardama. Organizacije kao što je „Mare libero“ upozoravaju da je deo posla, posebno na jugu, odavno u rukama mafijaških organizacija. Ako nisu mafija, onda ih drže gradonačelnici, članovi različitih opštinskih veća i drugi zvaničnici; ako i nisu zvaničnici, svakako proces nije bio transparentan, niti je tender bio pošten.

Sve to zvuči grozno, ali ne iznenađuje nikoga. Posebno ne nas odavde...

A svega smo se nagledali i mi u prošlosti: devedesetih se na brojnim crnogorskim plažama, uključujući i onu u Sutormu!, doslovno naplaćivao ulaz, a njeni delovi bili su ispresecani ogradama. (Sličan princip sada postoji na Balatonu, gde su besplatna samo neuređena kupališta.)

Turisti su se bunili, ded je organizovao čitava Brca da idu da se svađaju i ruše barijere – slike baš kao sa Svetog Stefana ovih dana – oni malo okret-niji su preskakali zidiće i tako izbegavali globu, a M. i ja smo bili pametniji: združili smo se sa jako spremnim i snažnim tipom koji je prodavao karte i on nas je, celo to leto, puštao da se kupamo besplatno. Jednom nas je, čak, spasao od sigurnih batina, ali to je već druga priča...

Vratimo se Evropi. U Španiji, recimo, postoji dobar zakon (Ley de Costas), koji onemogućava „denaturalizaciju“ delova javnog dobra; ipak, i tamo praksa pokazuje da su urbanizacija, hoteli i ina turistička infrastruktura umnogome otežali, ako ne i dibidus onemogućili pristup rivijerama. U Portugaliji su nedavno demonstranti upali na gradi-lište u Parku prirode Arabida, ne bi li sprečili otuđenje čak pet plaža; u Albaniji traje velika „flamingo revolucija“, koja je otvorila veliku debatu ne samo o ekologiji već i o korupciji, novim oligarsima i lošim stranama luksuznog turizma.

SLIČNO JE I U HRVATSKOJ, GDE često protestuju aktivisti organizacije Pokret otoka, kao i u Grčkoj, koja je imala svoj „ustanak peškira“. Tamo je sve koliko-toliko urodilo plodom (tek da vidimo da se može!), pa je u martu 2024. donesen zakon po kojem svaka plaža mora biti 70 odsto slobodna od ležaljki, a građani i turisti mogu sve da prijavljuju onlajn.

To znači da otpor i pritisak mogu da uspeju, ako postoji građanska svest; a ima li lepše i građanskije svesti od toga da more pripada svima?

Svima, pa i nama turistima, domaćim ili malo manje domaćim, kojima je potreban odmor od haosa i pritiska i tenzije, kojima u životu ponekad treba samo malo Miločera. **N**

Nedeljnik

100

Velike priče

**NAJBOLJIH
ROMANA**

**IZABRANA IZDANJA
NARUČI NA SAJTU NEDELJNIKA**
i napravi svoju kolekciju

Kuratorska izdanja Nedeljnika i hitovi
velikih izdavača iz izbora 100 najboljih
romana sa našeg govornog područja

Istraži katalog na
Nedeljnik.rs/shop

ČITAJ VIŠE, ZNAJ VIŠE

TOYOTA LAND CRUISER

LIMITED 2.8 D-4D MHEV 48V

- ✓ VEĆA SNAGA
- ✓ MANJA POTROŠNJA
- ✓ NIŽA CENA REGISTRACIJE

AKCIJSKA CENA
OD **78.900** €

OGRANIČENA KOLIČINA

DO 10 GODINA RELAX GARANCIJE

Do 10 godina garancije uz Toyota Relax: 3 godine fabričke garancije + do 7 godina ili 200.000km (šta pre nastupi) dodatne garancije koja se aktivira obavljanjem redovnih servisa kod ovlašćenog Toyota partnera prema uputstvima proizvođača. Za sve detalje u vezi sa Toyota Relax garancijom posetite www.toyota.rs ili kontaktirajte ovlašćenog Toyota partnera. LAND CRUISER: Zvanična kombinovana potrošnja goriva od 10.4-10.8 l/100km; Zvanična kombinovana emisija CO₂ od 274-283 g/km; Zvanični nivo izduvne emisije EURO 6; Zvanična vrednost specifičnih emisija azot oksida (NO_x) 0,0268 g/km. Detaljnije podatke o novim putničkim vozilima možete pronaći u Vodiču o ekonomičnosti potrošnje goriva, emisijama CO₂ i zagađujućih materija u vazduh koji je besplatno dostupan na prodajnom mestu dobavljača putničkog vozila. Ponuda je informativnog karaktera. Slike su simbolične. www.toyota.rs